

YLEISKAAVALLINEN KATSE ITÄ-HELSINKIIN

Kaupunginosia ja suunnitelmia

Taina Klinga

HELSINGIN KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTON
KAAVOITUSOSASTON SELVITYKSIÄ 2001: 5, 1.10.2001

Taina Klinga

YLEISKAAVALLINEN KATSE ITÄ-HELSINKIIN
Kaupunginosia ja suunnitelmia

1.10.2001

KAUPUNKISUUNNITTELUVIRASTO

Kansakoulukatu 3

00100 Helsinki

Tekijä(t) Taina Klinga	
Nimeke Yleiskaavallinen katse Itä-Helsinkiin. Kaupunginosia ja suunnitelmia	
Sarjan nimeke Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston kaavoitusosaston selvityksiä	
Sarjanumero 2001: 5	Julkaisuaika 1.10.2001
Sivuja 49	Liitteitä -
ISBN -	ISSN 1235-4104
Kieli koko teos FIN	Yhteenveto FIN
Tiivistelmä <p>Työn tarkoituksena on koota yleisesitys Itä-Helsingistä, joka on osa Yleiskaava 2002:n valmistelua. Erityisenä tavoitteena on korostaa alueiden ominaispiirteitä. Itä-Helsinkiä tarkastellaan yleiskaavoituksen kannalta avaintemoittain, toiseksi kuvausta tarkennetaan erityisesti peruspiiratasolle. Tarkastelussa käydään läpi valmisteilla olevan Yleiskaavan 2002:n aluetta koskevat merkittävimmät suunnitelmat ja kootaan yhteen Itä-Helsingin kehittämistä koskevaa keskustelua. Vaikka työssä pysytään pääsääntöisesti yleiskaavatasolla, välillä on ollut tarkoituksenmukaista mennä yksityiskohtaisemmalle tasolle, varsinkin kun kyse on alueiden erityispiirteistä. Toisaalta puututaan asioihin joita ei ratkaista maankäytönsuunnittelussa kuin korkeintaan epäsuorasti.</p> <p>Selvitysalueella asuu noin 140 000 asukasta. Itä-Helsinki mielletään yleisesti lähiövyöhykkeeksi, vaikka suuri alue koostuu luonteeltaan hyvin erilaista kaupunginosista. Vaikka ongelmallinen maine ei ole ansaittu, taustalla on monia alueellisesti keskittyneitä ongelmallisia ilmiöitä, jotka vaativat erityisiä toimenpiteitä. Merellisyys ja laajat luonnonalueet ovat itäisen Helsingin ehdoton erityisyys. Alueen vahvuuksia ovat myös tehokas joukkoliikennejärjestelmä ja sitä tukeva katu- ja väyläverkosto. Metroliikenne on tulevaisuuden Helsingin kehittämisen kohteena ja toisaalta metrorata toimii kaupunkirakenteen tiivistämisen linjana. Itä-Helsingillä on kiehtova historia, mikä on yksi korostamisen arvoinen lähtökohta alueiden kehittämisessä. Itä-Helsingissä on lukuisia kartanoita, kartanopuistoja ja huvila-alueita. Itä-Helsinki koostuu eri ikäisistä asuinalueista ja myös uudempien alueiden rakennettu ympäristö omaa vaalittavia arvoja.</p>	
Asiasanat HELSINKI ITÄ-HELSINKI YLEISKAAVA 2002 KAUPUNGINOSAT	Avainsanat YLEISKAAVOITUS
UDK 711.4	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. ITÄ-HELSINKIIN	4
VÄESTÖ JA HYVINVOINTI	6
ASUMINEN JA ASUNTOTUOTANTO	9
LIKKUMISEN SUJUVUUTEEN	12
KEHITTYVÄ KESKUSVERKKO	14
TYÖPAIKKOJA OSAAMISKESKUKSIIN	15
VIHERALUEITA JA KULTTUURIMAISEMIÄ	17
3. HUVILAKAUPUNGINOSA KULOSAARI	19
4. HERTTONIEMI - PERINTEIKÄSTÄ ASUMISTA JA HUIPPUTEKNOLOGIAA	22
5. KARTANOIDEN SAARI LAAJASALO	25
6. VIREÄ ALUEKESKUS VARTIOKYLÄ	30
7. UUDISTUVA MYLLYPURO	33
8. LUONNONLÄHEINEN MELLUNKYLÄ	36
9. KAUPUNKI ITÄ-HELSINGISSÄ - VUOSAARI	40
10. LOPUKSI - ITÄ-HELSINGIN ERITYISKYSYMYKSIÄ	44
LÄHTEET	48

Kannen kuva: Ilmari Tawaststjerna

1. JOHDANTO

Helsingissä laaditaan parhaillaan uutta yleiskaavaa. Yleiskaavassa määritellään kaupungin maankäytölliset ja toiminnalliset päämäärät ja strategiat sekä kaupungin maankäyttö. Tämän työn tarkoituksena on koota suunnittelun tueksi yleisesitys Itä-Helsingistä. Yleisesitys sisältää yleiskaavallisia kysymyksiä ja suunnitelmia sekä kuvauksen alueista. Erityisenä tavoitteena on korostaa alueiden ominaispiirteitä.

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on tunnistettu monentasoisia kehityskulkuja, jotka vaikuttavat siihen, millaiseksi kaupunkimme ovat muodostumassa. Kaupunkien on havaittu erilaistuvan yhä monimutkaisemmin siten, että ihmiset keskittyvät mitä erilaisemmin perustein kaupunkiin. Näitä perusteita on vaikeampi jäljittää. Informaatiotekniikka ja telekommunikaation muuttuvat muodot kutistavat maailmaa. Valinnan vaihtoehdot ja muuttomallit ovat lisääntyneet asumiskuvioissa. Muutokset ihmisen elämänkaareissa ja työelämässä vaikuttavat myös kaupunkirakenteeseen. Kulutuskulttuuri ja eriytyvät elämäntyyli erilaistavat voimakkaasti asumisen kaupunkirakennetta. Uusien mahdollisuuksien käänköpuoli on sosiaalisen epätasa-arvon lisääntyminen. Syrjäytyminen on tullut yhteiskunnallisissa keskusteluissa hyvin yleiseksi teemaksi.

Myös vuosituhanen vaihteen Helsingissä on havaittu uuden ajan piirteitä. Edellä mainitut seikat pitää ottaa huomioon lähtökohtina kokonaisvaltaisessa kaupunkisuunnittelussa. Kasvava kaupunki tarvitsee tilaa asumiseen, virkistysalueita ja työpaikkoja, mikä merkitsee hyvin konkreettista maankäytön kehittämisen tarvetta. Selvää on, että Helsingin väestö on kasvanut voimakkaasti ja kasvun odotetaan jatkuvan. Tämä kaikki on merkinnyt uusia haasteita kaupunkisuunnittelulle. Yleiskaavan kehityskuvassa todetaan lähtökohtana, että Helsinki on eurooppalainen, kehittyvä metropoli. Yleiskaava 2002:n laatimisen perusteena on vastata kehityskulkuun, joka ilmeni 1990-luvulla siten, että Helsinki olisi tulevaisuudessa kilpailukykyinen, hyvinvoiva ja toimiva kaupunki ilmenneen kasvun ehdoilla.

Asuinalueilla on omat leimalliset erityispiirteensä, joita suunnittelun ja kehityksen kautta tulee tukea. Periaate ohjaa kaupunkisuunnittelua kaavoituksen eri tasoilla. Alueiden suunnittelussa erilaistumisen arvokysymykset ovat olennaisia: Minkälaisen erilaistumisen voi antaa tapahtua ja jopa edesauttaa sitä suunnittelun keinoin? Missä määrin asuinalueiden erilaisuus ja samanlaisten ihmisten keskittyminen omille alueilleen on hyvästä? Huono-osaisuuden alueellinen keskittyminen on todellista uhkaavaa kehitystä, kun toisaalta ihmisten on hyvä elää samankaltaiseksi kokemiansa ihmisten kanssa ja tavoiteltua yhteisöllisyyttä muodostuu yhteishengestä. Samankaltaiset ihmiset hakeutuvat yhteen, koska se tuntuu turvalliselta ja oma kulttuurinen identiteetti vahvistuu. Eläminen samankaltaisten ihmisten kanssa vähentää ristiriitoja ja stressiä. *Erilaistaminen* tarkoittaa luonteeltaan aktiivista strategiaa kaupunkisuunnittelussa, jossa otetaan huomioon yksilöllistyvät maut, pirstoutuvat elämänvaiheet ja elämäntyyli asumisen tarpeita jäsentämässä. Erilaistamisen tavoitteena luoda asuinympäristöjä, jotka suunnitellaan tietoisesti toisistaan poikkeaviksi ja omaleimaisiksi. Asuinympäristöt suunnitellaan harkituille kohderyhmille, joilla on erilaiset asumisen preferenssit rakennustyyppin, sijainnin, asumiskustannusten tai ympäristön suhteen (Fassbinder 1997: 27).

Asumisen vaihtoehdot – ennen kaikkea ympäristön ja asunnon valinnat – eivät ole varsinkaan nykyisessä asuntotilanteessa ole varsinaisia valintoja. Usein asuminen on vähintään taloudellisten ehtojen rajaamaa asuinpaikan valintaa tai tyytymistä vallitsevissa olosuhteissa tarjolla olevaan asumisratkaisuun. Tästä huolimatta kaupunkisuunnittelullisena tavoitteena on paitsi turvata asuminen kaikille, tarjota mahdollisuutta asumistason nostamiseen ja valita elämäntilanteeseen sopiva asuinympäristö.

Itä-Helsinki

Itä-Helsinki on käsite, joka kantaa merkityksiä, joita ei voi aina kutsua myönteiseksi. Lännen paremmuus suhteessa itään pätee helsinkiläisissä oloissa. Itäinen osa kaupungista on kollektiivisesti jaetuissa mielikuvissa huonomaineinen lähiövyöhyke. Suurin linjoin tarkasteltuna Helsingissä alueiden arvostus vähenee kohti itää ja pohjoista, mikä selittyy ymmärrettävästi lähiö- ja vuokra-asumisen keskittymisestä kyseiseen suuntaan. Mielikuvat alueiden huonoudesta, mutta myös hyvyydestä, muuttuvat hitaasti, vaikka kaupunki kehittyy. Tutkimukset paljastavat aika ajoin uusia tosiasioita alueista, mutta alueiden status elää sitkeästi ihmisten mielissä. Kyse on sosiaalisesti rakennetuista stereotyyppioista, mutta taustalla on myös todellisuudessa alueellisesti keskittyneitä ongelmallisia ilmiöitä (mm. Ilmonen 1997).

Selvitysalueella asuu noin 140 000 asukasta. Tässä ei ole luonnollisestikaan tarkoitus väittää, että Itä-Helsinki olisi missään määrin homogeeninen alue, josta voisi tehdä koko ilmansuunnan mukaan nimetystä alueesta yleistyksiä. Itään mahtuu niin suurlähetystöjen alueita, keskiluokkaisia pientalonaapurustoja kuin viime vuosien kaupunkitutkimuksessa löydettyjä paikallisia köyhyyskeskittyymiä.

© KAUPUNKIMITTAUSOSASTO, Helsinki 4478/2000

Kartta: Itä- Helsinki peruspiireineen ja osaluueineen

Tässä selvityksessä tarkastellaan itäisiä kaupunginosia, eli käytännössä Kaakkoista ja Itäistä suurpiiriä. Helsinki on jaettu palvelujen jakamista ja tilastointia varten suur- ja peruspiireihin. Nämä jakautuvat edelleen osaluueisiin ja pienalueisiin. Itä-Helsinkiä tarkastellaan yleiskaavoituksen kannalta avaintaavain, toiseksi kuvausta tarkennetaan erityisesti peruspiiritasolle. Yleiskaavoituksella suunnitellaan kaupunkia yleispiirteisesti ja painotetaan sen kokonaisrakennetta. Koska tämä selvitystyö on tarkoitettu suunnittelun tueksi, aluetta tarkastellaan myös kokonaisuutena, siinä määrin kuin suuren alueen syntetisointi on tarkoituksenmukaista.

Tarkastelun perusyksiköt peruspiirit ovat suhteellisen suuria, joten asioiden käsittely pysyy kohtuullisen yleisellä tasolla. Alueittaiset erot peruspiirin sisälläkin voivat olla suuria. Vaikka tarkastelussa pääsääntöisesti py-

sytään yleiskaavatasolla, välillä on ollut tarkoituksenmukaista mennä myös kaavoituksen kan-
nalta yksityiskohtaisemmalle tasolle, varsinkin kun kyse on alueiden erityispiirteistä. Toisaalta
puututaan asioihin joita ei ratkaista maankäytönsuunnittelussa kuin korkeintaan hyvin epäsuo-
rasti. Kuitenkin kaavoituksella luodaan fyysiset puitteet, joissa kaupungeissa eletään. Tulevissa
luvuissa käydään läpi olennaista tilastotietoa alueesta. Erityisesti väestönkehitys on asunto- ja
palvelutarpeen perusta, toisaalta väestönkehitykseen vaikuttavat kaupunkisuunnittelun piirin
kuuluvat toimenpiteet. Keskeisiä lähteitä ovat seuraavat Kaupunkisuunnitteluviraston yleiskaava-
voitusta koskevat julkaisut:

- Helsingin yleiskaava 2002. Alueiden käyttösuunnitelma. Luonnos (1999)
- Helsingin yleiskaava 2002. Osallistuminen ja arviointi. Asukkaiden yleiskaava (2000)
- Helsingin yleiskaava 2002. Maankäytön kehityskuva (2001)

Näitä ei automaattisesti mainita erikseen viitteenä, sillä tämä tarkastelun tarkoituksena koota
yhteen itäisiä alueita koskeva yleiskaavoitustyö. Yleiskaavallisia ideoita on tarkastelualueesta
esitetty Itä-Helsingin kehittämissuunnitelmassa (Olin 1998).

Yleiskaava 2002

Helsingin Yleiskaava 2002 sisältää kolme osaa: kehittämisen päämäärät ja tavoitteet esittävän
kehityskuvan, rakennuslain mukaisen yleiskaavan maankäytöstä ja toteuttamissuunnitelman.
Yleiskaavan alueiden käyttösuunnitelman laadinta alkoi vuonna 1999. Alueiden käyttösuunni-
telman ja kaupunginvaltuuston hyväksymän kehityskuvan pohjalta valmistellaan yleiskaavaluon-
nos ja yleiskaavaehdotus. Tavoitteena on valmistella yleiskaavaa niin, että se hyväksytään kau-
punginvaltuustossa vuoden 2003 aikana.

Nykyaikainen kaupunkisuunnittelu merkitsee eri osapuolten osallistumista suunnitteluun. Yh-
teydenpito osapuoliin on keskeinen osa yleiskaavatyötä ja tähän on myös lainsäädännölliset vel-
voitteet. Uusi maankäyttö- ja rakennuslaki korostaa niin asukkaiden, muiden viranomaisten kuin
erilaisten järjestöjen ja elinkeinoelämän edustajien vuorovaikutusta kaavoittajien kanssa. Vuoro-
vaikutusprosessi yleiskaava 2002:n osalta käynnistettiin vuonna 1999. Palautetta suunnitelma-
luonnoksesta ja ehdotuksia yleiskaavatyötä varten on saatu runsaasti. Pajoissa ja pajanäyttelyissä
asukkaat saivat esittää kommenttinsa yleiskaava-aineistosta. Yleiskaavatyötä on esitelty myös
asukkaiden ja muiden järjestämässä tilaisuuksissa. Vuorovaikutustyö jatkuu Yleiskaava 2002-työn
edetessä.

Tulevat luvut perustuvat myös alueiden asukasiantuntijoiden – kaupunginosayhdistysten
edustajien – kanssa käytyihin vapaamuotoisia haastatteluihin. Kaupunginyhdistysten edustajien
kanssa käytiin keskusteluja alueiden erityisyydestä, kehittämistarpeista ja yleiskaavasuunnitel-
mista. Haastateltavia oli yhteensä yhdeksän ja jokainen peruspiiri oli edustettuna. Keskustelut
olivat antoisia, vaikka asuinalueiden erityiskysymykset menevät yleensä yleiskaavoitusta yksityis-
kohtaisemmalle tasolle. Teemoja olivat mm. alueiden rajautuminen ja asukkaiden identifioitu-
minen, julkisuuskuva, väestönkehitys, rakennettu ympäristö, täydennysrakentamisen mahdolli-
suudet, liikenne, palvelut ja vaikutusmahdollisuudet kaupunkisuunnittelullisissa kysymyksissä.
Keskustelut ovat olleet olennainen osa kokonaiskuvan muodostumisessa, vaikka tässä yhteydes-
sä ei mainita haastateltavien yksilöityjä näkemyksiä.

2. ITÄ-HELSINKIIN

Lähiöteoriasta kantakaupunkimaisuuteen

Itä-Helsingillä on takanaan pitkä historia osana Helsingin pitäjää, mutta ennen teollistumista Itä-Helsinki oli maaseutua, jossa oli harvakseltaan asutusta. Varsinaisten kaupunkisuunnittelun vaiheiden voi katsoa alkaneen 1900-luvun vaihteessa, kun puutarhakaupunkiaate alkoi levitä Helsinkiin. Tuloksena oli huvilayhdyskuntia, joita Itä-Helsingissä perustettiin Kulosaareen ja Marjaniemeen. Kaupungin asutus alkoi levitä Itä-Helsinkiin, kun teollistumisen ja väestönkasvun myötä tarvittiin lisää elintilaa. Uudet kulkuyhteydet, Kulosaaren silta (v. 1919) ja Porvoontie 1930-luvulla, helpottivat väestön siirtymistä kaupungin itäisiin osiin. Itä-Helsinki liittyi osaksi Helsinkiä vuoden 1946 alueliitoksessa lukuun ottamatta Vuosaarta, jonka virallinen helsinkiäistyminen tapahtui vasta vuonna 1966. 1940- ja 1950-luvulla rakennettiin asuinalueita Herttoniemeen ja Roihuvuoreen. 1960-luvulta lähtien lähiörakentaminen alkoi massiivisessa muodossa ja se merkitsi voimakkaan kasvun aikaa Itä-Helsingissä. Toisaalta uusille asuinalueille oli tilausta, kun suuren muuton sukupolvi siirtyi maakunnista Helsinkiin. 1960-luvun alueita olivat mm. Kontula, Myllypuro ja Puotinharju. Suurien alueiden rakentaminen toteutettiin tyypillisesti aluerakentamisella. Aluerakentaminen on sopimusmenettely, jossa kaupunki kaavoittaa sopimusalueelle tietyn määrän kerrosalaa, kun rakentaja luovuttaa julkisen rakennetun maan kaupungille. Lähiöiden rakentamista edesauttoivat maanomistusolot, uudenlainen rakennustekniikka ja liikenteen kehitys (Herranen 1997).

Vanhimpien lähiöiden suunnittelua ohjasi ajalleen ominainen suunnitteluideologia. Lähiöteoria oli vastaus kantakaupungin tiiviin tornimaisen korttelirakenteen kielteisiin vaikutuksiin. Uudet kaupunginosat sijoitettiin erilleen olemassaolevasta kaupunkirakenteesta siten, että luonnontilaan jätetty alue erotti asuinalueet toisistaan. Lähiöihin tuli rakentaa liikekeskus, jotta alueet olisivat omavaraisia kulutustavaroiden osalta. Asukkaille tuli tarjota myös keskeisiä sosiaalisia ja sivistyksellisiä palveluita välittömässä lähiympäristössä. Lähiöiden suunnittelu oli myös sosiaalista suunnittelua, jossa tavoitteena oli viihtyisä asumasolu, jossa yhteisöllisyydelle oli kasvunvara. Lähiöt kuitenkin jäivät ilman palveluita ja työpaikkoja yksipuolisiksi nukkumalähiöiksi. Ympäristöstä tuli tullut yksipuolinen, koska rakennustekniikka on ollut yhtenäinen. Helsingin vuoden 1960 yleiskaavassa, joka tosin jäi käsittelemättä kaupunginvaltuustossa ja -hallituksessa, vaikuttivat lähiöteorian ajatukset. Lähiöitä yhdistettiin viheralueiden erottamiksi verkoiksi. Paikallisten lähiökeskusten lisäksi alueita yhdisti Itä-Helsingin osalta sittemmin toteutunut Vartiokylän paikalliskeskus. 1970-luvulla asuinalueiden rakentamiselle vaadittiin suurempaa tehokkuutta ja tiiviyttä (Herranen 1997; Schulman 2000).

1980-luvulla Itä-Helsinki sai metron, joka takasi radanvarren alueilta erinomaiset yhteydet keskustaan. Itäkeskuksesta kehittyi huomattava itäisten kaupunginosien aluekeskus. 1990-luvulla on rakennettu suuria uusia asuinalueita Herttoniemenrantaan ja Vuosaareen. Metro haarautui 1990-luvulla Itäkeskuksesta etelään Vuosaareen saakka. Uudet suunnittelun periaatteet muuttivat Itä-Helsingin rakentamista. Uusimmat asuinalueet ovat tehokkaasti rakennettuja. Kestävän kehityksen kasvavat vaatimukset ovat merkinneet kaupunkirakenteen tiivistämistä. Asuinalueille olisi

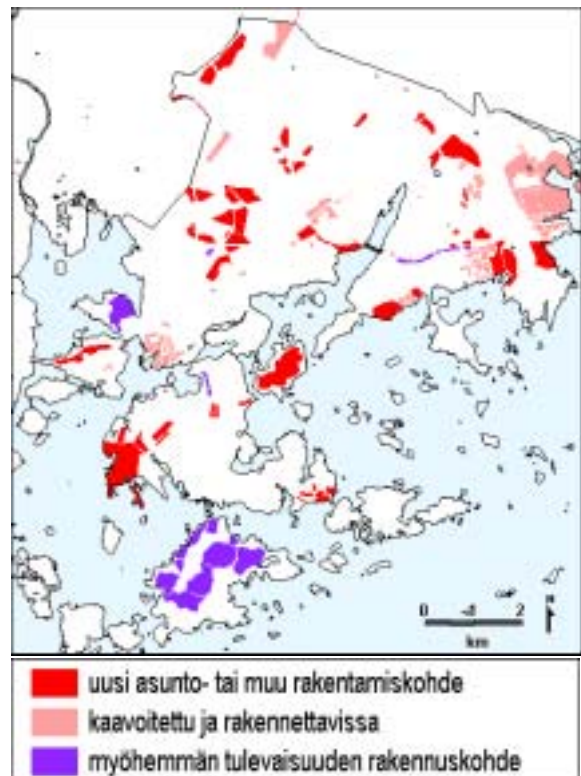
saatava kantakaupungin piirteitä, todetaan tekeillä olevan yleiskaavan kehityskuvassa. Uusien alueiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee olla lähtökohtana virikkeisen ja moni-ilmeisen kaupunginympäristö. Erittäin tärkeänä tavoitteena pidetään nykyisin työpaikkojen sijoittumista asuinalueille. Kaupungin eri toimintoja ei tule hajauttaa vaan pikemmin monipuolistaa alueita siten, että asuminen, työ, palvelut ja vapaa-ajan toiminnot ovat lähellä kaikkia asukkaita. Kuitenkin tavoiteltavaa on erikoistuminen alueiden ominaispiirteitä vaalien ja korostaen.

Yleiskaava 2002 ja Itä-Helsinki

Itäisiä ja kaakkoisia kaupunginosia kehitetään Yleiskaava 2002-ohjelman mukaan metroom tukeutuvana alueena, jonka keskuksena on Itäkeskus. Helsingin seudun kaupunkirakenne on vioutunut länteen. Tasapainottaminen suunnittelun keinoin merkitsee erityistä itäisten kaupunginosien kehittämistä. Kyseessä on laaja alue, joka on kokonaisuutena helsinkiläisittäin väljästi rakennettu, joten kehittyvän kaupungin kasvumahdollisuuksia on edelleen idän suunnalla. Mahdollisuuksia on uusien kaupunginosien rakentamiseen ja entisen rakennetun ympäristön tiivistämiseen. Suurin asuinalueen rakennusprojekti on ollut Vuosaarella ja se jatkuu edelleen. Yleiskaava 2002:n suurin muutosalue on Kruunuvuorenranta, jonka rakentaminen toteutettaisiin vuoden 2010 jälkeen, kun Laajasalon öljysatama lopettaa toimintansa. Merkittävä hanke kaupunkirakenteen tasapainottamiseksi on Vuosaaren satama. Kasvumahdollisuuksia etsitään edelleen myöhemmässä tulevaisuudessa kaakkoisesta suunnasta, sillä Santahaminaa tarkastellaan Laajasalon jälkeen luontevana rakentamiskohteena.

Alustavassa alueidenkäyttösuunnitelmassa Kaakkoisen ja Itäisen suurpiirin alueella on ollut tutkittavana uutta asumiskäyttöön tarkoitettua kerrosalaa n. 2,8 milj. kerrosneliometriä, asuntoja noin 50 000 hengelle, ja toimitiloja varten n. 1,5 milj. kerrosneliometriä, joka tarkoittaisi 15 000-30 000 uutta työpaikkaa (Alueiden käyttösuunnitelma luonnos). Alustavan ajoituksen mukaan uudet rakentamiskohteet on luokiteltu käynnissä oleviin kaavoitettuihin rakennettavissa oleviin kohteisiin, sekä tulevaisuudessa käynnistettäviin kohteisiin, jonka toteutusajankohdan luokat ovat kaudet 2000-2010, 2011-2020 ja vuoden 2020 jälkeen.

Yksi suunnittelun lähtökohta on olemassaolevien rakenteiden hyödyntäminen. Yleiskaava 1992:n rakentamattomien asuinalueiden mitoitus tarkistetaan ja rakentamisen tehokkuutta lisätään. Tavoitteena on osoittaa yhdyskuntarakenteessa vajaakäyttöisiä tai toisarvoisessa käytössä olevia alueita. Lisärakentamisessa on suosittava alueita, joissa perusinf-

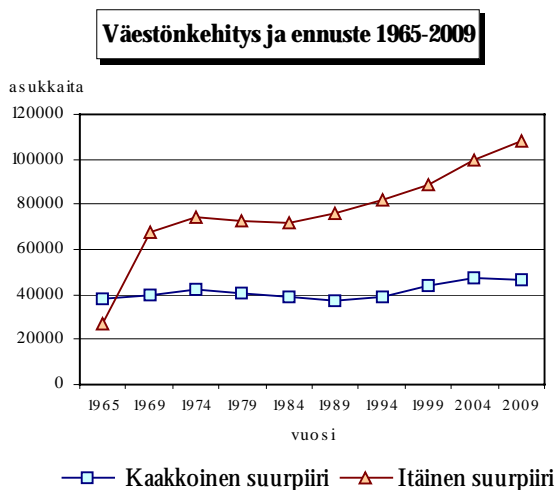
Kartta: Yleiskaava 2002 alueiden käyttösuunnitelma. Luonnos (KSV yleiskaavatoimisto 2001).

rastruktuuri, palvelu- ja liikenneperusta ovat jo valmiina. Kestävän kehityksen periaatteiden mukainen kaupunkirakenne on tiivis, ehyt ja käyttötaloudeltaan tehokas, tiivistetään kaupunkisuunnittelun periaatteita Kestävään Helsinkiin -julkaisussa.

Metrorata on Itä-Helsingissä luonnollinen tiivistämisen linja. Kuten kehityskuvassa todetaan, nykyisten haarojen jälkeen alkaa vihreä ”tyhjiö”, jossa on huomattavia kasvun mahdollisuuksia Metroradan varren maankäyttö ei vastaa sen sijaintia kaupunkirakenteessa, vaan tarkoituksenmukaista on siirtää alueelta toiminnot, jotka eivät tarvitse keskeistä sijaintia. Tarkastelualueella suuria varikkoalueita, jotka voitaisiin siirtää muualle. Kehittämismahdollisuuksia radan varrella on Kulosaaressa, Roihuvuoressa, Myllypurossa, Kontulassa ja Vuosaaressa. Toisaalta myös Laajasalon Öljysatama on verraten tehotonta maankäyttöä keskeiseen sijaintiinsa nähden.

Ympäristölliset vaatimukset ja kestävän kehityksen periaatteet ovat yksi olennainen peruste myös siihen, että kaupunki ei voi laajentua rakentamattomille alueille. Koko rakentamistarpeelle ei ole ehkä mahdollista osoittaa tilaa. Myös Itä-Helsingin kasvulla on kuitenkin rajat suhteellisesta väljyydestä huolimatta. Santahamina on mahdollisesti viimeinen suuri asuntoalueprojekti, joka Helsingissä voidaan toteuttaa. Lisäksi tiivistämisen ja tehokkuuden tarkoituksenmukaisuutta ja vaikutuksia on luonnollisesti arvioitava huolellisesti. Luonnollinen kaupunkialueen laajenemissuunta on idässä, vaikka kaupungin rajat ylittyvät. On oletettavaa, että yhtenäinen kaupunkialue laajenee tulevaisuudessa Sipooseen.

Väestö ja hyvinvointi

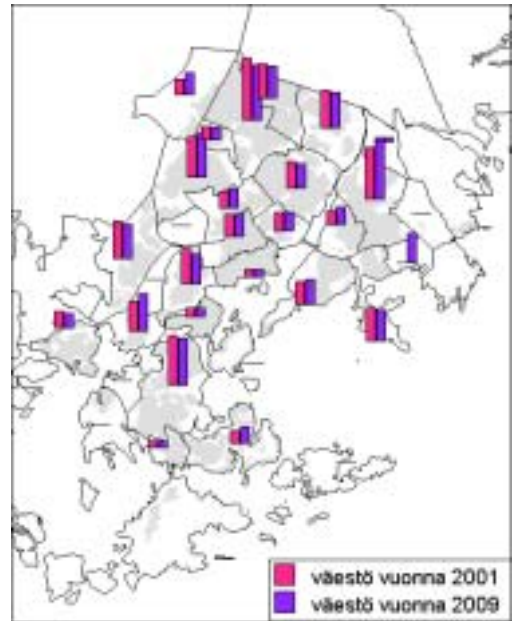
Väestönkehitys on rakentamistarpeen lähtökohta. Väestönkehityksen tärkein osatekijä on muuttoliike, joka on taas sidoksissa alueen taloudelliseen kehitykseen. Toisaalta alueen asuntotarjonta säätelee väestönkehitystä.

1960-luku oli esikaupunkialueiden rakentamisen aikaa, mikä näkyy Itäisen suurpiirin väestökäyrässä. 1970-luvulta alkoi väestönkehityksen kannalta hiljainen jakso ja väestömäärä jopa väheni. Viime vuosikymmen on ollut jatkuvan voimakkaan kasvun aikaa. Vuoden 2001 alussa kaakkoisessa suurpiirissä oli 45 372 asukasta ja

itäisessä suurpiirissä 93 746 asukasta. Helsingin asukkaista 25 prosenttia asuu näillä Itä-Helsingin alueilla. Kaakkoinen suurpiiriin väestö kasvaa vain vähän väestöennusteen mukaan, noin 1200 asukkaalla, vuoteen 2009 mennessä. Itäisessä suurpiiri kasvaa ennen kaikkea Vuosaaren kasvusta johtuen lähes 15 000 asukkaalla. Ennusteiden väestönkasvu keskittyy luonnollisesti uusille asuntotuotantoalueille. Aurinkolahden ja Mustavuoren osa-alueiden väestöpohja muo-

dostuu tulevalla ennustekaudella. Eniten väestö lisääntyy Herttoniemenrannassa, Jollaksessa, Myllypurossa, Kivikossa ja Vuosaaren osa-alueilla. Väestö vähenee muutamalla vakiintuneella osa-alueella, eniten Kontulassa ja Roihuvuoressa (Aluesarjat 2001).

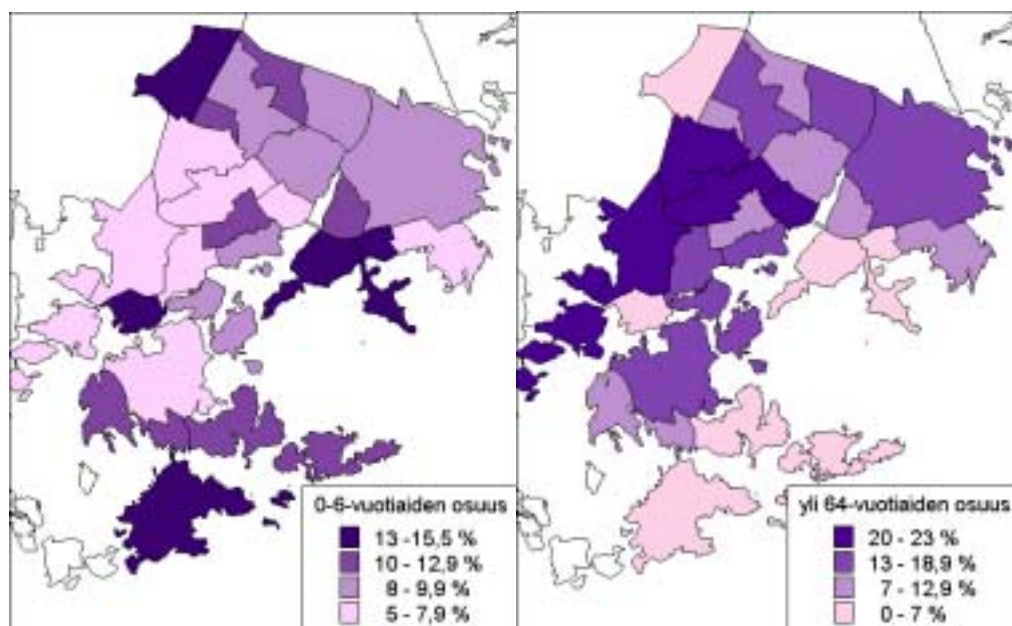
Väestön määrällisten muutosten lisäksi väestörakenne muuttuu. Helsingin suunnittelussa täytyy torjua erityisesti segregatiota eli huono-osaisuuden alueellista keskittymistä. Toisaalta väestörakenteelliset ongelmat liittyvät muuhunkin kuin syrjäytymiseen. Sosiaalisessa ympäristössä pyritään sosiaaliseen hyvinvointiin ja tasa-arvoisuuteen, monipuoliseen väestörakenteeseen ja yhteisöllisyyteen. Sosiaalisesti tasa-arvoisella alueella on taustoiltaan erilaisia asukkaita (Kestävään Helsinkiin). Missä on taantuvia alueita ja mikä on lopulta taantuvaa kehitystä? Kysymykseen ei ole yksiselitteistä vastausta. Ei voi sanoa, että etnisten vähemmistöjen alueellinen keskittyminen tai asukkaiden vanhentuminen heikentäisi väestörakennetta, mutta väestörakenteen yksipuolisuus tuo mukanaan monitasoisia ongelmia. Päinvastoin voidaan kuitenkin todeta, että monipuolinen väestörakenne tarkoittaa alueen elinvoimaisuutta.

KAUPUNKIMITTAUSOSASTO, Helsinki 447§/2000

Kartta: Väestömäärä ja ennuste osa-alueittain (Aluesarjat 2001)

Ikärakenne luo käyttöpaineita ja lisärakentamisen tarpeita erilaisille palveluille. Avainryhmiä ovat päiväkotij- ja kouluikäiset ja toisaalta terveydenhuoltoa tarvitsevat vanhuksat. Terveydenhuoltoa vanhuksat ovat riippuvaisia lähipalveluista aivan toisella tavalla kuin liikkuvat nuoret. Palvelurakenteen muutokset lähiöissä ovat koskettaneet heikentävästi juuri eläkeikäisiä Helsin-

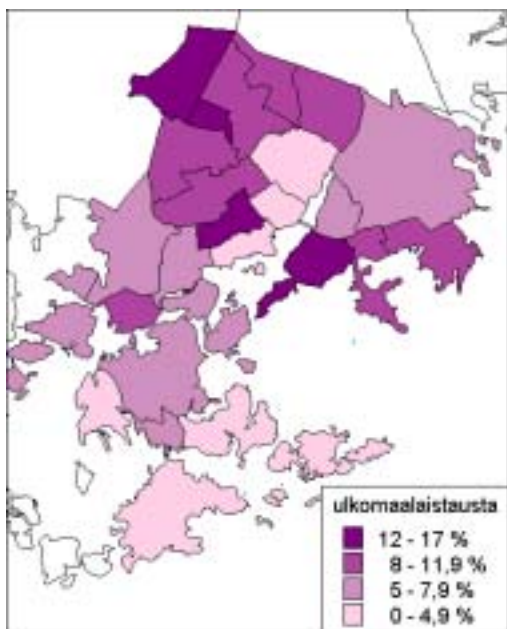

© KAUPUNKIMITTAUSOSASTO, Helsinki 447§/2000

Kartat: 0-6-vuotiaat ja yli 64-vuotiaat Itä-Helsingissä.

gin ikärakenteesta johtuen eläkeikäisten määrä tulee nousemaan varsinkin vuoden 2010 jälkeen. Alueittaiset erot voivat olla suuria. Voimme olettaa, että erilaisilla ikäryhmillä on myös erilaiset asumisen tarpeet ja asumisen mieltymykset. Nuoret perheet muuttavat uusille asuinalueille, joiden ikärakenteen painopiste on siten nuorissa. Uusiin lähiöihin muutti 1960-luvulla nuoria lapsiperheitä, samoin kuin nykyisinkin uusille asuntoalueille. Tämä tarkoittaa sitä, että lähiöissä kasvaa jo useamman sukupolven itähelsinkiläisiä.

Vanhusten osuus on erityisen suuri Kulosaassa, Puotilassa ja Puotinharjussa, joissa asukkaista yli viidennes oli yli 64-vuotiaita. Vanhusvaltaisia alueita ovat myös vanhat lähiöt Länsi-Herttoniemi, Myllypuro ja Kontula. Osa-alueista absoluuttisesti eniten vanhuksia on Kontulassa, jossa on noin 2600 yli 64-vuotiasta. Vastaavasti lasten osuus on suurin Herttoniemenrannassa, Kallahdessa ja Kivikossa, joissa alle 7-vuotiaita on 15-15,5 prosenttia. Vähiten pieniä lapsia on edellä mainituilla vanhusten osa-alueilla. Peruskouluikäisten osuus on suurin vakiintuneemilla alueilla erityisesti Laajasalon peruspiirissä.

© KAUPUNKIMITTAUSOSASTO, Helsinki 4478/2000

Kartta: Ulkomaalaistaustaiset Itä-Helsingissä

lista erilaistumista on tutkittu suhteellisen paljon (mm. Maury 1997; Vaattovaara 1998). Vaikka tutkimustulokset ja niiden tulkinta ovat olleet osin ristiriitaisia ja tarkasteluyksiköistä, indikaattoreista ja näkökulmista riippuvaisia, on kuitenkin nähtävissä, että varsinkin laman aikana asuinalueiden segregoitumiskehitys käynnistyi. Kaupungin asuntopolitiikalla on onnistuttu ehkäisemään kuitenkin alueiden negatiivista erilaistumista sekoittamalla erilaisia hallintasuhteita jopa yksittäisessä rakennuksessa ja parantamaan alueiden statusta tasapainoisella uudisrakentamisella. Vaikka kansainvälisesti vertailtuna Helsinki olisi sosiaalisesti tasapainoinen kaupunki, huonosuuden alueellistumisen ehkäiseminen ja lieventäminen ajoissa on silti tarpeellista.

Helsingin alueet eroavat toisistaan hyvinvoinnin resurssien mitattuna. Tutkimuksissa esiintulleet varakkaat alueet sijaitsevat merenrantavyöhykkeillä, lännen suunnassa ja vakiintuneilla omakotitaloalueilla. Itä-Helsingissä vauraus muuttuu jyrkästi varsinkin merenrantavyöhykkeillä (Vaattovaara 1998). Kun menestystä mitataan koulutus-, tulo- ja asumistasolla, menestyvien alueina

Ulkomaalaisten ja ulkomaalaistaustaisten määrä alkoi kasvaa merkittävästi 1990-luvulla ja Itäisen suurpiirin kohdalla ulkomaalaisten määrä lähes viisinkertaistui. Keskittyminen Itä-Helsingin alueille kertoo omalta osaltaan viime vuosikymmenen vuokra-asuntotuotannosta. Ulkomaalaisten asuinolosuhteet ovat heikoimmat Itäisessä suurpiirissä: asutuskunnat ovat suuria ja asuminen on ahdasta (Tieke 2000c). Peruspiiritasolla eniten ulkomaalaistaustaisia on Mellunkylässä, 11 % alueen väestöstä vuonna 2001. Tarkastelualueella on kahdeksan osa-aluetta, joissa ulkomaalaistausta on yli kymmenellä prosentilla väestöstä: Itäkeskus, Myllypuro, Vesala, Mellunmäki, Kivikko, Kurkimäki, Meri-Rastila ja Kallahti.

Onko Helsingissä asumisen segregaatiota selkeästi termin kielteisessä merkityksessä? Viime vuosina Helsingin ja pääkaupunkiseudun alueel-

erottuvat Kulosaari ja Laajasalo. Itä-Helsingissä on tunnetusti toisen ääripään alueita, mutta yksinkertaiset tilastotiedot eivät kerro kaikkea. Esimerkiksi tutkintojen määrä on yhteydessä alueiden ikärakenteeseen. Vanhusväestöllä ei ole ollut mahdollisuuksia saavuttaa samaa koulutustasoa, eli vanhusvaltaisten alueiden koulutustaso muuttunee väestön uusiutuessa.

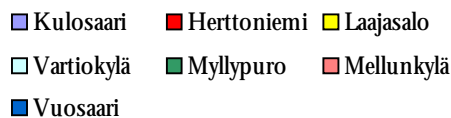
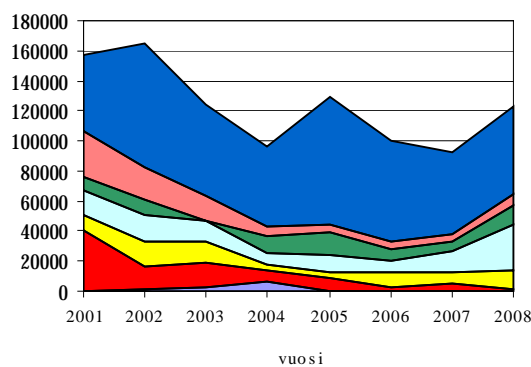
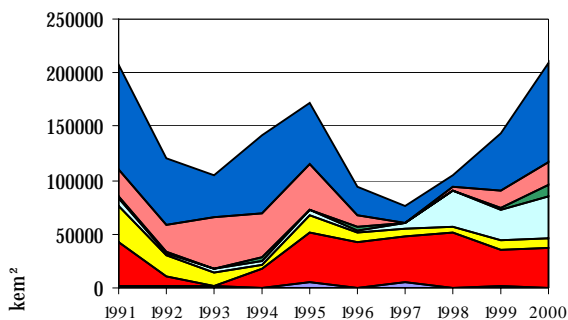
Itä on kiistämättä jossain määrin ongelmallinen hyvinvoinnin kannalta. Vaattovaaran tutkimuksessa (1998) ryhmittelyanalyysin tuloksena syntyi huolestuttava aluetyyppi, *vähävaraiset, vuokra-asunnoissa asuvat, työttömät asuntokunnat*. Tämä paljon julkisuutta saanut tulos oli, että alueet esiintyvät hajanaisesti, eivätkä keskittymät ole kovin suuria, mutta Itä-Helsinki korostui kuitenkin eniten. Ongelmana on ollut erityisesti lamankin jälkeen sitkeä työttömyys, joka on itäisessä suurpiirissä suunnalla pahimmallaan. Itäisessä suurpiirissä työttömyysaste oli 13,6 prosenttia vuodenvaihteessa 1999-2000. 35,4 prosenttia alueen työttömistä oli pitkäaikaistyöttömiä. Myllypuro, Mellunkylä ja Vuosaari kuuluvat pitkään samoina pysyneisiin pahimpiin työttömyysalueisiin Helsingissä. Kaakkoisen suurpiirin työttömyysaste oli 10 prosenttia eli sama kuin koko Helsingin (Tieke 2000b).

Monien Itä-Helsingin lähiöiden kohdalla sosiaaliset ongelmat ovat arkipäivää, joten erityistoinenpiteille ja elvytys- ja ennaltaehkäiseville hankkeille on tilausta. Lähiöprojekti ja URBAN-projekti ovat kaksi toisiaan täydentävää projektia, joilla on parannettu viime vuosina kohdealueiden hyvinvointia ja ympäristöä. Lähiöprojektin painopistealueena on korjaus- ja täydennysrakentaminen, ympäristönparannukset. URBAN-projektissa puolestaan keskittyy sosiaalisen kehittämiseen sekä työllisyyden ja elinkeinotoiminnan tukemiseen. Lähiöprojekti on toiminut yhden kauden. Ja se on saanut jatkoa vuosiksi 2000-2003. Toiminta-alueet Itä-Helsingissä ovat kuluvalle kaudella Myllypuro, Kontula ja Vesala. Vuosaari on jo poistunut lähiöprojektista. Helsingin ja Vantaan yhteinen EU URBAN-yhteisöaloite toimii Myllypurossa ja Kontulassa (HKK 2001b).

Asuminen ja asuntotuotanto

Asuminen on hyvinvoinnin kannalta olennainen perustarve. Viime vuosikymmenen asumisen trendeinä ovat olleet vuokra-asumisen lisääntyminen, asuntokuntien pienentyminen ja yksinasuminen (mm. Tieke 2001c). Asumiseen liittyy monia ongelmia, joiden vakavassa ääripäässä on suoranainen asuntopula. Yleiskaavoituksella vastataan tähän kaavoittamalla uusia asuinalueita nykyisille ja myös tuleville helsinkiläisille. Samalla vastataan muihin muuttuviin asumisen tarpeisiin. Asuntotarjonnan riittämättömyys ja asumisen kalleus vaativat korjaamistoimenpiteitä.

Asuntuotanto ja ennuste 1991-2008

1990-luvulla Itä-Helsinkiin on valmistunut lähes 2,2 miljoonaa kerrosneliometriä asuntoja. Eniten uustuotantoa on ollut Vuosaarella (450 000 kem²), joka on ollut 1990-luvun suuri aluerakentamisprojekti. Asuntotuotantokuviossa erottuvat myös peruspiireistä Mellunmäki ja Herttoniemi, joihin on rakennettu Kivikon ja Herttoniemenrannan alueet.

2000-luvulla Vuosaaren ja Herttoniemen rakentaminen jatkuu. Suurimpia 2000-luvun asuntorakentamiskohteita on jokaisessa peruspiirissä Kulosaarta lukuun ottamatta. Kaupunkisuunnitteluviraston Kaavoitus- ja liikennesuunnitteluohjelmaan on merkitty suurimmiksi asuinalueiksi kaakkoisessa peruspiirissä Roihuvuoren, Yliskylän ja Jollaksen kohteet. Itäisessä suurpiirissä kohteita ovat Puotila-Puotinharju-alue, Itäkeskus, Mellunkylä ja Fallpakka (KSV 2000c). Uusia asuntoja tuotetaan myös täydennysrakentamisella. Rakentamiskohteita on Roihuvuorella, Myllypurossa ja Itäkeskuksessa. Yleiskaava 2002-työssä tutkittavina olevat suurimmat asuinalueet ovat toteutuessaan Kulosaari, Kruunuvuorenranta, Vartiosaari, Roihupelto ja Vuosaaren alueet.

Vanhassa rakennuskannassa suositaan käyttötarkoituksen muutoksia asumisen hyväksi Kaavoitus- ja liikennesuunnitteluohjelman tavoitteiden mukaisesti. Olemassaoleva asuntokanta tarvitsee kunnossapitoa ja ajanmukaistamista. Tavoitteena on samalla paitsi nostaa alueiden asumista-soa myös, alueiden kehittäminen suunnittelemalla työpaikkoja ja palveluja alueille. Itäisen Helsingin asunnoista 36 prosenttia on rakennettu 1960-luvulla (vuoden 1999 tilanne). 1960- ja 1970-lukujen elementtitekniikan lähiöt ovat perusparannuksen tarpeessa. Perusparannuksia on tehty, mutta paljon on tehtävissä kaupunkikuvan kohentamiseksi ja asumistason parantamiseksi. Kaavoituksessa lähiöiden parantamisessa harjoitetaan yhteistyötä muiden hallintokuntien kanssa (KSVc).

Yleiskaavoituksen tavoitteena on tarjota erilaisia asuinmiljöitä ja suurempaa asuntotyyppivai-koimaa erilaisiin elämänvaiheisiin ja asumistarpeisiin. Keskeinen yleiskaavoituksen asuinalueiden varausperiaate on se, että asuinalueita rakennetaan sinne, missä kysyntä ylittää tarjonnan. Itä-Helsingissä näitä alueita on ennen kaikkea metroradan varrella ja keskusten läheisyydessä. Toisaalta meri on tavoiteltu elementti helsinkiläisessä asumisessa, joten merellisille kaupungin-osille on tilausta. Itä-Helsingin asunnoista noin 15 prosenttia on omakoti-, pari- tai rivitaloja. Rivitalojen osuus on noin 6,7 prosenttia. Itään tarvitaan pientaloasumista jo imagollisista syistä.

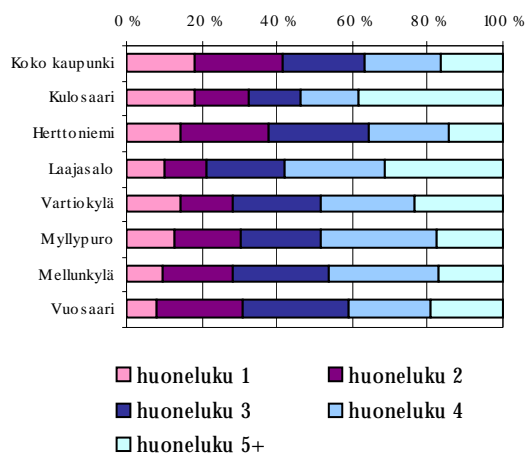
Pientaloasumiselle on ollut Helsingissä kysyntää, johon ei ole voitu vastata. Yleiskaavoituksen tavoitteissa myös uudet rakennettavat pientaloalueet ovat tehokkaasti rakennettuja, eikä suurten tonttien alueisiin ei ole tilaa pääkaupungissa. Tiiviillä alueella on esimerkiksi toisiinsa kytkettyjä pientaloja ja omakotitaloja hyvin pienillä tonteilla. Myös kerrostaloalueita voidaan täydentää pientaloilla. Pientalomainen täydennysrakentaminen parantaa alueiden statusta ja monipuolistavat kaupunkirakennetta.

Yleiskaava 2002:n asuntorakentamisessa tavoitteena on kaupunkilaisten asumistason nostaminen, sillä Helsingissä asutaan suhteellisen ahtaasti. Ajankohtaisena tavoitteena on asumisen laadun lisääminen asuintilalla. Alueiden käyttösuunnitelmassa on osoitettu asuntorakentamiseen varauksia siten, että asumisväljyyden kasvattaminen on mahdollista väestönkasvuvaihtoehtojen rajoissa. Tavoitteellisenä keskiväljyytenä on 50 kerrosneliömetriä (40 huonaistom²) asukasta kohden vuonna 2020. Asumisväljyys indikoi varsinkin esikaupunkialueilla yleistä tulotasoa. Itä-Helsingissä asumisväljyys oli 31,8 m² henkilöä kohden vuodenvaihteessa 1998/1999. Asumistaso luonnollisesti sidoksissa toimeentuloon. Väljimmän alueella asutaan pientalovaltaisilla alueilla Kulosaareissa, Tammisalossa ja Marjaniemessä, joissa vastaava ala oli yli 40 m². Keskimääräistä ahtaimmin asutaan uudehkoilla alueilla Meri-Rastilassa, Kallahdessa ja Kivikossa, joissa henkeä kohden asuintilaa 26-27 m². Tavallisin huoneistokoko on Itä-Helsingissä 66 m². Suurimmat asunnot löytyvät Kulosaaresta, mutta Kulosaareissa on Itä-Helsingin peruspiireistä toisaalta suhteellisesti eniten yksiöitä (Tieke 2000a).

Helsingissä on kuulutettu monessa yhteydessä myös perhekköisiä asuntoja. Varsinkin vanhojen lähiöiden ongelmana on ollut yksipuolinen kokojakauma ja edelleen puute suuremmista perheasunnoista. Tämän vuoksi tulisi vuosittain tuottaa selvästi nykyistä keskikokoa suurempia asuntoja (KSV 2000c). Perheköön kasvaessa tai haluttaessa asua väljemmin ei ole mahdollista pysyä samalla alueella, vaikka niin usein haluttaisiinkin asunnonvaihdon tullessa ajankohtaiseksi. Itäisessä Helsingissä on luonnollisesti perheasuntoja koko kaupunkia enemmän. Suhteellisesti eniten suuria (4 huonetta tai enemmän) asuntoja on Laajasalossa, 57 prosenttia asuntokannasta.

Vuokra-asuntoja Itä-Helsingin asuntokannasta on noin 47 prosenttia eli muutaman prosenttiyksikön enemmän kuin koko kaupungissa. Vuokra-asumisesta on tullut yleisesti hyväksytty asumismuoto, mutta julkisen sektorin vuokra-asumiseen yhdistetään usein ongelmia. Erityisesti kaupungin kiinteissä olevat vuokra-asunnot ovat saaneet kielteistä huomioita. Itä-Helsingin asunnoista noin 24 prosenttia on kaupungin vuokra-asuntoja. Toisin keskittymistä voi ilmaista siten, että kaikista kaupungin vuokra-asunnoista 36,4 prosenttia sijaitsi Itä-Helsingissä oli kaupungin vuokra-asunnoista (vuodenvaihte 1998/1999). Erityisen suuri osa asuntokannasta, yli 30 prosenttia, kaupungin vuokra-asuntoja on Herttoniemen, Mellunkylän ja Myllypuron asuntokannasta. Osa-alueitasolle tarkennettaessa kaupungin kiinteistöissä olevia vuokra-asuntoja on paljon Kivikossa, Kivikossa ja Länsi-Herttoniemessä (Tieke 2000a).

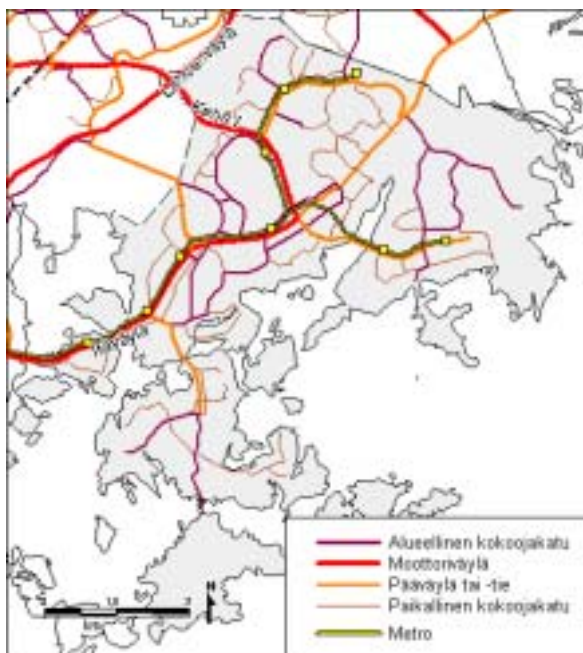
Asuntojen huoneluvut vuonna 1999

Asuinkustannuksia voidaan luonnollisesti jäljittää kysynnän ja tarjonnan tilanteeseen. Vanhojen omistusasuntojen hinnat olivat vuonna 2000 korkeammalla kuin koskaan. Itäisessä suurpiirin asunnot ovat Helsingin halvimpia, varsinkin kun kyse on vanhoista asunnoista. Neliö kerrostalossa maksoi keskimäärin 8900 markkaa, kun kaakkoisessa suurpiirissä vastaava neliöhinta oli 10 900 markkaa. Vertailun vuoksi eteläisessä suurpiirissä neliöhinta oli keskimäärin 16 700 markkaa. (Tieke 2001a).

Liikkumisen sujuvuuteen

Liikennejärjestelmää kehitetään yleiskaavoituksessa kaikki liikennemuodot huomioiden. Periaatteena on kuitenkin *ympäristöä säästävän liikkumiskulttuurin* tukeminen, mikä edellyttää erityistä panostamista tehokkaaseen joukkoliikenteeseen. Kaikille alueille järjestetään toimivat kevyen liikenteenyhteydet ja turvalliset kävelyreitit. Yleiskaavatyössä pääkatuverkon kehittämisen lähtökohtana on yleiskaava 1992:n mukainen pääkatuverkko. Kuitenkin kasvava kaupunki tarkoittaa lisääntyvää liikennettä ja sen vaatimia uusia liikenteellisiä ratkaisuja eli jatkuvaa kehittämistä. Liikennejärjestelmää uudistetaan pääkaupunkiseudun liikennejärjestelmä-prosessin yhteydessä. PJJ-yleisohjelman uudessa suunnitelmassa selvitetään tavoitteellinen ajoneuvo- ja raideliikenteen verkko, eri alueiden joukkoliikenteen palvelutaso sekä tavaraliikennejärjestelmien toimivuus. PLJ 2002:ssa tarkastellaan myös aikaisempaa laajemmin lähikuntien eli koko työssäkäyntialueen liikennettä ja yhteyksiä pääkaupunkiseudulle (YTV 2001).

© KAUPUNKIMITTAUSOSASTO, Helsinki 4478/2000

Kartta: Itä-Helsingin pääliikenneväylät.

Itä-Helsingin katu- ja tieverkostoa voi luonnehtia kaiken kaikkiaan hyväksi ja sujuvaksi, vaikka kehittämisen kohteita on liikenteen toimivuuden kannalta. Itäväylä on itäiset kaupunginosat kantakaupunkiin yhdistävä pääliikenneväylä. Itäväylän kantakaupungin puoleisessa laskentapisteessä liikkui 62 210 autoa arkivuorokautena syksyllä 2000 (KSV 2001b). Poikittainen päätie on Lahdenväylän ja Itäväylän yhdistävä Kehä I, jonka liittymä on Itäkeskuksen kohdalla.

Metro on itäisten kaupunginosien ehdoton joukkoliikenteellinen valtti, mikä tarkoittaa sujuvaa ja nopeaa yhteyttä. Metro yhdistää idän länteen tulevaisuudessa entistä enemmän, kun metro laajenee Espoon suuntaan. On luonnollista, että metro on keskeinen liikenteellisen kehittämisen kohde ja toi-

saalta maankäyttösuunnitelmissa kehitetään metroon tukeutuvia alueita. Yleiskaava 2002-työssä suunnitellaan uutta metroasemaa Roihupellon teollisuusalueelle. Metron jatkaminen idän suunnassa kaupungin rajan yli kuuluu tulevaisuuteen. Itäisten kaupunginosien kohdalla merkittävin linjaus on reitin laajentuminen myös kaakkoisen suurpiirin suunnalla. Jos Helsinki kasvaa Laajasalossa, ja edelleen mahdollisesti Santahaminaan, etäisyys uusilta asuinalueilta meren poikki keskustaan on lyhyt. Yleiskaava-alueen maankäyttövision 50 000 asukasta aiheuttaisi Herttoniemen sillalle ja katuverkostolle kohtuuttoman liikennepaineen, joten uusien kaupunginosien liikenteellisenä periaateratkaisuna on raideyhteys meren ali Helsingin keskustaan. Yleiskaava-työssä lopulliseksi ratkaisuksi on tutkittu perusvaihtoehtoina sekä raitiotietä että metroa. Metro vaikuttaa vahvimmalta ratkaisulta, sillä uudenlainen raideratkaisu olisi lähellä nykyistä metroa (ks. myös s. 29).

Myös muiden kuin metroaseman välittömässä läheisyydessä asuinalueiden joukkoliikenneyhteydet on turvattava. Tärkeä kehitettävä yhteys on vuonna 2003 aloitettava Jokeri, tiheävuoroinen poikittaisbussilinja Itäkeskuksesta Westendiin. Jokeri yhdistää metrolinjaan mm. Viikin biotieteiden keskuksen. Itä-Helsingin osuudella pysäkit on suunniteltu Roihupeltoon ja Myllärintielle. Jokerin sujuvuutta lisäämään on suunniteltu bussikaistoja ja liikennevaloetuksia. Bussi-Jokerin toimivuuden perusteella otetaan kantaa mahdolliseen Raide-Jokeriin (YTV 2001).

Kaupunkirakenteen jatkuvuuden kannalta metrolinja ja valtaväylät muodostavat monessa kohdassa eräänlaisen esteen tai kuilun (mm. Olin 1998), joka vaatii yhdistävyyden parantamiseksi kaupunkisuunnittelullisia ratkaisuja. Tunneloinnit ratkaisevat paitsi liikenteen ongelmia, väylien kattamiset vapauttavat maata asuntorakentamiselle ja eheyttävät kaupunkirakennetta. Yleiskaava 2002:n valmisteluun liittyy Itä-Helsingin alueella suunnitelmat Itäväylän Kulosaaren osuuden (ks. myös s. 21) ja Itäväylä-Kehä I:n yhdistysten tunneloinnista. Myöhemmän tulevaisuuden mahdollisia katettavia kohteita ovat Laajasalontie Yliskylän kohdalla sekä Vuotien ja metron kattaminen Vuosaaressa.

Vuosaaren sataman toteutuminen merkitsee itäisille alueille liikennejärjestelmän rakentamista. Satamaan on suunniteltu turvallinen suora meriväylä, mutta maaliikennejärjestelyt vaativat mittavaa suunnittelua. Yleisenä tavoitteena on ollut luoda sujuvat yhteydet pääliikenneverkkoon siten, että ympäristöhaitat on minimoitu. Raskaan liikenteen pääratkaisu on Vuosaaren tunneloitu satamarata. Satamarata on tarkoitettu rakentamaan yhteistyössä Ratahallintakeskuksen kanssa vuosina 2001-2004. Raideyhteys Vuosaaresta on suunniteltu liittymään päärataan Keravan Savioilla on 19 kilometriä, josta 14,2 kilometriä on tunneloitu. Tunnelointi minimoi olennaisesti ympäristövaikutuksia, melua ja tärinää, joten ratayhteys ei tutkimusten mukaan vaikuta asuinalueiden viihtyvyyteen (Vuosaaren sataman maaliikenneyhteydet 2001).

Yleiskaava 2002-työssä suunnitellaan **yhdyskatua** Itäväylältä Kehä I:lle, joka olisi 2,6 kilometriä lyhyempi kuin nykyinen yhteys. Itä-Helsingin toimitilat ja työpaikat -projektin työryhmä on suositellut yhdyskadun toteuttamisen kiirehtimistä, sillä katu- ja tieverkostoa kehitettäessä on huomioitava yritystoiminnan tarpeet. Herttoniemen ja Roihupellon alueen yritykset pitävät erityisen tärkeänä uutta yhteyttä. Yhdyskatu olisi strategisesti tärkeä yhteys, joka avaisi liikenteen pohjoiseen ja länteen, lentokentälle ja muille työpaikka-alueille. Yhdystie vähentäisi Itäkeskuksen ja muiden alueiden liikennettä. Uusi liittymä rakennettaisiin suunnitelmien mukaan Sahajankadulle. Eteläosaa Viikintiellä on suunniteltu tunneloitavaksi, mikä vapauttaisi noin kahdeksan hehtaaria maata rakentamiseen.

Kehittyvä keskusverkko

© KAUPUNKIMITTAUSOSASTO, Helsinki 447§/2000

Kartta: Itä-Helsingin keskusverkosto.

keskus tarjoaa esikaupunkialueille monipuoliset julkiset ja kaupalliset palvelut, kulttuuritoimintoja ja työpaikkoja. Itäkeskus on kehittynyt nopeasti yli alkuperäisten odotusten. Seuraavan tason keskuksia ovat paikalliskeskuksia, joiden väestöpohjana on vähintään 20 000 asukasta. Voimassaolevan yleiskaavan paikalliskeskuksina kehitettäviä alueita ovat Herttoniemi, Vuosaari ja Kontula.

Lähipalvelukeskukset täydentävät palveluverkostoa asuntoalueen tai sen osan alueella ja ne ovat tavallisemmin ostoskeskuksia täydentävine julkisine palveluineen. Lähikeskukset muodostavat vanhimman osan keskusverkkoa ja päivittäiselämän kannalta mahdollisesti tärkeimmän. Keskusverkostoon liittyvä keskeinen kysymys on ollut, milloin ylemmän tason keskusten kehittäminen vie mahdollisuuksia alemman tason keskuksilta. Aluekeskukset ja automarketit ovat vieneet ostovoimaa monilta lähikeskuksilta. Väestöpohjan väheneminen ja toimitilojen rappeutuminen ovat heikentäneet lähipalvelukeskusten asemaa. Ostoskeskukset liittyivät lähiörakentamiseen olennaisesti. Nyt useat ostoskeskukset vaativat kiireellistä korjausta, kuten Itä-Helsingin työpaikat ja toimitilat -projektin työryhmä muistuttaa (HKK 2001a). Ongelmia ovat ahtaus, tyhjentyvät liiketilat ja nuhraantunut ympäristö, johon liittyy monenlaiset häiriötekijät. Tämä vähentää lähikeskusten käyttöä olennaisesti. Ristiriitaisuutta tilanteessa on se, että palvelut halutaan pitää lähellä kotipaikan lähellä.

Korkea-asteen palveluiden vaikutusalue on suuri. Voimassa olevan yleiskaava 1992 aluevarauksissa korkea-asteen palveluille on varattu alueita Herttoniemessä ja Itäkeskuksessa. Korkea-asteen palvelut ovat sijainneet perinteisesti kantakaupungissa, kun sijaintiperiaatteena on ollut luonnollisesti hyvä saavutettavuus. Metroasemien ympäristöt täyttävät itäisten alueiden kohdalla

Yleiskaavoituksella on kehitetty toimivaa keskusverkkoa, siten että koko kaupungin alueella olisi kattava palvelutarjonta. Keskusverkko koostuu usean keskuksista, joissa on eritasoinen palvelutarjonta ja vaikutusalueen koko. Suunnitteluperiaatteena on ollut luoda monipuolisia, väljästi mitoitettuja keskuksia, joita on mahdollista kehittää tulevaisuudessa. Vaikka keskusverkko muodostuu kaupallisten palvelujen ehdoissa, julkiset palvelut on tarkoituksenmukaista sijoittaa kaupallisten yhteyteen. Yleiskaava 2002:n yhtenä periaatteena on, että aluevarauksilla tuetaan palvelun säilymistä ja kehittämistä.

Helsingin keskusta toimii itäisten alueiden pääkeskuksena korkean asteen julkisissa palveluissa. Itäisten kaupungin osien aluekeskus on Itäkeskus. Aluekeskuksena Itä-

tämän kriteerin. Korkean asteen julkiset palvelut olisivat erityisen tärkeitä alueen imagon ja elinvoimaisuuden kannalta. Menestyvä Itä-Helsinki -projektin työryhmä toimenpide-ehdotus on, että uudet yliopistot, ammattikorkeakoulut ja lukiot pyritään ensisijaisesti sijoittamaan Itä-Helsinkiin. Nykyisin Itä-Helsingissä on tarjolla korkea-asteen opetusta Santahaminan maanpuolustuskorkeakoulussa. Samoin kaupungin virastoja uudelleen sijoitettaessa asetetaan Itä-Helsinki aina etusijalle. Itäiset alueet ovat olleet esillä, kun keskusteltu Teknillisen korkeakoulun joidenkin toimintojen hajauttamisesta tai sosiaalitieteiden uudelleen sijoittamisesta. Kehittyvä tiede ja tuotanto lisäävät itäisten alueiden tulevaisuuden mahdollisuuksia, sillä Helsingistä puuttuu edelleen paljon puhuttu informaatioteknologian yliopisto. Ammattikorkeakoulun sijoittamisessa Itä-Helsinkiin on edetty pidemmälle. Tavoitteena on sijoittaa kone- ja rakennustekniikan koulutusohjelmat Vuosaaren, sillä sijainti olisi ihanteellinen keskeisen logistiikkakeskuksen Vuosaaren sataman läheisyydessä. 800-1000 opiskelijan opetustiloja on myös suunniteltu Herttoniemeen (HKK 2001a).

Työpaikkoja osaamiskeskuksiin

Tulevaisuuden elinkeinotoiminnan kehittäminen vaatii suunnittelua, jonka lähtökohtana ovat elinkeinoelämän rakenteelliset muutokset ja talouden kansainvälistymisen. Työllisyyden turvaaminen pitkällä tähtäyksellä edellyttää tilavaroja opetukselle, tutkimukselle ja näihin nojautuvalle yritystoiminnalle. Työpaikka-alueita ja yritysrakennetta on kehitettävä monipuolisesti. Nykyisen taloudellisen kehityksen ja kilpailukyvyn turvaamiseksi on kehitetty osaamiskeskuksia, joissa tiede ja tuotanto tukevat toisiaan. Kehityskuvan mukaisesti myös työpaikka-alueet monipuolistuvat ja profiloituvat omista lähtökohdistaan suunnitelmallisesti samoin kuin asuinalueetkin.

Helsingin ongelmana on ollut työpaikkojen ja yritystoiminnan alueellinen epätasapaino. Kun Itäisissä kaupunginosissa asuu lähes neljännes helsinkiläisistä, työpaikoista vain 9,1 prosenttia sijaitsee alueella (29 320 työpaikkaa vuonna 1998). Kantakaupunki on ollut perinteinen työpaikka-alue, mutta viime vuosikymmeneltä alkaen myös läntinen Helsinki on kasvanut erityisesti IT-alalla. Itä-Helsingin elinkeinorakenne on lähellä koko kaupungin työpaikkarakennetta, mutta kaupan sekä sosiaali- ja terveysala ovat suhteellisesti vahvasti edustettuja idässä. Alueen työpaikoista 21,2 prosenttia kuului elinkeinoluokituksen luokkaan tukku- ja vähittäiskauppa vuonna 1998. Työpaikat ovat keskittyneet alueellisesti Vartiokylän ja Herttoniemen peruspiireihin, joissa molemmissa oli noin 9000 työpaikkaa (Aluesarjat 2001). Tässä työssä usein mainittu Itä-Helsingin työpaikat ja toimitilat -projekti syntyi tarpeesta selvittää Itä-Helsingin ongelmaa. Projektin tavoitteena oli parantaa Itä-Helsingin vetovoimaa sekä lisätä työpaikkojen ja toimitilojen määrää. Projektin työryhmissä esitettyjen keinojen päämääränä on ollut saada Itä-Helsinki mukaan *menestyksen uralle*. Projektin toimenpide-ehdotuksia on esitelty Helsingin kaupunginkanslian julkaisussa *Menestyvä Itä-Helsinki* (2001).

Kaudella 2001-2006 voimakkaan rakentamisen kohteena ovat KSV:n kaavoitusohjelmassa oleva Herttoniemen teollisuusalue, Vuosaari ja Myllypuro. Yleiskaava 2002:n käyttösuunnitelman suu-

rimpia aluevarauksia ovat Vuosaaren sataman alue, Vuosaaren keskustan työpaikka-alue, Kivikko ja Roihupelto (yli 100 000 kem²). Pienimpiä aluevarauksia on Roihuvuoressa, Kulosaarissa, Itäkeskuksessa, Myllypurossa ja Kallalahdessa.

Itäisillä alueella on kasvumahdollisuuksia. Edellytyksiä elinvoimaisuuteen ja menestykseen luovat ympäristö, liikenneyhteydet ja väestöpohja. Laadittavana olevan yleiskaavan tavoitteena on saada Itä-Helsingin alueelle osaamiskeskittymä, jossa on korkeakoulutasoista opetusta, tutkimusta ja näihin luontevasti liittyviä yrityksiä. Voimakkaimmin kehittyvä alue on Vanhankaupunginlahden ympärillä, jota voidaan kutsua **huipputeknologian ringiksi**. Huipputeknologian rinkiin keskittyy biotekniikkaan, informaatiotekniikkaan, sisällöntuotantoon ja avaruusteknologiaan liittyvää osaamista ja yrittämistä. Itä-Helsingin puolella kehittyvää aluetta on Herttoniemen ja Roihupellon alue, joka on jo nyt kehittynyt terveysalan laitteiden kehityksen ja tuotannon keskittymänä. Muiden osaamiskeskusten - Viikin tiedepuiston, Kumpulan matemaattisluonnontieteellisen kampusalueen ja Arabian rannan Art and Design Cityn - läheisyys lisäävät itäisten alueiden vetovoimaa. Itäisestä Helsingistä on luonteva yhteys keskustakampukselle tai Otaniemeen, kun metrolinjaa jatketaan länsisuunnassa aluksi Tapiolaan. Korkean tason osaamiskeskukset vaativat myös joukkoliikenteen kehittämistä myös poikittaissuunnassa ja tilaukseen on vastaamassa Jokeri.

Vuosaaren sataman ja Helsinki-Vantaan lentokentän välinen alue tulee kehittymään pääkaupunkiseudun **kaupallisteollisena vyöhykkeenä**. Vuosaaren satama ja sen yhteydessä oleva teollisuus- ja toimitila-alue olisi itäisen Helsingin kannalta merkittävä hanke. Satama vetäisi puoleensa elinkeinotoimintaa, mikä edelleen merkitsisi kaivattuja työpaikkoja itäiselle alueelle. Satama on toteutuessaan Suomen suurin **logistiikkakeskus**. Sen yhteyteen muodostuvalle työpaikka-alueelle on arvioitu syntyvän 3 500-4 500 uutta työpaikkaa. Sataman työpaikka-alueelle mahtuu 660 000 kerrosneliötä uutta toimitilaa, mikä on sijainniltaan edullista erityisesti satamaan liitty-

© KAUPUNKIMITTAUSOSASTO, Helsinki 4478/2000

Kartta: Kehitettäviä työpaikka-alueita (HKK 2001a).

välle yrityksille. Suoraan satamaan liittyvä pohjoisosa on teollisuus- ja varastointialuetta, eteläisessä osassa on tilaa esimerkiksi toimistoille, koulutustiloille tai pienveneiden näyttely- tai korjaushalleille. Sekä alueen sisäinen tavaraliikenne että yhteydet tie- ja rataverkkoon ovat toimivat. Valtaosalla alueesta on suora yhteys satamaan ja yhteydet pääteille ovat lyhyet, Helsingin keskustaan on vain 14 kilometriä ja Helsinki-Vantaan lentoasemalle noin 18 kilometriä. Edelleen on oletettavaa, että Kehä I varteen hakeutuu teollisuutta, jolle on etua hyvästä logistisesta asemasta kuten teollisuutta, tukkukauppaa, jakelua ja palveluja. Mittakaavaltaan suuremmat yritykset tarvitsevat tilaa enemmän, mitä löytyy Kehä III:n varrelta (HKK 2001a; Vuosaaren satama 2001).

Vuosaaren satama on merkittävä hanke paitsi koko pääkaupunkiseudun myös koko maan kannalta. Nykyaikaisen tavarasataman ja sen maaliikenne- ja meriväylien rakentamiseen ryhdytään, kun tarvittavat toteutus- ja rahoituspäätökset on tehty. Vuosaaren satamahankkeen ympäristövaikutuksia on selvitetty perusteellisesti. Vuosaaren satamaan on tarkoitus siirtää Sörnäisten sataman ja Länsisataman toiminnot, jolloin kantakaupunkiin vapautuu tarpeellista maata asumiseen ja toimitilarakentamiseen. Tavarasatamatoimintojen keskittäminen Vuosaareen parantaa sataman kaupunkirakenteellista sijaintia ja sen maakuljetusten liikennetaloutta sekä vähentää sataman aiheuttamia ympäristöhaittoja. Kuljetusten keskittäminen yhteen paikkaan säästää kustannuksia, mikä tekee hankkeen erityisen perusteltavaksi.

Yrityksillä on Itä-Helsingin imagon kannalta parantava vaikutus yleisesti ottaen. Toisaalta myös yritykset hakeutuvat alueelle, joka herättää myönteisiä mielikuvia. Helsingin kaupunki onkin ryhtynyt markkinoimaan itäisten alueiden toimitiloja. Yritysten houkuttelemiseksi alueille on tehty myös tarvittaessa taktisia ratkaisuja eli alihinnoittamalla toimitiloja. Vaikka uusi näyttävä toimitilarakentaminen onnistuessaan parantaa kaupunkikuvaa, myös vähemmän maksukykyiset yritykset tarvitsevat toimitiloja (HKK 2001a).

Viheralueita ja kulttuurimaisemia

Viihtyisän kaupungin edellytyksenä on monipuoliset ja riittävät viheralueet. Monipuolisuus tarkoittaa laajan skaalan sekä hoidettua, eri asteisesti kontrolloitua että luonnontilaista maisemaa. Näiden alueiden yhteinen nimittäjä on niiden merkitys kaupunkilaisten virkistysalueina. Viheralueiden läheisyys ja luonnonläheinen ympäristö nostaa asuinympäristöjen laatua. Luonto toimii luonnollisena ja välttämättömänä osana kaupunkirakennetta. Luonnonsuojelun näkökulmasta on tärkeää, että kaupungissa turvataan luonnon monimuotoisuus ja arvokkaat luontoalueet.

Yleiskaava 2002 korostaa entistä enemmän viheralueiden merkitystä, kun tiivistyvän kaupunkirakenteen vastapainona tarvitaan virkistysalueisiin panostamista. Määrällisenä tavoitteena on tarjota asukasta kohden 90 neliometriä hyvin saavutettavissa olevia viheralueita. Yleiskaavoituksella tähänkin saakka on toteutettu kaupunkirakennetta, jossa laajoja viherkokonaisuuksia. Säteittäisesti liikenneväylien ympärille nivoutuvat rakennetut alueet ja näiden välissä olevat viheralueet vuorottelevat kaupunkirakenteessa. Laajemmat viheralueet yhdistetään toisiinsa poikittaisilla viherväylillä. Uuden yleiskaavan tavoitteena on säilyttää viheralueiden verkko ja kehittää

© KAUPUNKIMITTAUSOSASTO, Helsinki 447§/2000

Kartta: Viheralueita ja kulttuurihistoriaa.

sitä edelleen. Yleiskaavassa esitetään kehitettäväksi jokaiselle kaupunginosalle omaleimainen kaupungin osapuisto, joka olisi monipuolinen virkistys- ja maisema-alue.

Itäisen Helsingin alueella on sekä hoidettua puistoa että luonnontilaisia alueita runsaasti. Viheralueiden laajoja kokonaisuuksia on kaksi. **Vuosaaren ulkoilupaisto** sisältää Mustavuoren luonnonsuojelualueelta alkaen Vuosaaren liikuntapuiston, Nordsjön kartanon, Kallalahdenniemen ja Uutelan. **Kaakkoisen meri- ja kulttuuripaisto** ulottuu Laajasalon kartano- ja maisemapuistoista Herttoniemen kartanon, Porolahden, Strömsinlahden, Martiokylän lahden kautta Mustavuoren luonnonsuojelualueelle. Strömsinlahteen laskeva Mustapuro on myös merkittävä vaihtelevan levyisten viheralueiden linja. Yleiskaavatyön osana suunnitellaan kansallisen kaupunkipuistolain kriteerit täyttävää Helsinki-puistoa, jonka kokonaisuuteen kuuluisivat Kaakkoisen meri- ja kulttuuripuiston osat.

Toisaalta Helsingin kannalta erityisen viheraluekokonaisuuden muodostaa ranta- ja saaristovyöhyke. Rikkonainen rantaviiva, maalle tunkeutuvat merenlahdet varmistavat, että meri on myös fyysisesti lähellä monia itä-helsinkiläisiä. Vesielementti on merkittävä kaupunkikuvan rikastuttaja. Ranta-alueet yksi erityisesti vaalittava ja huolella suunniteltava maankäyttökohde kaupunkirakentamisessa. Luonnonrannat ovat kuitenkin yksi merkittävämmistä arvoista helsinkiläisessä maisemassa. Rannat kallioineen, rantaniittyineen ja metsiköineen ovat ainutlaatuisia virkistysalueita, joissa kaupunkilainen voi kohdata luontoa ja hiljaisuutta.

Tekeillä olevan yleiskaavan yhdeksi alueiden varausperiaatteeksi on mainittu merellisyyden korostaminen ja merellisen ulkoilukäytön parannus ja helpotus. Käyttämättömiä mahdollisuuksia on runsaasti. Itä-Helsingin työpaikat ja toimitilat -projekti suosittaa rantojen käytön aktivoimista ja tunnetuksi tekemistä. Veneily on suosittu vapaa-ajankäyttömuoto, mutta ranta-alueet ovat tärkeä virkistysalue myös veneettömälle kaupunkilaiselle. Rantojenkäytön tulisi olla monipuolista: yhteysvenejärjestelmä, uimarantoja, venesatamia ja rantabulevardeja. Kehittämistavoitteena tulisi olla rantaympäristö, josta asukkaat voivat nauttia varallisuutteen ja varustukseen riippumatta. Rantojen tulisi olla yhtenäisiä ja kuljettavia reittejä.

Osa virkistysaluista ja vihervyöhykkeistä on hoidettua puistoa ja kulttuurihistoriallista maisemaa. Itä-Helsingin kehittämissuunnitelmassa keskeisiä teemoja oli alueen historiallisten ja maisemallisten erityisteemojen korostaminen (Olin 1998). Yleiskaavoituksen rakennussuojelussa on keskitytty arvokkaisiin kokonaisuuksiin, kun yksittäisten rakennusten suojelumääräykset toteutetaan asemakaavatasolla. Suojelualueilla on historiallisia ja rakennustaiteellisia arvoja. Itä-Helsingin alueella on lukuisia kartanoita, jotka ovat arvokas osa alueen paikallishistoriaa. Itä-Helsingin

toimitilat ja työpaikat -projektin yhtenä toimenpide-ehdotuksena on ehdotettu kartanopuistojen korjaamista ja restauroimista (HKK 2001a). Kartanoiden päärakennukset alkavat olla peruskorjatut, mutta ympäristöt sekä sivu- ja talousrakennukset vaativat kunnostusta. Kartanot tulisi avata yleisölle, niitä olisi tehtävä tunnetuksi ja niitä voidaan hyödyntää matkailukohteina. Hoidetut kartanopuistot tuovat ympäristöön arvokkuutta ja ovat Itä-Helsingin imagon kannalta myönteinen lisä. Idässä on myös talonpoikaistaloja ympäristöineen, esimerkiksi Fallpakka, Borgs ja Uppby. Huvila-asutuksen aluekokonaisuus on Kulosaareissa ja kesähuvila-alueita mm. Villingissä, Vartiosaareissa ja Kallahdenniemellä. Kaukaisempi menneisyys näkyy myös Itä-Helsingin alueella muinaismuistoina. Merkittävin historiallinen kohde on Vartiokylän muinaislinna, joka on ollut maan strategisen kehityksen keskus mahdollisesti 1200-1300-luvuilla.

3. HUVILAKAUPUNGINOSA KULOSAARI

Tiedot Maanmittauslaitos ja kunnat, © YTV 2001

Kulosaari on hyvämaineinen selkeästi rajautunut asuinalue. Kulosaaren rakennettu ympäristö on erityislaatuinen ja kiehtova arvokkain huviloineen. Kulosaari syntyi puutarhakaupunki-ihanteen mukaisesti huvilayhdyskunnaksi AB Brändö Villastad-yhtiön omistamille maille, joille Kulosaari-hankkeen ideoija ja keulakuva arkkitehti Lars Sonck oli laatinut asemakaavan. Bertel Jung kaavoitti Kulosaaren keskustan. Jung ja Sonck osallistuivat myös rakennustasolla suunnitteluun, näiden huviloita suunnittelivat muutkin kuuluisat arkkitehdit mm. Armas Lindgren. Asuttamisen aktiivisin vaihe sijoittui ajanjaksolle 1908-1917. Kulosaaren silta rakennettiin vuonna 1919. Kulosaari oli itsenäinen kunta vuodesta 1917 suuren alueliitoksen vuoteen 1946 (Kolbe 1988).

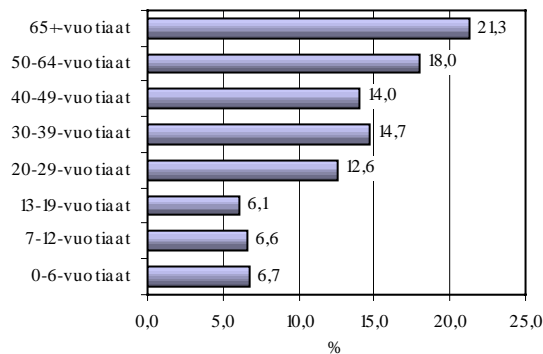
Kulosaaren peruspiiriin kuuluu myös Mustikkamaan-Korkeasaaren osa-alue, joka on lähinnä tunnettua virkistysaluetta. Korkeasaari on kuuluisa eläintarhastaan ja Mustikkamaa on monipuolinen vapaa-ajanvieton saari liikuntapuistoineen ja kesäteattereineen.

Peruspiiriin kuuluva Herttoniemen ja Kulosaaren välissä oleva viheralue on kulttuurihistoriallisesti arvokas aluekokonaisuus. Kulosaaren kartano sijaitsee Naurissalmen rannalla. Kartanon historia ulottuu 1500-luvun puoliväliin ja nykyinen päärakennus rakennettiin 1800-luvun alussa.

Kartanopuisto on vapaamuotoinen englantilaistyylinen puisto. Kivinokka oli alun perin Kulosaaren kartanon pohjoispuolisia maita. Kivinokasta muodostettiin kansanpuisto ja työväestön retkeilyalue sen siirryttyä kaupungin omistukseen. Nykyisin alueella on tiheästi rakennettuna kesämajoja, uimaranta, venesatama ja viljelypalstoja. Koillisosa on rakentamatonta luonnonmetsää ja kalliota. Kivinokalla on maisemallinen merkitys Vanhankaupunginlahtea rajaavana niemenä. Maisemakokonaisuuteen kuuluu myös Herttoniemen siirtolapuutarha (HKR 2001).

Väestö vuonna 2001 ja ennuste vuodelle 2009			
	Kulosaari	Kulosaari	Mustikkamaa-Korkeas.
väestö 2001	3743	3718	25
ennuste 2009	3502	3481	21
muutos +/-	-241	-237	-4

ikä rakenne vuonna 2001

Kulosaaren peruspiirissä oli vuoden 2001 alussa 3700 asukasta. Kulosaarelaiset ovat tunnetusti helsinkiläisittäin keskimääräistä koulutetumpia ja varakaampia. Yli kolmanneksella väestöstä on korkeakoulututkinto. Kulosaaren perinteikäs suomenruotsalainen kulttuuri näkyy ruotsinkielisten osuutena, joka on 20,3 prosenttia. Kulosaaren ikärakenteelle on ominaista vanhusvaltaisuus. Yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä oli 21,3 prosenttia vuonna 2001, mikä lähentelee Helsingin peruspiirien huippuosuuksia. Suurimmat erot suhteessa muuhun kaupunkiin on 20-29-vuotiaiden ja 30-39-vuotiaiden osuuksissa, joita Kulosaarissa on suhteellisen vähän.

1990-luvulla Kulosaaren väestömäärä on pysynyt lähes paikoillaan, sillä asukkaita on noin vain 60 enemmän kuin viime vuosikymmenen alussa. Syntyneitä on ollut keskimääräistä vähemmän Kulosaarissa, mikä on toki ymmärrettävää ikärakenteeseen nähden. Sen sijaan kuolleisuus on ollut kaupungin keskiarvon alapuolella. Muuttaneisuuden perusteella Kulosaari on koko kaupunkia hiljaisempi kohde.

Kulosaaren väestömäärän oletetaan kokonaisuudessaan kääntyvän laskuun vuodesta 2001. Ennusteen mukaan vuosikymmenen lopulla Kulosaarissa olisi noin 3500 asukasta. Yli 65-vuotiaiden määrä ja osuus on kasvanut voimakkaasti 1990-luvulla, mutta kuluvalla vuosikymmenellä väestöennusteen mukaan eläkeikäisten määrän oletetaan taittuvan laskuun. Sen sijaan 50-64-vuotiaiden ikäryhmä kasvaa Kulosaarissa, samoin kuin 13-19-vuotiaat. Tätä nuorempien ikäryhmien määrä on laskussa, varsinkin ala-asteikäisten 7-12-vuotiaiden vähenee ennusteen mukaan voimakkaasti.

Asuminen ja asutokanta (31.12.1998)	
asuinhuoneistoja	2045
keskikoko m ²	85
asumisväljyys m ²	42,3
kaupungin vuokra-asunnot %	0,2
omistusasunnot %	54,3
pientaloja %	24,6

Kulosaarelaiset asuvat väljästi suurissa asunnoissaan. Korkeatasoisella asuinalueella on myös suurlähetystöjä. Suurin osa asutokannasta on 1960-luvulta. Alkuperäisistä rakennuksista on säilynyt huomattava osa. 1960-luvulla Itäväylän ympärille ja pohjoisiin osiin rakennettiin kerrostaloja, jonka yhteydessä vanhoja rakennuksia purettiin alta pois. 1980-luvulla asemankaavan muutos turvasi rakennusten säilymisen.

Työpaikkoja alueella on noin 800. Palvelut ovat keskittyneet Kulosaaren pieneen vuonna 1960 rakennettuun ostoskeskukseen. Peruspiirin peruspalvelutaso on kaupungin hyvä verrattuna kaupungin keskiarvoon (Priha 1998). Peruspiirin epäkohtia ovat terveysaseman puuttuminen ja vaatimaton päivittäistavarakaupan tarjonta verrattuna alueen kokoon. Myös paikallisagendan yhteydessä tehdyn kyselyn mukaan kulosaarelaiset kaipasivat kauppa-, pankki ja postipalveluja alueelle. Alueella on yksi päivittäistavarakauppa. Sen sijaan koulutiloja on peruspiirissä erityisen paljon: ala-asteen kouluja on kaksi, yksi yläaste ja kaksi lukiota. (Helsinki alueittain 2000).

Yleiskaava 2002 alueiden käyttösuunnitelma								
	ENSISIJAISET				MYÖHEMMÄT			
	Asuminen		Työ		Asuminen		Työ	
	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²
Kulosaari	14	155 000	2,5	45 000	23,4	120 000		
Kulosaari	14	155 000	1,5	30 000				
Naurissaari			1	15 000				
Kivinokka					23,4	120 000		

Liikenneyhteydet keskustaan ja itään on hyvä, kun joukkoliikenne hoituu metrolla. Metroaseman päivittäinen käyttäjä määrä oli 5791 vuonna 2000 (HKL:n tilastot). Itäväylä ja metrorata jakavat alueen tehokkaasti kahtia. Sijainti kantakaupungin ja itäisten esikaupunkialueiden välissä tarkoittaa myös läpikulkuliikennettä Itäväylää pitkin. Kaupunkirakenteen eheyttämistä palvelisi Itäväylän, ja samalla metron tunnelointi, ja tunnelointisuunnitelma kuuluukin tekeillä olevaan yleiskaavaan. Tunneloinnin tutkimusta innoitti asuntorakentamisen ideakilpailussa II saanut ehdotus (Kare et al. 1998). Kulosaaren tulisi maata yleiskaavaluonnoksen mukaan erityisesti asuntorakentamiseen, mutta myös tilaa korkeatasoiselle työpaikkakeskittymälle. Asumiseen on varattu noin 155 000 kerrosneliometriä ja työhön 30 000. Metron jättäminen nykyiselle väylälleen säästäisi huomattavasti kustannuksia, mutta uuden kerrosalan määrä vähenisi huomattavasti. Itäväylän tunnelointi poistaisi suurimmat kaupunkirakenteelliset ja ympäristölliset haitat ja tämä väljempi ratkaisu on otettu huomioon yleiskaava 2002:n tarkasteluissa. **Kivinokan** aluetta on tutkitaan yleiskaava 2002:n varten, mutta alue kuuluu myöhemmän tulevaisuuden kohteisiin.

Tunnelointi jakaa asukkaiden mielipiteitä puolesta ja vastaan. Mm. asukasyhdistyksen keskustelusuilla (<http://www.kulosaarelaiset.fi> 25.6.2001) on käyty asiasta vilkasta keskustelua. Ehdotettua rakentamistehokkuutta on moitittu liian tiiviiksi. Asukasyhdistys onkin laatinut asiasta vaihtoehtosuunnitelman, jossa rakentamiseen olisi varattu 52 000 kerrosneliötä ja rakentamisen pääpaino olisi omakoti- ja rivitalotyyllisessä asumisessa. Uusia asukkaita vaihtoehtoisen suunnitelman mukaan tulisi noin 1000.

Kulosaaren kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennettu ympäristö on alueen ehdoton erityispiirre, mikä on lähtökohtana alueen kehittämisessä. Muidenkin kaupunginosien ongelma metroradan ja liikenneväylien kuiluefekti on pahimmillaan Kulosaareissa, minkä voi katsoa ratkaisuja vaativaksi perusongelmaksi. Kulosaaren ilme muuttunee siis yleiskaavoituksen suunnitelmien myötä pääväylien kohdalla, mutta alue säilyy tulevaisuudessa huvilakaupunginosa-ajatuksen hengessä erityisen korkeatasoisena asuinalueena, jollaisia monipuoliseen kaupunkiin tulee sisältyä.

4. HERTTONIEMI - PERINTEIKÄSTÄ ASUMISTA JA HUIPPUTEKNOLOGIAA

Herttoniemi on Helsingin pitäjän vanhimpia kyliä, mutta Herttoniemellä on takanaan historiaa asunalähiönä. Herttoniemi oli merkittävä asuinalue jo Jungin ja Saarisen Suur-Helsingin asemakaavassa. Helsingin ensimmäinen asunalähiö, nykyinen **Länsi-Herttoniemen** osa-alue, kaavoitettiin toteutuneesti 1940-luvulla, jolloin alueella toimi teollisuusalue ja satama. Kaavoittajana toimi Birger Brunila. Herttoniemen suunnittelijoina on ollut muitakin nimekkäitä arkkitehtejä kuten Irma Mikkola ja Väinö Tuukkanen. Omakotialue muodostaa ilmeeltään yhtenäisen kokonaisuuden, joka liittyy kerrostaloihin rivitalojen välityksellä. Länsi-Herttoniemen eteläosaan rakennettiin 1950-luvun alussa pääasiassa aravaan sopivia 2-3-huoneen asuntoja. Hiihtäjänmäentien alueen pistetalot toimivat Herttoniemen maanmerkkinä. Siilitien alue muodostaa yhtenäisen selväpiirteisen asuinyhteisön. Siilitie kaavoitettiin vuonna 1954 kaupungin vuokra-asunnoiksi ja se koostuu 3-4-kerroksista lamelleista ja 8-kerroksista pistetaloista. Varhaisen Herttoniemen asukasrakenteeseen vaikutti maanhankintalaki, jonka perusteella siirtoväellä, rintamiehillä ja so-taleskillä oli oikeus tonttiin tai asuntoon. Alueen topografia on harjanteinen ja alueen tyyli- piirteinä on ollut maaston muotoja seuraava rakentaminen. Rakentaminen laajentui **Roihuvuo-reen**, jota kutsuttiin tuolloin Itä-Herttoniemeksi. Roihuvuori edustaa samankaltaista varhaista lähiöasumisen rakennuskulttuuria kuin naapurikaupunginosa. Myös **Herttoniemen teollisuus-**

Tiedot Maanmittauslaitos ja kunnat, © YTV 2001

alueella on pitkä perinne tuotantoalueena, sillä ensimmäiset rakennukset valmistuivat vuonna 1940 (Astikainen et al. 1997; Helsinki alueittain 2000).

Tammisalo on rauhallista pientaloaluetta, joka sai alkunsa huvilayhdyskunnasta. Vaikka huvila-asutus on jäänyt uudempien pientalojen alle, alue on korkeatasoinen ja rakennukset sijoittuvat erinomaisesti ympäröivään luontoon. Tammisalo on jälleen veden ympäröimä, kun Porolahden ja Strömsinlahden yhdistävä kanava on valmistunut äskettäin. **Herttoniemenranta** on ollut yksi Helsingin 1990-luvun suurista asuntoaluehankkeista. Rakentaminen alkoi vuonna 1993 ja eteni nopeasti. Alueen kaavaratkaisu perustuu suurkorttelirakenteeseen. Talot ovat katujen varsilla viisi-kuusikerroksia ja suurkorteileiden sisäosissa matalampia. Alueen ilme on kaupunkimainen, merellinen ja vehmas. Tavoitteena on ollut yksinkertainen ja selkeä arkkitehtuuri sekä ehjä katu- ja kaupunkikuva. Asuinrakennusten kokonaiskerrosala tulee olemaan n. 320 000 m².

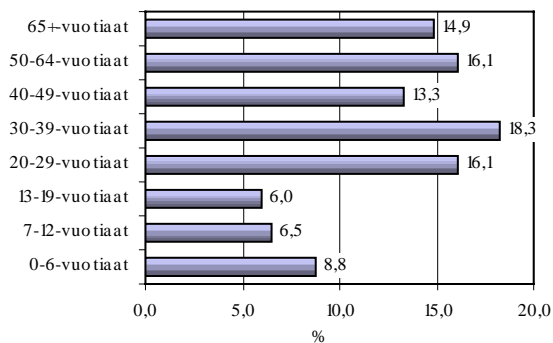
Herttoniemen huvila-asutuksesta on jäljellä vain vähän, sillä varhainen Herttoniemi rakennettiin huvila-alueelle. Herttoniemen tärkeitä viheralueita ovat kartanoympäristöt puistoinen. Herttoniemen kartano on puutarhataiteellisesti ainutlaatuinen kokonaisuus ja se on kunnostettu 1990-luvulla. Kartanon historia ulottuu 1500-luvulle, mutta nykyiset rakennukset, barokkihenkinen muotopuutarha ja maisemapuisto ovat 1800-luvulta. Muotopuutarhaan ja puistoon kuuluvat huvimajat, pitkät lammet, puukujat, nurmiparterrit ja koristeistutukset. Kartanon pohjoisosassa on Sipoosta tuotu Knusbackan tila, joka toimii ulkomuseona. Herttoniemen siirtolapuutarhassa aloitettiin viljely 1930-luvulla. Puutarhassa on noin 180 palstaa mökkeineen. Huolitellulla puutarha-alueella on laajempaa maisemallista merkitystä sen liittyessä Kulosaaren kartanopuistoon. Roihuvuoressa Strömsinlahden pohjoisrannalla sijaitsee Strömsin kartano 1700-luvun lopulta. Nykyinen päärakennus ja puutarha rakennettiin 1900-luvun alussa. Päärakennuksen pohjoispuolella sijaitsevassa puistossa kasvaa saarnia, lemmuksia ja vaahteroita. Kartanon entisten talousrakennusten paikalla on nykyään musiikkiopisto (HKR 2001).

Väestö vuonna 2001 ja ennuste vuodelle 2009						
	Herttoniemi	Länsi-Herttoniemi	Roihuvuori	Herttoniemen teoll.a	Herttoniemenranta	Tammisalo
väestö 2001	25100	8438	7834	64	6563	2201
ennuste 2009	25703	7890	6897	60	8658	2198
muutos +/-	603	-548	-937	-4	2095	-3

Vuonna 2001 Herttoniemen peruspiirissä oli 25 100 asukasta. Herttoniemen ikärakenteesta voidaan todeta, että se on samankaltainen koko kaupungin ikärakenteen kanssa. Vanhusten, 30-39-vuotiaiden ja pienten lasten osuudet ovat muutaman prosenttiyksikön suurempia kuin kaupungissa keskimäärin. Osa-alueetasolle tarkennettaessa pieniä lapsia on suuri osa väestöstä Herttoniemenrannassa, jossa alle 6-vuotiaita oli 15,1 prosenttia väestöstä vuoden 2001 alussa. Sen sijaan uudella asuinalueella on hyvin vähän vanhuksia. Länsi-Herttoniemessä on suhteellisesti eniten vanhuksia, kun osa-alueen väestöstä viidennes on yli 64-vuotiaita. Tulotaso ja koulutusaste alueella on kaupungin keskiarvon alapuolella, mutta alue ei kuitenkaan kuulu huolestuttavimpiin hyvinvoinnin indikaattoreiden perusteella.

Herttoniemen peruspiirin väestö on kasvanut valtavasti 1990-luvulla, yli 6000 asukkaalla, kun uudisrakentaminen on ollut voimakasta. Osa-alueista myös Roihuvuori on kasvanut keskimääräistä enemmän, kun Länsi-Herttoniemen asukasmäärä on hieman vähentynyt. Muuttoliike uudelle alueelle on toki muokannut koko peruspiirin ikärakennetta. Nuorehkojen perheiden

Ikärakenne vuonna 2001

ikäryhmät, alle 13-vuotiaat ja 30-39-vuotiaat, ovat kasvattaneet osuuttaan peruspiirin väestöstä. Herttoniemen peruspiirin kasvu taittuu ennusteen mukaan laskuun vuodesta 2004. Vuosikymmenen lopussa peruspiirissä on ennusteen mukaan 25 700 asukasta. Tulevaisuudessa väestörakenne muuttunee uuden alueen asukkaiden elinkaarta myötäillen. 40-49-vuotiaiden ja 50-64-vuotiaiden määrän oletetaan kasvavan ikäryhmistä voimakkaimmin. Pienten määrän oletetaan vähenevän nykyisestä huipustaan, kun taas yläaste- ja lukioikäisten määrä kasvaa.

Herttoniemessä asutaan keskimääräistä enemmän vuokralla ja vastaavasti omistusasuntojen osuus on pieni. Kaupungin vuokra-asuntojen osuus on suuri. Muut asumisen tunnusluvut eivät poikkea merkittävästi koko kaupungista. Asunnoista suurin osa oli 1950-luvulta, mutta 1990-luvulla valmistuneita asuntoja on paljon.

Asuminen ja asutokanta (31.12.1998)

asuinhuoneistoja	12 799
keskikoko m ²	59,3
asumisväljyys m ²	31,1
kaupungin vuokra-asunnot %	30,8
omistusasuntoja %	36,0
pientaloja %	8,0

Herttoniemi on liikenteellisesti keskeisellä paikalla ja kaupunginosia jakaa vilkasliikenteinen Itäväylä. Herttoniemeen tuli metroasema vuonna 1981 ja rata ulottui Siilitielle seuraavana vuonna. Edellisen arkipäiväinen käyttäjämäärä oli 45 812 ja jälkimmäisen 7962 (HKL:n tilastot 2001). Herttoniemen metroaseman ympäristöä kehitetään paikalliskeskuksena, johon sijoittuvat alueen tärkeimmät kaupalliset ja julkiset palvelut. Monipuolisen keskuksen vaikutusalueetta on lähes koko suurpiiri. Lähistöllä on päivittäistavarakaupan suuryksiköitä. Viime vuosikymmenen lopulla Herttoniemen rakentamisen myötä palvelut eivät pysyneet kohonneen asukasmäärän tahdissa, joten terveys-, sisäliikunta-, kirjasto ja päivittäistavarakaupan palvelut laskivat keskiarvon alapuolelle (Priha 1998). Länsi-Herttoniemen puolella on pieni lähipalvelukeskus, Eränkävijäntori, joka on 1950-luvulla rakennettuna esikaupunkialueiden vanhimpia. Roihuvuoressa on myös 1950-luvulta peräisin oleva ostoskeskus. Alkuperäinen ostoskeskus koostuu kolmesta erillisestä rakennuksesta, mutta kokonaisuutta on täydennetty myöhemmin.

Kaavoitus- ja liikennesuunnitteluohjelman uusia asuntoalueita kohteita ovat Roihuvuori ja Herttoniemi. Asemakaavoitettu Herttoniemenranta rakennetaan loppuun ja paikalliskeskusta uudistetaan edelleen. Kipparlahden alueen venesatamatoimintoja kehitetään edelleen. Herttoniemen liikuntapuistolle tehtiin 1996 yleissuunnitelma. Liikuntapuiston lähistölle tutkitaan myös pientalorakentamista Yleiskaava 2002:n valmisteluun liittyen.

Herttoniemen ympäristössä on hyvät mahdollisuudet rakentaa toimitiloja yrityksille. Metroaseman läheisyys on tekee alueesta hyvin saavutettavan. Herttoniemen ja Roihupellon teollisuusalueet kuuluvat huipputeknologian rinkiin, ja erityisesti voidaan huomioida terveysalan klusteri. Monia merkittäviä hankkeita on toteutumassa: Linnanrakentajan tien varteen on rakenteilla yrityspuisto Open Business Park ja metroaseman viereen on rakennettu Megahertsin toimitilakeskittymä. Alueen pohjoisosaa kehitetään autokaupan keskuksena, kun eteläosa on monialaisten yritysten aluetta.

Yleiskaava 2002 alueiden käyttösuunnitelma							
	ENSISIJAISET				MYÖHEMMÄT		
	Asuminen		Työ		Asuminen		Työ
	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²	ha kem ²
Herttoniemi	37,5	201 000	3,1	38 000			1,4 70 000
Länsi-Herttoniemi	6,7	27 000					
Roihuvuori	11,8	54 000	1,8	18 000			
Herttonie.teoll.							1,4 70 000
Herttoniemen satama	19	120 000	1,3	20 000			
Tammisalo							

Yleiskaava 2002:n aluevarauksilla pyritään kehittämään Herttoniemen työpaikka-alueita edelleen. Kaavoituksella luodaan edellytykset ympäristön parannukseen ja lisärakennukseen. Alueen ympäristöt ovat olleet yritysten tyytymättömiä alueen ilmeeseen, joka ei ole ollut kaikilta osin edustuskelpoinen. Itä-Helsingin työpaikat ja toimitilat -projekti vastasi yritysten toiveisiin ja alueen ulkonäköä ryhdyttiin heti parantamaan. Keskeinen puisto saadaan kuntoon ja alueelle on tehty opastusjärjestelmä oikean osoitteen löytämiseksi. Projektin työryhmä pitää tärkeänä, että Herttoniemen ja Roihupellon työpaikka-alueet sijaitsevat tarpeeksi etäällä asumisesta. Yrityksille on tärkeää, että niiden asuntoalue ei rajota niiden toimintamahdollisuuksia.

Herttoniemi viime vuosina paljon muuttunut alue, jonka vahvuuksia ovat keskeinen sijainti ja hyvät liikenneyhteydet. Herttoniemen peruspiiriin kuuluu kuitenkin luonteeltaan erilaisia kaupunginosia, joilla oma identiteetti. Tulevaisuuden Herttoniemi näyttäytyy voimakkaasti kehittyvänä alueena, jonka profiloituu innovatiivisena ympäristönä huipputeknologian ringissä. Myös asuinalueiden houkuttelevuutta lisää alueen sijainti keskeisten työ- ja opiskelupaikkojen läheisyydessä.

5. KARTANOIDEN SAARI LAAJASALO

Laajasalo, Degeröby, on vanha Helsingin pitäjän keskiaikainen kylä. Nykyisin Laajasalo on selkeästi rajautunut saarikaupunginosa, joka on profiloitunut itä-helsinkiläisittäin hyvinvoivaksi asuinalueeksi. Laajasalon peruspiiriin kuuluu yhdeksän osa-alueita, joista asukasmäärältään vähintään kohtuullisen kokoisia ovat Yliskylä, Jollas, Tahvonlahti, Hevossalmi ja Santahamina. Laajasalo oli kartanoiden ja huvila-asutuksen saari, kunnes kaupunkiasutus laajentui alueelle aluksi omakotitaloina. **Yliskylä** rakennettiin lähiöksi Uppbyn kartanon maille, jotka kaupunki hankki lisärakennusmaan tarpeessa. Kaava tilattiin arkkitehti Olli Kiviseltä. Pitkät nauhamaiset rakennukset istutettiin maahan niin, että katot on samalla tasolla. Yliskylästä tuli leimallisesti maalaisliiton ja osuuspankkilaisten lähiö. Rakentaminen tapahtui kahdessa vaiheessa 1960-luvun puolivälissä ja 1970-luvulla (Astikainen et al. 1997). Pieniä omakotitaloalueita on Kaitalahdessa ja myös **Hevossalmissa**, johon on rakennettu matalia kerrostaloja täydennysrakentamisena. **Jollas** on Laajasalosta erkaneva niemi, joka on rakennuskannaltaan moninaista pientalo-alueita.

Tiedot Maanmittauslaitos ja kunnat, © YTV 2001

Hepokalliontien alue on ainoa yhtenäisen suunnitelman mukaan valmistunut kokonaisuus vanhasta Jollaksesta. Viimeisen vuosikymmenen aikana alueelle on rakennettu runsaasti uusia asuntoja. **Santahamina** on puolustusvoimien käytössä, joten saarelle on rajoitettu pääsy sivullisilta. Saarella on kuitenkin 65 asukasta, jolle on tarjolla joitain peruspalveluita kuten koulu. Alueella asuntoja, kasarmialue ja sotilasharjoitusalueita ampumaratoineen (KSV 1996).

Väestö vuonna 2001 ja ennuste vuodelle 2009										
	Laajasalo	Vartiosaari	Yliskylä	Jollas	Tullisaari	Tahvon-Lahti	Hevossalmi	Villinki	Santahamina	Itä-Saaret
Väestö 2001	16529	21	10929	2848	8	321	1707	6	649	40
ennuste 2009	17416	19	10635	3898	8	372	1832	8	606	39
muutos +/-	887	-2	-294	1050	0	51	125	2	-43	-1

Vuonna 2001 peruspiirin alueella oli noin 16 500 asukasta. Suhteessa muuhun Helsinkiin Laajasalon peruspiirissä on paljon keski-ikäni ylittäneitä, ja toisaalta alueella on nuoria aikuisia suhteellisen vähän. Perheväestön osuus on suuri, 81 prosenttia. Laajasalolaiset ovat hyvin koulutettuja ja tulotaso on kaupungin keskiarvon yläpuolella.

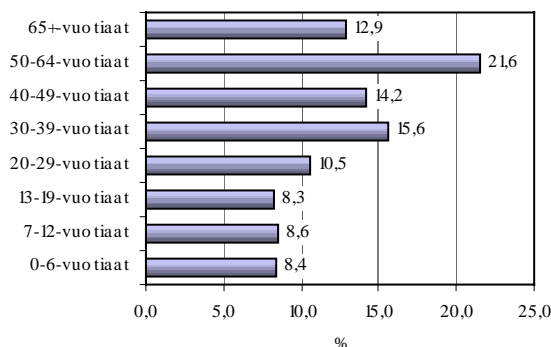
Laajasalon peruspiirin väestö on kasvanut koko kaupunkia hitaammin, noin prosentin vuotta kohden 1990-luvulla. Aasukasmäärä kasvoi voimakkaasti 1990-luvun alkupuoliskolla, mutta kasvu tasaantui vuosikymmenen loppua kohden. Ikäryhmistä eniten kasvoivat alle 12-vuotiaat ja yli 50-vuotiaat. 40-49-vuotiaiden määrä sen sijaan väheni kyseisellä ajalla. Muuttaneisuus alueella on ollut koko kaupunkia hiljaisempaa. 2000-luvulla peruspiirin väestönkasvun oletetaan olevan edellistä vuosikymmentä hitaampaa. Kasvu hidastuu erityisesti vuoden 2004 jälkeen muutamaksi vuodeksi. Kasvu tapahtuu Jollaksen alueella, jonne oletetaan yli tuhatta uutta asukasta vuosi-

kymmenen loppuun mennessä. Sen sijaan vanha ydinosa-alue Yliskylä on pienentymässä. Vuonna 2009 Laajasalon peruspiirin alueella on 17 416 asukasta. Eniten kasvavat ikäryhmät ovat ennusteen mukaan 20-29-vuotiaat ja yli 65-vuotiaat. 7-12-vuotiaiden ja 30-39-vuotiaiden määrän ja osuuden oletetaan pienenevän.

Laajasalolaiset asuvat väljästi pientaloissaan. Suurin osa rakennuskannasta on valmistunut 1960- ja 1970-luvuilla. Omistusasuntojen osuus on suuri.

Ikärakenne vuonna 2001

Asuminen ja asuntokanta (31.12.1998)	
Asuinhuoneistoja	7532
keskikoko m ²	75,1
asumisväljyys m ²	33,2
kaupungin vuokra-asunnot %	14,9
omistusasuntoja %	56,5
pientaloja %	31,9

Laajasalo on palvelutasoltaan lähipalvelukeskuksena kehitettävä. Palvelut ovat keskittyneet Yliskylän ostoskeskuskortteliin, jonka yhteydessä on julkisista palveluista mm. kirjasto ja terveysasema. Ostoskeskus rakennettiin entisen Yliskylän pelloille 1970-luvun alussa ja se saneerattiin 1990-luvunpuolivälissä. 1980-luvulla ostoskeskukseen viereen rakennettiin kuusikerroksinen liiketalo. Toiminnallinen keskus on irrallaan muusta kaupunkirakenteesta. Saaren muoto johtaa pitkiin etäisyyksiin ja ääripäässä asuvilla on yli neljän kilometrin matka ostoskeskukseen. Laajasalon keskustasta laadittu yleissuunnitelma 1990-luvun alussa. Rajatun alueen ainoa keskuksena Yliskylän ostoskeskukseen markkina-alue on suuri. Laajasalossa ongelmana on ollut paikallisten myymälöiden katoaminen. Vuonna 1998 peruspiirin alueella oli kuusi päivittäistavaramyymälää. 1990-luvun peruspalvelututkimuksen mukaan Laajasalon peruspiirin palvelutaso laski edelleen asukasmäärän lisääntymisen myötä, vaikka indekseihin mitattuna palvelutaso oli jo tarkastelujakson 1994-1997 kaupungin keskiarvon alapuolella. Positiivisena poikkeuksena kaupunginosassa oli nuorisopalvelujen taso (Priha 1998). Vuonna 1998 alueella oli työpaikkoja 1959 ja Laajasalon satama on toistaiseksi merkittävin työpaikka-alue.

Laajasalo-Degerö-seuran tekemässä Swot-analysissä liikenteelliseksi vahvuudeksi on mainittu sujuvuus, hyvä joukkoliikenne ja metron läheisyys. Ongelmalliseksi koettiin kevyen liikenteen rempallaan oleva verkosto sekä Herttoniemen liikenneympyrä ja liikenne Kehä I:n suuntaan (KSV 2000a). KSV:n raportissa on arvoitu Laajasalon joukkoliikenteelliseksi ongelmaksi katuverkko puumainen, joten julkinen liikenne on ollut vaikea järjestää. Bussireittejä on tarvitaan periaatteessa useita, jolloin tuloksena on kalliit ja harvat vuorovälit. Liikenteellisesti Laajasalo on Santahaminan läpikulkupaikka. Toistaiseksi myös öljysataman autot liikennöivät Laajasalontien pohjoisosaa pitkin.

Laajasalossa viheralueiden osuus on suuri. Yhtenäisen viheraluekokonaisuuden muodostaa Tullisaari-Kruunuvuori-vyöhyke, joka on osa Kaakkoista meri- ja kulttuuripuistoa. Monipuoliseen kokonaisuuteen kuuluu luontoalueita, kulttuurikohteita ja virkistystoimintaa. Laajasaloo voi todellakin luonnehtia kartanoiden saareksi, sillä Laajasalossa oli 1800-luvulla viisi kartanoa. Laajasalo pitkin rantoineen on myös houkuttellut huvilaelämään. 1870-luvulta alkaen alkoi huvilantonttien lohkominen ja vuokraaminen. Ensin huvilarakentamiseen käytettiin Hevossalmen ja

Laajasalossa viheralueiden osuus on suuri. Yhtenäisen viheraluekokonaisuuden muodostaa Tullisaari-Kruunuvuori-vyöhyke, joka on osa Kaakkoista meri- ja kulttuuripuistoa. Monipuoliseen kokonaisuuteen kuuluu luontoalueita, kulttuurikohteita ja virkistystoimintaa. Laajasaloo voi todellakin luonnehtia kartanoiden saareksi, sillä Laajasalossa oli 1800-luvulla viisi kartanoa. Laajasalo pitkin rantoineen on myös houkuttellut huvilaelämään. 1870-luvulta alkaen alkoi huvilantonttien lohkominen ja vuokraaminen. Ensin huvilarakentamiseen käytettiin Hevossalmen ja

Villingin salmen rannat ja lopulta saaren sisäosat. Huviloita purettiin erityisesti Yliskylän rakentamisen alta. Tyypillisiä vuosisadan vaihteen huviloita on jäljellä kolmisenkymmentä ja niiden kunto vaihtelee. Kartanot ja Kaitalahden, Keski-Jollaksen ja Itä-Jollaksen huvila-alueet ovat suojeltavia maisemakokonaisuuksia voimassa olevassa yleiskaavassa.

1500-luvulta peräisin oleva **Tullisaaren** kartanotila sijaitsee Laajasalon pohjoisosissa Tullisaaren selän rannalla. Tullisaaren kartanopuiston kokonaisuus on rakentunut nauhamaisesti kahdelle niemelle, joista toisella on 1800-luvulla perustettu kartanopuisto. Kulttuurimaisemaan kuuluvat myös laidunniityt ja viljelyaukeat. Rantaa pitkin kulkee suosittu kävelyreitti näköalapaikkoineen. Tilan päärakennus on tuhoutunut tulipalossa, kun 1800-luvun huviloista on jäljellä Aino Acten huvila ja Deckerin huvila. Aino Acten huvila on Kulttuuriasiainkeskuksen hoidossa. Luonnonkaunis Villinki on perinteikäs yhtenäinen kesähuviloiden alue vailla vakituisia asukkaita. Villingin kartano perustettiin 1700-luvun lopussa, sen päärakennus on 1820-luvulta, kun venäläiskerraali rakennutti sen tyttärelleen lahjaksi. 1800-luvulta alkaen saarta kaavoitettiin huvilapalstoiksi. **Jollaksen kartano** sijaitsee Saunalahden pohjukassa. 1700-luvulla perustettu tilan nykyinen päärakennus ja puisto ovat 1900-luvun alkupuolelta. Tiloissa toimii Snellman-korkeakoulu. **Stansvikin kartano** sijaitsee Laajasalon eteläosissa Tahvonlahden rannalla. Kartanon historia alkoi 1700-luvun ja 1800-luvun vaihteessa. Rakennusten ympärillä on laaja maisemapuisto. 1700-luvun lopulla kartanon mailla on ollut rauta- ja hopeakaivoksia, joista muistuttavat kaivosaukot. 1600-luvulla **Yliskylän (Uppby)** tila sijaitsee ostoskeskuksen vieressä ja tilukset ovat jääneet Yliskylän nykyisen asutuksen alle. 1800-luvun alussa rakennettu entinen asuintupa toimii kotiseututalo Ylistalona. 1600-luvulta **Degerö** sijaitsee Pikku-Sarvaston pohjukassa. Nykyinen päärakennus puukujineen ja maisemapuisto ovat 1800-luvulta. Myös **Santahaminassa** on useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita useilta aikakausilta. Kasarmialueella on yhtenäinen punatiilinen Venäjänvallan aikainen miljöökokonaisuus, puurakenteisia 1920-luvun rakennuksia ja funktionalista tyyliä edustava Olavi Sortavalan suunnittelema kadettikoulu. Santahaminassa on myös linnoituslaitteita (KSV 1996; HKR 2001).

Yleiskaava 2002 alueiden käyttösuunnitelma								
	ENSISIJAISET				MYÖHEMMÄT			
	Asuminen		Työ		Asuminen		Työ	
	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²
Laajasalo	183,4	1191000			144,6	1000000		
Vartiosaari	41,4	290 000						
Yliskylä	5,8	26 000						
Jollas	10,2	25 000						
Tahvonlah- ti/Tullisaari	126	850 000						
Hevossalmi								
Santahamina					144,6	1 000 000		

Kaupunkisuunnitteluviraston kaavoitusohjelman uusia asuinalueita ovat 11 000 kerrosneliömetrin Kuvernöörintien itäpuoli (v. 2001) ja 46 000 kerrosneliömetrin Jollas (v. 2001-2003). Tuleva suunnittelu tähtää Laajasalon keskuksen toiminnallisiin ja kaupunkikuvallisiin parannuksiin sekä keskeisten rantojen käyttöön.

Vartiosaari on alue Yleiskaava 2002:ssa, jonka asumiskäytön mahdollisuudet ovat tutkittavana. Vartiosaaren tullessa asuinalueeksi sen kytkeminen raitioliikenteellä joukkoliikennejärjestelmään tulisi hyvinkin kyseeseen. Yleiskaava 2002-prosessin aikana Vartiosaari on ollut yksittäinen koh-

de, jota koskevat suunnitelmat ovat saaneet palautetta enemmän kuin mikään muu kohde. Pajanayttelyihin jätetyistä palautekaavakkeissa lähes puolessa on vastustettu saaren rakentamista tai ehdotettiin saaren virkistyskäytöstä.

Laajasalon länsiosiin, Kruunuvuorenrannan suunnittelualueelle, on tekeillä yleissuunnitelma Öljysataman alue puhdistetaan ja toiminta päättyy vuoden 2010 loppuun mennessä. Suunnittelussa olevaan alueeseen kuuluisi päätavoitteena oleva merellinen asuinalue ja virkistys- ja suojelualueita. Yleiskaavaluonnoksen käyttösuunnitelmassa alueelle voisi rakentaa 850 kerrosneliometriä, Kruunuvuorenrannan vaihtoehtoisten maankäyttösuunnitelmien olisi tarkoitus valmistua vuoden 2002 alussa. Erilaisia vaihtoehtoja punnitaan tällä hetkellä yleissuunnittelussa, jota varten kaupunkisuunnitteluvirastoon on perustettu Kruunuvuoriryhmä. Asuinaluetta suunnitellaan 4000-12 000 asukkaalle. Stansvikin alue tulee säilymään virkistyskäytössä. Kruunuvuorenranta on luonteeltaan siksikin erityinen, koska se on osa Helsingin keskeisten kantakaupunkialueiden maisematilaa. Kruunuvuorenranta kytkeytyisi toiminnallisesti ja edelleen liikenteellisesti osaksi Laajasaloa. Suunnittelualue ei enää ulotu Vasikkasaareen, jonka 1990-luvulla laadittu asemakaava tuli voimaan talvella 2001. Laajasalon öljysataman suunnitelmat ovat saaneet runsaasti palautetta. Laajasalo-Degerö-seuran jättämässä kannanotossa, joka perustuu seuran tekemän kyselyn yli 2300 asukkaan vastauksiin, Öljysataman alueen rakentamista on pidetty liian tehokkaana.

Myöhemmän tulevaisuuden rakennettavana alueena tutkitaan Santahaminaa. Santahaminan edellytykset merelliselle asumiselle olivat hyvät ja alue olisi kaupunkirakenteellisesti luontevaa jatkoa Laajasalon öljysataman alueelle. Asuinalueena se vaatisi kuitenkin liikenneyhteyden keskusta.

Sujuva liikenneratkaisu onkin keskeinen kysymys Kruunuvuoren alueen toteutuessa, ja se liittyy myös helsinkiläisittäin suuriin liikenteellisiin linjauksiin – mikä on metron tulevaisuuden reitti. Kasvavan liikenteen kierto Herttoniemen kautta ei ole alueen toteutuessa täysimittaisena kestävä ratkaisu, joten liikenneyhteyttä meren ylitse keskusta tutkitaan. Sen voi katsoa olevan maankäyttövision toteutumisen edellytys; Se on osa maankäyttöratkaisua ja tulevan asuinalueen laatutekijä. Raideyhteyttä täydentäisi vesiliikenne Kruunuvuorenselän poikki, joka sopisi erinomaisesti alueen merelliseen luonteeseen (ks. myös s. 13). Myöhemmän tulevaisuuden liikennejärjestelyihin liittyy Laajasalontien kattaminen.

Laajasalossa on paljon rakentamatonta maata ja yhdyskuntarakenne on hajanainen, joten alueella tutkitaan mahdollisuuksia kasvavan Helsingin uusille kaupunginosille. Laajasalo on edullinen alue asumiselle, jonka ehdoton laatutekijä on merellisyys ja vihreys. Sijainti ja ylemmän tason keskusten läheisyys on vähintään kohtuullinen verrattuna muihin vastaaviin keskuksiin. Alueen arvoa lisää kulttuurihistorialliset kohteet, joita Laajasalossa on jäljellä poikkeuksellisen monia. Saarelle luonnetta antavia ympäristöjä ja paikkoja on ei ole vielä täysin hyödynnetty. Alueella riittää virkistysalueita ja nähtävää myös ulkopuolisille eli esimerkiksi matkailuyrittämiselle on kehittämismahdollisuuksia. Huolta asukkaissa herättää uusien asuntokohteiden mitoitus liian tehokkaaksi ja Vartiosaari koetaan erityisen suojeltavaksi alueeksi. Asuntorakentamisen myötä alueelle saadaan kuitenkin palveluita ja turvataan olemassa olevien säilyminen.

6. VIREÄ ALUEKESKUS VARTIOKYLÄ

Vartiokylä on itäisten kaupungin osien keskuksen Itäkeskuksen peruspiiri, johon kuuluu liikenneväylien ja viheralueiden erottamia asuinalueita. **Vartioharju** on pientaloaluetta, joka syntyi työläisasutuksena 1930-luvulla Porvoontien valmistuttua. 1960-luvun lähiöaluetta suunniteltiin Vartiokylään metroratkaisua odotellen: **Puotilaa** rakennettiin 1960-luvun alussa aluerakentamiskohteena. Puotilassa on ominaista puolisoljettu korttelirakenne, mikä merkitsee rauhallisia viihtyisiä pihapiirejä rakennusten välissä. **Puotinharju** ei ollut aluerakentamiskohde, vaan kaupunki vuokrasi tontteja erilaisille rakennuttajille. Puotinharjua voi luonnehtia avoimeksi ja suuripiirteiseksi. Talot rakennettiin ns. puolielementtitekniikalla korkeiksi 7-9-kerroksiksi kerrostaloiksi (Astikainen et. al. 1997). **Marjaniemi** on 1920-luvun huvilayhdyskunnasta alkunsa saanut pientaloalue. Nykyinen Marjaniemi hyvinvoiva, rauhallinen, arvostettu merellinen kaupunginosa. **Roihupellon teollisuusalue** sijaitsee Itäväylän pohjoispuolella. Alue on siisti ja yhtenäinen, mikä johtuu osin siitä että rakennukset on sijoitettu kiinni toisiinsa ja tonttien rakennusoikeus on käytetty rakentamisvaiheessa kokonaan. Edustava teollisuusalue on edelleen merkittävänä kehittämiskohteena.

Vartiokylän peruspiiri ja osa sen nimistöstä on saanut nimensä linnavuoren mukaan, jolla on suuri merkitys Helsingin varhaisessa kehityksessä. On oletettavaa, että se on ollut maan strategisen kehityksen keskus. Vartiokylän linnavuoren käytöstä saattaa löytyä merkkejä jopa viikinkiajalta (800–1050 jKr.) museoviraston arvioiden mukaan. Linnavuoren rakennelmat muistuttavat esihistoriallista aikaa (1200–1300 jKr.), jolloin se on ollut vakituksessa käytössä. Tältä aikakaudelta, joskin tyyliään hieman nuorempia, ovat Porvoon Linnanmäki ja Sipoon Sibbesborg.

Tiedot Maanmittauslaitos ja kunnat, © YTV 2001

Kaikki nämä kolme linnavuorta olivat yhteydessä toisiinsa. Linnavuori on tärkeä historian ja siten koko kaupungin identiteetin kannalta, joten se on tunnetuksi tekemistä, tutkimisen ja kunnostuksen arvoinen kohde. Kaupunginosayhdistys pitää identiteetin kannalta erityisen tärkeänä alueen Vartiokylän muinaislinnaa, joka tuo alueelle historiallista syvyyttä. (HKK 2001a).

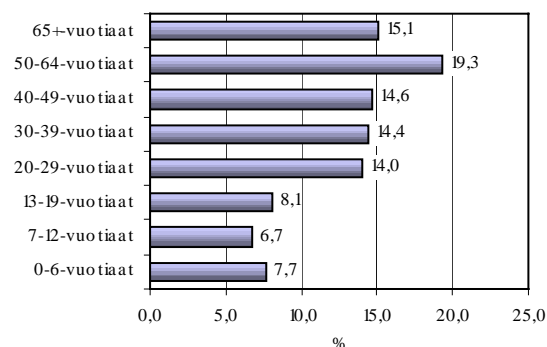
Rantakartanontie on Vartiokylänlahden länsirannalla sijaitsevaan Puotilan kartanoon johtava hieno esikaupunkibulevardi. Kartanon historia ulottuu 1500-luvulle ja siihen on kuulunut aikanaan suuri osa Vartiokylän alueesta. Nykyinen päärakennus ja asuinpihaa reunustava siipirakennus rakennettiin 1800-luvun alussa. Pihan lounaispuolella, Puotilantien varrella, on kappeliksi muutettu luonnonkivinen viljamakasiini. Juorumäellä on 1800-luvun puolivälissä perustettu kuusivaltainen maisemapuisto. Kartanon rannan puoleisessa rinteessä on Juorumäen palstaviljelyalue. Marjaniemessä on noin 300 mökkipalstan siirtolapuutarha. Tärkeitä virkistysalueita ovat Vartiokylänlahden rannat ja Myllypuron Urheilupuisto.

Väestö vuonna 2001 ja ennuste vuodelle 2009							
	Vartiokylä	Vartioharju	Puotila	Puotinharju	Marjaniemi	Roihupellon teoll.al	Itäkeskus
Väestö 2001	21086	6007	4287	3849	1895	28	5020
ennuste 2009	21894	5603	4577	4566	1997	18	5134
muutos +/-	808	-404	290	717	102	-10	114

Peruspiirin ikärakenne on tavanomainen helsinkiläisittäin. 20-29-vuotiaiden ja 30-39-vuotiaiden osuudet ovat hieman koko kaupunkia pienempiä. Osa-alueista alle 7-vuotiaita on eniten Itäkeskuksessa (10,5 %). Puotila ja Puotinharju ovat taas hyvin vanhusvaltaisia lähiöitä, joissa yli 65-vuotiaiden osuudet ovat yli 22 % koko väestöstä Itäkeskuksen alueella on paljon ulkomaalais-taustaisia, 12,5 prosenttia alueen väestöstä.

Vartiokylän peruspiirin väestömäärä pieni tasaisesti lähes suurimman osan 1990-luvusta. Itäkeskuksen osa-alueelle rakentaminen vuosikymmenen lopussa nosti peruspiirin 1990-luvun väestönkehityksen positiiviseksi. Eniten väestö väheni Puotilan osa-alueella. 1990-luvulla erityisesti 20-29-vuotiaiden määrä ja osuus laskivat. Yli 64-vuotiaiden ikäryhmä kasvoi voimakkaasti, samoin kuin seuraavaksi nuoremman ikäryhmän koko eli 50-64-vuotiaiden.

Ikärakenne vuonna 2001

2000-luvulla Vartiokylän peruspiirin oletetaan kasvavan suhteellisen hitaasti. Vuoden 2009 ennustettu väestömäärä 21 894. Vartioharjussa väestö pienenee, kun Puotilan väkiluku kääntyy kasvuun. Eniten kasvanee Puotinharju yli 700 asukkaalla. Vanhusten määrä nousee ennusteen mukaan edelleen peruspiirissä, mikä luonnollista jatketta edellisen vuosikymmenen tilanteeseen nähden. 7-12-vuotiden määrä vähenee hieman, muutoin ikärakenteeseen ei ole tulossa suuria muutoksia 2000-luvulla.

Asuminen ja asuntokanta (31.12.1998)	
asuinhuoneistoja	9736
keskikoko m ²	68,2
asumisväljyys m ²	32,8
kaupungin vuokra-asunnot %	16,7
omistusasuntoja %	56,5
pientaloja %	24,7

Vartiokylässä asutaan hieman väljemmin kuin Helsingissä keskimäärin ja omistusasuntojen osuus on suuri. Tämä on

luonnollista, kun pientaloja asuntokannasta on viidennes. Yli puolet asuntokannasta on valmistunut 1960-luvulla.

Vartiokylän kehittymisen kannalta lähivuosisikymmenien historian suuria ratkaisuja on ollut metron ja Itäkeskuksen rakentaminen 1980-luvulla. Itäkeskuksen metroaseman käyttäjämäärä on Rautatientorin jälkeen toiseksi suurin. Asemaa käytti 45 812 matkustajaa arkivuorokautena vuonna 2000 (HKL:n tilastoja). Toinen metroasema on vuonna 1998 valmistunut Puotila, jonka vastaava käyttäjämäärä oli 6114. Muutoin liikenteellisesti Vartiokylä sijaitsee keskeisellä paikalla, koska alueilla risteävät Kehä I ja Itäväylä, mikä tarkoittaa myös suuria liikennemääriä ongelmien.

Työpaikkoja alueella on paljon, 8919 työpaikkaa vuonna 1998, mikä on luonnollista Itäkeskuksesta ja teollisuusalueesta johtuen. Itäkeskus on palvelutasoltaan aluekeskus, joten Vartiokylän kannalta palvelut ovat erinomaiset. Pohjoismaiden suurin katettu kauppakeskus tarjoaa hyvät ostosmahdollisuudet laajalle alueelle. Itäkeskuksessa on lähes 200 myymälää ja laaja valikoima muita palveluita. Vartiokylän peruspiiri oli Prihan (1998) selvityksen mukaan peruspalveluiltaan kaupungin neljänneksi paras. Itäkeskus nostaa varsinkin päivittäistavarakaupan palvelut erittäin korkealle tasolle. Puotilan rakentamisen yhteydessä vuonna 1965 valmistui suuri ostoskeskus Puhos. Tämä Puotilan ostoskeskus Itäkeskuksen kupeessa edustaa varhaista lähiöarkkitehtuuria ja sen alkuperäinen funktio katosi Itäkeskuksen myötä varsin totaalisesti.

Itäkeskus ympäristöineen tarvitsee parannusta ja toimiin onkin ryhdytty. Erityisesti Tallinnanaukio kaipaa kuitenkin perusteellisempaa kohentamista. Se on Itä-Helsingin käyntikortti ja vaikuttaa koko alueesta saatavaan mielikuvaan, perustelee toimenpidetarvetta Itä-Helsingin työpaikat ja toimitilat -projekti (HKK 2001a). Itäkeskuksen ympäristön eheyttämisratkaisuja on esitelty myös Itä-Helsingin kehittämissuunnitelmassa (Olin 1998).

Yleiskaava 2002 alueiden käyttösuunnitelma								
	ENSISIJAISSET			MYÖHEMMÄT				
	Asuminen		Työ		Asuminen		Työ	
	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²
Vartiokylä	70,1	377000	16,7	170000				
Vartioharju								
Puotila	15,5	32 000						
Puotinharju	15,6	65 000						
Marjaniemi	7	30 000						
Roihupelto	26,4	200 000	9,3	100 000				
Itäkeskus	5,6	50 000	7,4	70 000				

Yleiskaava 2002:n suunnitelmissa Roihupellon aluetta kehitetään voimakkaasti. Roihupeltoon on suunniteltu uutta metroasemaa, jos maankäyttöratkaisu osoittautuu tarpeeksi tehokkaaksi. Länsimetron toteutuessa Roihupellon alueelta olisi nopea yhteys läntiseen tiedekeskukseen Otaniemeen. Roihupellon yritysalueella on tarkoitus laajentaa viereisille varikkoalueille. Varikkoalueet ovat maankäyttöä, jolle olisi hyvin tarkoituksenmukaista etsiä uusi sijainti. Hyvien liikenneyhteyksien varrelta vapautuisi paljon arvokasta maata toimitilarakentamiselle, jos varikkoalueet siirrettäisiin muualle. Näkyvällä paikalla sijaitsevat varikot myös pilaavat kaupunkikuvaa. Bussivarikkoa suunnitellaan siirrettäväksi Kivikkoon maanalaiseen luolaan. Muita varikkoalueita voisi sijoittaa peruspiirin alueelle, Roihuvuoren alle, johon olisi ajoyhteys Herttoniemen teollisuusalueen suunnasta.

Uudelleen sijoittelujen jälkeistä Roihuvuoren teollisuusaluetta tutkitaan kehitettäväksi korkeatasoisina työpaikkakortteleina. Tavoitteena on vahvistaa alueelle kotiutunutta kasvavaa terveysalan väline- ja informaatioteknologian osaamista. Aluetta kehitetään mahdollisesti avaruus- ja yläilmakehän tutkimuksen ja alan tuotteistamisen osaamiskeskittymänä. Merkittävällä tulevaisuuden alalla on mittaamattomat kasvunäkymät. Herttoniemen ja Roihupellon teollisuusalueella toimii jo nyt alan yrityksiä, Säteilyturvakeskus ja Ilmatieteen laitos, joten mahdollisuudet alan osaamiskeskittymäksi on hyvät (HKK 2001a).

Itäkeskuksen täydennysrakentamista jatketaan. Puotila-Puotinharju-Marjaniemi-alueelle on rakennetaan 40 000 kerrosneliömetriä vuosina 2002-2005. Yleiskaavaan alueiden käyttösuunnitelman mukaan Puotilan alueen maankäyttöä tehostetaan. Suunnitelmissa on sekä asunto- että työpaikkarakentamista. Kukanniityntien päähän toteutetaan uusi asuinalue.

Puotilan Meripellontien eteläpuolella oleva venesatama-alue käsittää ranta- ja vesialueen. Venesataman siirtäminen merelle päin vapauttaisi maa-alueita asuntorakentamiselle. Meritäytöllä saatava maa-alue tukisi satamaan liittyvän yritystoiminnankehittymistä. Kehä I varteen Itäkeskukseen saakka on suunniteltu toimitilarakentamista. Tutkimuksen alla oleva rakennushanke kuuluu luokkaan II eli mahdollinen toteutusajankohta on vuosina 2011-2020.

Vartiokylässä on aluekeskustasoiset palvelut, hyvät liikenneyhteydet ja merenranta. Itäkeskuksen läheisyys lisää alueen houkuttelevuutta niin asuinalueena kuin yritysalueena. Alueella on keskeiseen sijaintiin nähden paljon mahdollisuuksia maankäytön tehostamiseen. Alueen ilme on muuttumassa tulevaisuudessa ja suunnitelmien myötä on odotettavissa kaupunkikuvallisia parannuksia.

7. UUDISTUVA MYLLYPURO

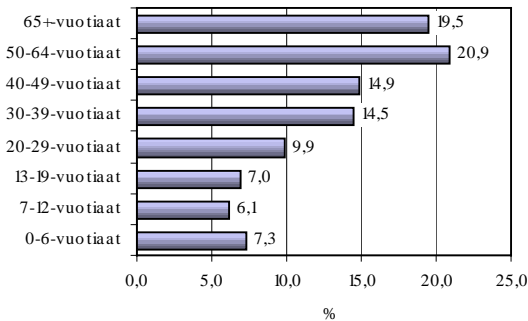
Myllypuro on selkeästi rajautunut 9000 asukkaan alue Itäkeskuksen ja Kontulan välissä, joka hallinnollisesti myös alueensa ainoa osa-alue. Idässä aluetta rajaavat Kehä I, Viikintie ja rakentamattomat alueet. Myllypuro oli Kontulan ohella suuri 1960-luvun rakennusprojekti. Myllypuron yhtenäinen kerrostaloalue rakennettiin vuosina 1964-1966. Myllypuro valmistui nopeasti 12 000 asukkaan asuinalueeksi. Pentti Aholan asemakaavaa pidettiin onnistuneena, mutta toteutus ei onnistunut kuitenkaan suunnitelman mukaisesti. Myllypuro rakennettiin teollisella täyselementtitekniikalla ja asuintalot ovat 3-4-kerroksisia ja 7-8-kerroksisia kerrostaloja sekä rivitaloja. Myllypuro on luonteeltaan metsälähiö ja rakennukset on sijoitettu väljästi avokortteleiksi. Myllypuron länsireuna on pientaloaluetta, joka on rakentunut 1950-luvulta lähtien. 1980-luvulla alueelle rakennettiin pienkerrostalokortteleita. Onnistuneina kohteina Myllypuron rakennuskannasta voi mainita professori Aarne Ruusuvooren suunnitteleman Paragoninteollisuus rakennuksen ja Myllypuron taitelijarivitalot. Alakiventien rakennukset rakennettiin vuonna 1997 (Astikainen et. al. 1997, Salastie 1998).

Tiedot Maanmittauslaitos ja kunnat, © YTV 2001

Väestö vuonna 2001 ja ennuste vuodelle 2009	
	Myllypuro
väestö 2001	9041
ennuste 2009	10116
muutos +/-	1075

ikä rakenne vuonna 2001

Myllypurossa asutaan varsin helsinkiläisittäin tyyppisesti, kun tarkastelun kohteena on hallintamuoto ja asuintila. Kuitenkin Myllypurossa on paljon kaupungin vuokrataloja, yli kolmannes kaikista asunnoista. Vastoin nykysijoittelun periaatteita kaupungin vuokratilat ovat Myllypurossa omissa ryhmissään. Alueella on paljon perheasuntoja, neljän huoneen ja keittiön asuntoja on enemmän kuin kaupungissa keskimäärin.

Asuminen ja asuntokanta (31.12.1998)	
Asuinhuoneistoja	4724
keskikoko m ²	63,5
asumisväljyys m ²	32,1
kaupungin vuokra-asunnot %	34,9
omistusasuntoja %	46,7
pientaloja %	10,9

Myllypurolaisten keski-ikä on helsinkiläisittäin korkea. Myllypuron peruspiirissä on suhteellisen paljon yli 64-vuotiaita (19,5 %), samoin kuin 50-64-vuotiaita. Erityisen pieni koko kaupunkiin verrattuna kuvan ikäryhmistä on 20-29-vuotiaat. Myllypuron asukkaista ulkomaalaistaustaisia on yli 11 prosenttia. Alueella on ollut ongelmana sitkeä työttömyys. Työttömyysaste oli 17,2 prosenttia vuodenvaihteessa 1999-2000 (Tieke 2000b).

Väestö on työntekijävaltaista ja tulotaso on keskimääräistä matalampi, joten Myllypurossa on tarvittu hyvinvointia tukevia toimenpiteitä. Myllypuron väestömäärä on pienentynyt paljon 1990-luvulla, 1,1 prosenttia vuotta kohden. Juuri 20-29-vuotiaiden kato Myllypurosta tapahtui 1990-luvulla, kun taas ainoastaan yli 64-vuotiaiden määrä nousi 1990-luvulla. Muuttotappio sisäisestä muuttoliikkeestä on ollut on ollut keskimäärin 89 asukasta vuodessa. Ulkoisesta muuttoliikkeen osalta tulomuuttajia on ollut lähtömuuttajia enemmän vuosikymmenen jälkimmäisellä puoliskolla.

Väestöennuste antaa olettaa, että Myllypuron väestömäärä kääntyy vähintään kohtuulliseen kasvuun 2000-luvulla. Vuonna 2009 asukkaita on noin 10 100. Ennusteen mukaan 20-29-vuotiaiden määrä alkaa kasvaa jälleen voimakkaasti, kun muut ikäryhmät kasvavat hillitymmmin. Ainoastaan 30-39-vuotiaiden määrä vähennee nykyisestä (Aluesarjat 2001).

Lähikeskuksena kehitettävän Myllypuron kaupalliset palvelut ovat keskittyneet ostoskeskukseen. Ostoskeskus on ajalleen ominainen, mutta sen ulkoinen ilme on nykyisestä näkökulmasta ikävä. Toiminnot ovat kuihtuneet ajan myötä, mutta elpymisen merkkejä on osoittanut pieni laajennus. Prihan (1998) selvityksen mukaan Myllypuron peruspalvelut olivat suhteellisen huonot kerrostaloalueeksi. Ongelmana olivat erityisesti terveys-, liikunta-, ja nuorisopalvelut, ja kokonaan puuttuva kirjasto. Alueella oli kolme päivittäistavarakauppaa vuonna 2000. Myllypuron sijainti kaupallisten palvelujen kannalta vaikea, koska se sijaitsee Itäkeskuksen ja Kontulan välissä. Tietysti Itäkeskuksen läheisyys on alueen vahvuus, kun kyse on korkeamman tason palvelutarjonnasta. Paikallisia myymälöitä tarvittaisiin alueen laiduille, joista ostoskeskukseen kertyy kävelymatkaa. Myllypuron metroasema rakennettiin vuonna 1996, joten liikenneyhteydet ovat erinomaiset. Metron arkipäivien käyttäjä määrä oli 7885 vuonna 2000. Myllypurontietä kiertää bussireitti (HKL:n tilastot).

Harrastusmahdollisuudet ja ulkoilumahdollisuudet alueella ovat hyvät ja naapuriperuspiirien puolella on toimintoja lisää. Liikuntamyly on Paragonin teollisuustalossa toimiva suuri sisäurheilutila, jonka perustamiseen on saatu EU URBAN -tukea. Liikuntahallin osana toimii lähiöliikuntatila myllypuron asukkaiden monipuoliseen käytössä. Alueelle on jo tulossa 13 000 k-m²:n salibandyhalli. Myllypuron liikuntapuistossa on laajat pelikenttäalueet sekä nurmi- että hiekkapinnoin. Kaukalopallokenttä toimii talvella jääkiekkokenttänä. Myllypuron Korkeakallion puistossa on ensimmäisen maailmansodan aikaisia linnoituslaitteita. Puistoon on tehty yleissuunnitelma, jossa tykkipatteri ja muut linnoitusjärjestelmät kunnostetaan (HKK 2001).

Työpaikkoja Myllypuron alueella oli vuonna 1998 noin 1500, mutta toimitilarakentamisen myötä määrä kohoaa. Osana elinkeinopalvelua avataan Liikuntamylyn alakertaan yrityspalvelupiste, johon saadaan rahoitusta EU:n URBAN -projektirahoista. Palvelupiste tarjoaa neuvontaa pienyrityksille, hakee aktiivisesti kontakteja alueen elinkeinoelämään ja toimii sen edistämiseksi.

Myllypuron asuinalueella on uudistamisen aika ja alueen profiilin kohottaminen. Rakentamisella pyritään toimintojen monipuolistamiseen ja palvelujen lisäämiseen sekä erityisesti ostoskeskuksen ympäristön viihtyisyyden parantamiseen. Myllypuron keskuksen muutostyötä on tehty asemakaavatasolla, jossa tavoitteena on luoda todellinen kaupunginosakeskus 4000 työ- ja opiskelupaikkoineen. Yleiskaavoitus suunnittelu etenee rinnan muun suunnittelutyön kanssa. Tulevan neljän vuoden aikana Myllypuroon rakennetaan 90 000 kerrosneliometriä asumiseen ja 120 000 kerrosneliometriä työpaikkoihin. Myllypuron eteläreunaan toteutetaan uusi toteutetaan uusi tehokas pientaloalue.

Yleiskaava 2002 alueiden käyttösuunnitelma					
ENSISIJAISET			MYÖHEMMÄT		
Asuminen	Työ		Asuminen	Työ	
ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²
Myllypuro	12,9	67 000	3,1	40 000	

Metroaseman välittömään läheisyyteen, Kehä I ja Myllypurontien väliselle alueelle kaavoitetaan toimisto- ja pienteollisuustilaa. Rakennukset voidaan sijoittaa tonteille niin, että ne on helppo havaita Kehä I:ltä. Lähimpiin rakennuksiin voidaan järjestää sisäänkäynti suoraan metrosta Itä-Helsingin työpaikat ja toimitilat -työryhmän suunnitelmien mukaan. Katumiljöötä parannetaan ja Myllypuron eritasoliittymää tiivistetään (HKK 2001a).

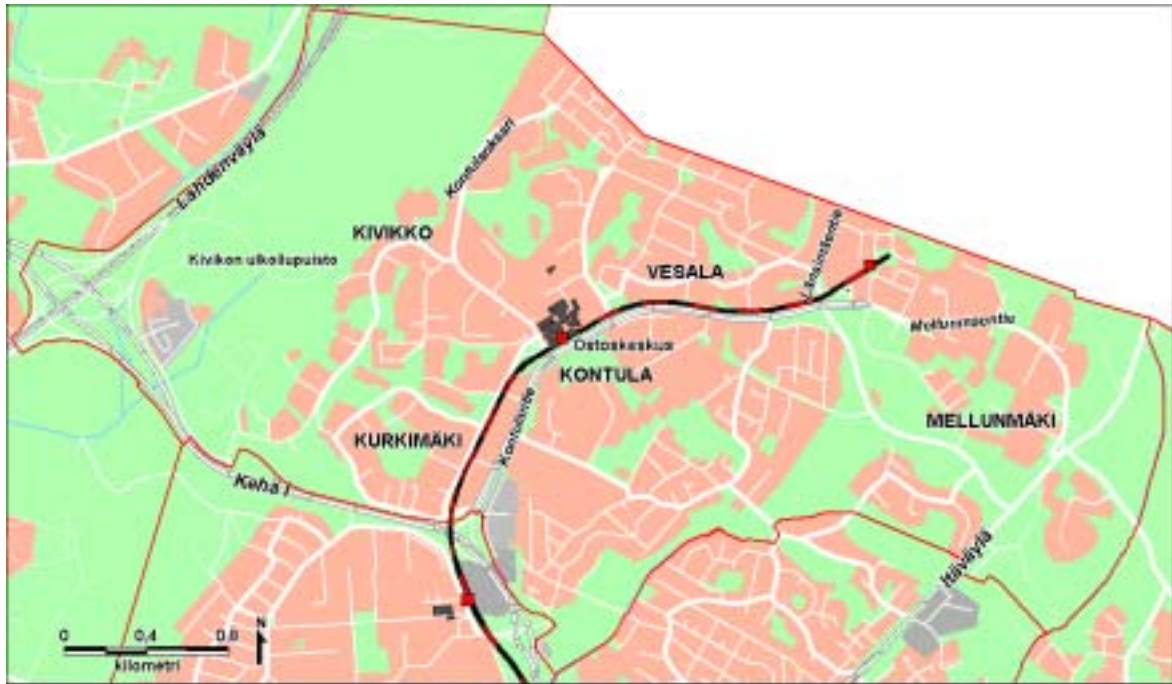
Myllypuron ongelmana on kielteinen julkisuuskuva, kuten myös muiden kerrostalolähiöiden. Imagoa ei ainakaan parantanut taannoinen Alakiventien talojen purkumääräys, kun maaperä todettiin vaaralliseksi alueella sijainneen kaatopaikan vuoksi. Alueelle kunnostetaan viheralue. Alueella on kuitenkin tehty paljon elinympäristön parantamiseksi: Myllypuro on ollut lähiöprojektin toimenpidealue vuodesta 1996 ja seuraavana vuonna se liitettiin EU:n URBAN ohjelmaan. Projektien myötä alueelle on tullut uusia toimintoja. Kaikissa vuokrataloissa on tehty jonkinlaisia korjauksia. Pihoja ja julkisivuja on kunnostettu, monet asukkaat ovat saaneet uudet parvekkeet ja lähiympäristöä on kunnostettu. Asunto-osakeyhtiöiden talot ovat myös siistissä kunnossa. Pihakilpailuilla ja pihojen korjauksissa ollaan luotu pirteämpää ja huolitellumpaa ilmettä ympäristöön. Yhteistilojen ja pihojen korjauksiin taloyhtiöt ovat saaneet myös Urban-tukea. Tätä voidaan kuvata kasvojen kohotukseksi neljäkymmentä lähestyvälle varhaiskeski-ikäiselle Myllypurolle, todetaan lähiöprojektin Myllypuro-sivuilla (HKK 2001b).

Myllypuron rakennetussa ympäristössä on nähtävissä 1960-luvun arkkitehtuurin vaalittavia arvoja. Selkeys, pelkistyneisyys ja kontrastisuus tulee ottaa huomioon alueen korjauksessa ja täydennysrakentamisessa (Salastie 1998). Myllypurossa vaikuttaa toteutuneen millä tahansa asuinalueella tavoiteltavana pidettävä yhteisöllisyys. Asukkaiden yhteishengestä kertoo vireästä yhdistys- ja harrastustoiminta alueella, jonka tuloksena on ollut lukuisia onnistuneita projekteja erityyppisille kohderyhmille. Myllypuron vahvuksina on julkiset liikenneyhteydet, hyvät harrastusmahdollisuudet ja edelleenkin väljä asuinympäristö, jossa luonto on lähellä. Myllypuro profiloituu perushelsinkiläinen lähiönä hyvine ja huonoine puolineen. On paljon syitä nähdä tulevaisuuden Myllypuro uudistuneena vireänä asuinalueena, jossa on uusia asukkaita, monipuoliset palvelut ja työpaikkoja.

8. LUONNONLÄHEINEN MELLUNKYLÄ

Mellunkylä on yksi Helsingin pitäjän vanhoista kylistä. Nykyisin peruspiirin alueella on viisi kaupunginosaa. Alueella oli ollut vähäistä esikaupunkiasutusta, ennen kuin 1960-luvulla käynnistyi Suomen suurimman lähiön **Kontulan** rakentaminen. Kontula oli ensimmäinen lähiö, jossa sovellettiin teollista aluerakentamista. Kontulan rakentaminen aloitettiin vuonna 1965, josta vilkkain rakentamisen vaihe kesti kolmisen vuotta eteenpäin. Pertti Aholan laatiman asemakaavan mukaisesti kokooja-kadut jakavat selkeästi asumiseen varatun alueen kolmeen osaan, joihin suunniteltiin omat puistoalueet ja päivähoitopalvelut. Kaupalliset palvelut keskitettiin ostoskeskukseen suunnitellun aseman naapuriksi (Kuokkanen-Suomi & Salastie 1995). Ostoskeskuksen läheisyydessä talot rakennettiin jopa kahdeksankerroksiksi, kun laidoilla sovellettiin matalampaa mittakaavaa. Aluerakenne on säilynyt hyvin alkuperäisten kaavoitusperiaatteiden mukaisena. **Mellunmäen** kerrostaloalueen ensimmäinen vaihe valmistui 1960-1970-lukujen vaihteessa. Mellunmäki edustaa matalaa kerrostaloasutusta, sillä talot ovat enimmäkseen kolmikerroksia. **Vesalassa** on sekä vanhaa pientaloasutusta ja uudempi kun uudempi 1970- ja 1980-luvuilla Vesala koostuu kerrostaloalueista ja pientaloalueista 1990-luvun alussa valmistuneen metron pää-

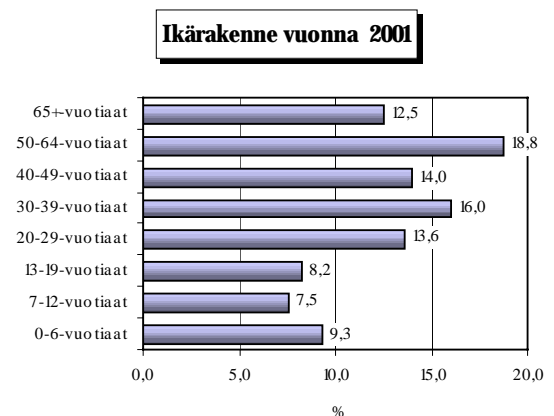
Tiedot Maanmittauslaitos ja kunnat, © YTV 2001

teaseman on rakennettu paljon uusia kerrostaloja. Asuinalue liittyy Vantaan puolella Rajakylään Länsimäkeen.

Myllypuron ja Kontulan välissä sijaitseva **Kurkimäki** on 1980-luvun lopulla rakennettu kolmen tuhannen asukkaan pienimittakaavainen alue, joka erottuu selkeästi rajautuneena lähialueistaan. 1990-luvulla rakennetulla **Kivikon** nauhamaisella asuinalueella on kerrostaloja ja pientaloja. Alueen asuntorakentaminen on loppusuoralla ja rakentamisen painopiste on nyt alueen pohjoisosassa. Kivikon teollisuusalue sijoittuu ulkoilupuiston länsireunaan Lahdenväylän varteen. Kivikon teollisuusalue monipuolinen pienteollisuuden ja -pienyritysten alue. Asuinalueen eteläosassa on muutamia teollisuustontteja.

Väestö vuonna 2001 ja ennuste vuodelle 2009						
	Mellunkylä	Kontula	Vesala	Mellunmäki	Kivikko	Kurkimäki
väestö 2001	36110	13588	7537	8260	3694	3031
ennuste 2009	36580	12723	7405	8315	5191	2946
muutos +/- v.	470	-865	-132	55	1497	-85

Mellunkylän peruspiirin ikärakenne on tavallinen. Kaikkien alle 19-vuotiaiden ryhmien osuudet ovat hieman koko kaupunkia suurempia. Kontulassa yli 65-vuotiaita on 19,1 prosenttia väestöstä, kun taas uusilla osa-alueilla vanhusten osuus pieni. Kivikossa alle 7-vuotiaita on jopa 15,5 prosenttia väestöstä. 11 prosenttia peruspiirin väestöstä on ulkomaa-laistaustaisia. Mellunkylän tilastotiedot ovat hyvinvoinnin kannalta lähiömäiset, vaikka suurelle alueelle mahtuu monenlaisia naapurustoja. Sosiaalisista ongelmista kertoo kuitenkin osaltaan

keskimääräistä korkeampi työttömyys, joka oli 14,8 prosenttia vuodenvaihteessa 1999-2000 (Tieke 2000b).

Mellunkylän väestömäärä on kasvanut 1990-luvulla, mikä on ymmärrettävää, kun peruspiirissä uudisrakennusalueita. Ydinosa-alueilla Kontulassa ja Vesalassa väestömäärä on pienentynyt hitaasti. Voimakkaimmin kasvaneet ikäryhmät ovat olleet yli 65-vuotiaat ja 50-64-vuotiaat. 2000-luvulla Mellunkylän peruspiiri kasvaa ennusteen mukaan enää vähän. Vuonna 2009 asukkaita olisi 36 580. Kasvu tapahtuu kuitenkin ainoastaan Kivikossa, kun taas Kontulan väestön väheneminen jatkuu suhteellisesti osa-alueista voimakkaampana. Kuluvalla vuosikymmenellä 0-6-vuotiaiden sekä 7-12-vuotiaiden ikäryhmät pienevät, samoin 30-39-vuotiaiden. Yli 65-vuotiaiden kasvu tulee jatkumaan.

Asuminen ja asuntokanta (31.12.1998)	
asuinhuoneistoja	17 297
keskikoko m ²	63,5
asumisväljyys m ²	29,9
kaupungin vuokra-asunnot %	30,7
omistusasuntoja %	43,7
pientaloja %	11,3

Suurin osa asuntokannasta on rakennettu 1960-luvulla. Omistusasuntojen osuus pieni Helsingin asuntokantaan verrattuna ja julkisen sektorin vuokra-asuntoja on paljon. Asumistason mittarin asumisväljyyden perusteella Mellunkylässä asutaan hieman ahtaammin kuin keskimäärin. Vähiten tilaa asukasta on kohden on Kivikossa.

Kontula on alueensa paikalliskeskus ja palvelee lähiasuinalueita. Kontulan keskuksessa hyvät kaupalliset palvelut. Vuonna 1967 valmistunut ostoskeskus kunnostettiin 1980-luvun lopussa ja sen viereen rakennettiin täydennysosa Ostoskeskuksen uudistamista on pidetty onnistuneena ja palveluvarustus on hyvä. Ostoskeskusta tulemaan suunniteltiin alkujaan täydentävä palveluverkko, johon kuului parhaimmillaan kuusi lähikauppaa. Myymälärakennusten alkuperäinen käyttö on jäänyt ajan myötä. Mellunkylän peruspiirin palvelutaso ei parantanut jaksolla 1993-1997, vaikka asukasmäärä kasvoi voimakkaasti. Nuorisotilat ja päivittäistavara-kauppa nousi yli kaupungin keskiarvon. Kirjasto on asukasmäärään nähden pieni (Priha 1998). Kontulasta on kolme kilometriä Itäkeskukseen, muutama minuutti metroyhteydellä, joten myös aluekeskuksen palvelut ovat hyvin saavutettavissa. Itäkeskuksen läheisyydestä huolimatta Kontulan keskus on onnistunut säilyttämään asiakkaansa. Kivikossa on oma palvelukeskus, jossa on terveysasema ja sosiaalitoimisto sekä työväenopiston tiloja. Mellunmäessä on myös ostoskeskus päivittäistavara-kauppoineen.

Mellunkylässä on hyvät ulkoilumahdollisuudet, yhtenäiset viheralueet rajaavat asuinalueita idässä ja lännessä. Harrastusmahdollisuudet ovat vähintään kohtuulliset. Kontulassa on mm. uimahalli. Kontulaan on rakennettu jalkapallopainotteinen urheilukenttä huoltorakennuksineen ja sisäkeittihalli. Asuinalueen länsipuolella on Kivikon laaja ulkoilupuisto, jonka eteläosaan, Kehä I:n varteen on rakenteilla Kivikon liikuntapuisto. Liikuntapuiston viereen on jo rakenteilla täyttömäki. Ulkoilupuistossa on valaistuja ulkoilureittejä ja hyvät yhteydet Kurkimäen, Kontulan ja Vesalan sekä Jakomäen suuntaan. Lahdenväylän varteen rakennetaan liikuntaviraston ampumakeskus (KSV 2001d).

Kontulan metroasema otettiin käyttöön vuonna 1986. Alueen joukkoliikenne perustuu metroom ja sitä täydentäviin bussilinjoin. Kontulan metroasemalla on käyttäjiä päivittäin 19 500 ja Mellunmäessä 15 300 (HKL:n tilastoja). Kehä I:n yli Viikin suuntaan rakennetaan kevyen liikenteen silta.

Yleiskaava 2002:n aluevarausuunnitelmat kohdistuvat erityisesti Kivikkoon, jossa jo asemakaavoitetut työpaikka-alueet otetaan uudelleen tarkasteluun ja maankäyttöä tehostetaan. Tavoitteena on uusien työpaikkatonttien sijoittaminen Kehä I:n varteen ja alue on tarkoitus kytkeä rakenteelliseksi kokonaisuudeksi Tattarinharjun työpaikka-alueen kanssa. Teollisuusalueelta on suunniteltu siltayhteys Malmin Tattariharjuun. Kivikon teollisuusaluetta on mahdollisuus laajentaa Lahdenväylän välittömään läheisyyteen, sillä suunnittelulähtökohdat ovat muuttuneet. Itä-Helsingin toimitilat ja työpaikat -projekti on kiihtynyt myös alueen etelälaitaan kaavoitetun teollisuusalueen rakentamista niin, että se rajautuu Kehä I:n. Kivikon pohjoisosaan toteutetaan asemakaavan mukaisesti uutta asuntoaluetta.

Yleiskaava 2002 alueiden käyttösuunnitelma								
	ENSISIJAISET			MYÖHEMMÄT				
	Asuminen		Työ		Asuminen		Työ	
	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²
Mellunkylä	46,6	147 200	30	200 000				
Kontula	11,2	50 000						
Vesala	3,6	10 000						
Mellunmäki	8,7	43 000						
Kivikko	23,1	44 200	30	200 000				

Kaavoitus- ja liikennesuunnitteluohjelman mukaisia uusia alueita alueella ovat Mellunkylä (2004-2006) ja Fallpakka (2003-2004). Fallpakan pohjoisosan Itäväylän, Mellunmäentien ja Kallvikintien risteysalueen tuntumaan laaditaan asuntoalueen asemakaava, jonka lähtökohtana on tiivis, matala rakentamistapa.

Kontulalla, Vesalalla ja Mellunmäellä on lähiönä ikää, joten asuntojen ja rakennusten perusrannukselle on tarvetta. Kontulaa on pyritty kehittämään toimivalla ja eheyttävällä lisärakentamisella, joka sisältää rakennuksia ja puistojen kehittämiskohteita. Mellunkylän alueiden kohdalla sosiaaliset ongelmat ovat valitettavan ajankohtaisia, joten erityistoimenpiteille ja elvytys- ja ennaltaehkäiseville hankkeille on tilausta. Lähiöprojektin alueita ovat kaudella 2000-2001 Kontula, Vesala ja Kivikko. Kaikki osa-alueet ovat EU:n Urban yhteisöhankeiden vuosien 2001-2006 toimenpideohjelmassa. Kontula on muuttunut parempaan suuntaan asukkaiden arvion mukaan (Korhonen 2000). Harrastusmahdollisuudet ja palvelut ovat parantuneet. Rakennuskantaa on parannettu: julkisivut ja pihat on kohentuneet viime vuosina sekä kaupungin vuokrataloissa että asunto-osakeyhtiöissä.

Kontulan erityispiirteeksi suunniteltiin alue, joka on rakennettu suuressa mittakaavassa, mutta rakennusten väliin jää tyhjää tilaa. Kontulan esteettiseksi arvoksi voi katsoa askeettisuuden ja metsässä olevat talot ovat leimallisesti edelleenkin Kontulan ominaisuus. Kontula jakaantuu kuitenkin rakennetun ympäristön osalta useaan tunnistettavaan, omaleimaiseen osaan, joilla on ollut omat suunnittelijansa. Väljyys ulottuu talojen välistä asuntoihinkin, sillä on Kontulan asunnot on mitoitettu väljiksi ja toimiviksi (Kuokkanen-Suomi & Salastie 1995). Myös uudempien asuinalueiden kuten Kurkimäen kohdalla alueiden erityisominaisuus on perussuunnittelu, johon asukkaat ovat tyytyväisiä. Mellunkylä on edelleen vihreää luonnonläheistä asuinalueita, josta on yhteys luontoon. Monipuoliset palvelut ja hyvät liikenneyhteydet ovat alueen valtteja.

9. KAUPUNKI ITÄ-HELSINGISSÄ - VUOSAARI

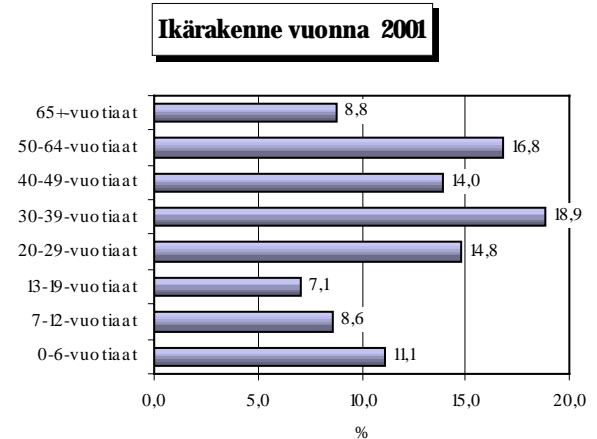
Vuosaari on Helsingin itäisin ja samalla laajin kaupunginosa. Vuosaari liitettiin Helsinkiin Helsingin maalaiskunnasta vuonna 1966. Vuosaari on ollut viime vuosien Helsingin merkittävin aluerakentamisprojekti. Nykyinen Vuosaari on yhdistelmä eri-ikäisiä asuinalueita ja laajoja viheralueita. **Keski-Vuosaaren** osa-alue on Vuosaaren vanha 1960-luvulla rakennettu ydinalue. Vuosaaren rakennuttajista oli suurin Asuntosäästäjät r.y., jonka ideana oli tuottaa asuntoja keski- ja työväenluokkaisille ihmisille. Asuntosäästäjät r.y. tuli tunnetuksi hartiapankkirakentamisestaan, mikä tarkoitti asukkaiden mahdollisuutta osallistua rakennustyöhön (Salastie 1999). Täydennysrakentaminen on ollut pääosin kaupunkimaista pientalorakentamista. Nykyinen uusi keskusta yhdistää vanhat alueet uusiin ja sen maanmerkinä tulee olemaan 26-kerroksinen asuintorni. Vuosaaren asuinalueista on järjestetty useita suunnittelukilpailuja. Uuden Vuosaaren rakentaminen alkoi **Meri-Rastilan** osa-alueelta 1980-luvun lopussa, johon on muodostunut noin 5300 asukaan kerrostalo-alue lähikeskuksineen. **Rastilan** pientaloalueen rakennuskanta on uusiutunut ja täydentynyt 1970-luvulta lähtien. **Kallahden** rakentaminen alkoi vuonna 1991. Asuinalue on ilmeeltään kaupunkimainen ja asuinkorttelit ulottuvat rantaan, jossa on puistoa ja pienvenesatama. Kallahden viimeiset rakennukset valmistuivat vuonna 2000 Docksiden alueelle. Rakentaminen jatkuu **Aurinkolahden** alueella. Aurinkolahden kerros- ja pientaloalue sijaitsee Kallahden itäpuolella. Alueen rakentamisen tavoitteena on ollut tuottaa erittäin korkeatasoista vapaa-rahoinnista asumista merellisessä ympäristössä

Tiedot Maanmittauslaitos ja kunnat, © YTV 2001

Väestö vuonna 2001 ja ennuste vuodelle 2009										
	Vuosaari	Keski-Vuosaari	Nordsjön kartano	Uutela	Meri-Rastila	Kallahti	Aurin-kolahti	Rastila	Niinisaaari	Mustavuori
Väestö 2001	27509	11486	12	11	5340	7366	167	3115	12	-
Ennuste 2009	39791	14151	8	12	6000	7178	6832	4312	11	1288
muutos +/-	12282	2665	-4	1	660	-188	6665	1197	-1	1288

Vuosaaren peruspiirille on tyypillistä nuori ikärakenne. Lasten osuudet ovat suuria suhteessa muuhun kaupunkiin ja vanhuksia on keskimääräistä vähemmän. Kallahdessa alle 7-vuotiaiden osuus on jopa 15 prosenttia. Vuosaarella on paljon maahanmuuttajia. Peruspiirissä on noin 2600 ulkomaalaistaustaista eli 9,5 prosenttia alueen väestöstä. Meri-Rastilassa ulkomaalais-taustaisten osuus on yli 16 prosenttia. Alueen työttömyysaste on 13 prosenttia (Tieke 2000b).

Koko 1990-luku on ollut voimakkaan väestönkasvun, tai peruspiirin väestöpohjan muotumisen aikaa, sillä Vuosaaren tuli 11 400 uutta asukasta. Ikärakenne muokkautui vanhaan asukas pohjaan verrattuna siten, että 20-29-vuotiaiden ja 40-49-vuotiaiden osuudet pienenivät. Vuonna 2009 Vuosaaren oletetaan olevan 39 791 asukkaan peruspiiri. Kaikkien osa-alueet oletetaan kasvan 2000-luvulla jatkuvien rakennusprojektien myötä. Lasten osuus on edelleen nousussa.

Asuminen ja asuntokanta (31.12.1998)	
Asuinhuoneistoja	11 513
keskikoko	64,6
asumisväljyys	30,0
kaupungin vuokra-asunnot %	19,3
omistusasuntoja %	38,6
pientaloja %	11,8

Vuosaarella asuntokuntia on yli 11 500, joten asumisen tavat ja asuntokanta ovat hyvin erilaisia peruspiirin alueella. Vuosaarella asutaan ahtaammin usein koko Helsingissä, sillä asuntokunnista 14 prosenttia asuu ahtaasti (Tieke 2001c). Asumisväljyys henkeä kohden on oli alhaimmillaan uusilla asuinalueilla Kallahdessa ja Meri-Rastilassa. Asuntokanta on peräisin enimmäkseen 1960-luvulta ja toisaalta viime vuosikymmeneltä.

Vuosaaren palvelutaso parantui huomattavasti Vuosaaren uusien asuinalueiden rakentumisen myötä, vaikka lama hidasti suunnitelmia. Varsinkin päivittäistavarakaupun tilanne oli Vuosaarella erinomainen verrattuna koko kaupunkiin monipuolisen kauppakeskus Columbuksen ansiosta, joka rakennettiin pari vuotta ennen metron tuloa vuonna 1996 (Priha 1998). Sen pohjoispuolella ovat monitoimitalo Nordsjö-Rastis sekä kulttuuritalo Vuotalo, jossa on kirjasto ja työväenopisto. Kauppakeskuksen eteläpuolella sijaitsevassa palvelutalo Albatrossissa on Vuosaaren sosiaalikeskus ja terveysasema sekä yksityisiä terveyspalveluja. Palvelutalon laajennus on vireillä. Meri-Rastilan lähikeskuksessa on julkisista palveluista terveysasema, kaupoja ja seurakuntatalo.

Palvelujen kannalta vanha Vuosaari on ongelmallisempi, varsinkin kun kyse on päivittäistavaroista. Vuosaaren alueella on kaksi vanhaa ostoskeskusta. Näistä pienempi pohjoinen ostoskeskus rakennettiin vuonna 1965. Eteläisempi ostoskeskus sijaitsee uutta keskusta niin lähellä, että sen merkitys lähikeskuksena pienentynyt. Nykyiset rakennukset puretaan ja tilalle rakennetaan asuntoja ja vanhusten palvelukeskus. Lähiöprojektiin liittyneessä seurantatutkimuksessa 15 % vanhan Vuosaaren asukkaista katsoi palvelujen heikentyneen palvelukeskittymän rakentumisesta huolimatta. Odotettavaa oli, että enemmistö vastanneista arvioi palvelujen parantuneen. Ongelmana oli lähimyymälöjen ja hajautettujen erikoispalvelujen heikentyminen (Korhonen 2000).

Metroliikenne alkoi Vuosaaren vuonna 1998. Metronaseman käyttäjämäärä oli vuonna 19 754 matkustajaa vuorokaudessa ja Rastilassa 7327 vuonna 2000 (HKL:n tilastoja). Metrosta huolimatta Vuosaari on laaja alue ja joten kaikki metron alueet eivät ole sen suoran saavutettavuuden piirissä. Vuotie on Vuosaaren johtava pääliikenneväylä. Sen liikennemäärä oli vuoden 2000 syksyllä 20 260 autoa (KSV 2001b). Vuotien ja metron kattaminen tulee mahdollisesti kysymykseen jossain vaiheessa. Vuosaaren satamahanke vaikuttaa liikenteelliseen kehitykseen, mutta liikenne on sataman yhteyksien suunnittelussa ohjattu pois asuinalueelta. Työpaikkoja Vuosaaresa oli 2831 vuonna 1998 (Aluesarjat 2001). Vuosaaren kannalta satamahanke tuo toteutuessaan 1500 työpaikkaa satamatoiminnoissa ja 1500-2500 työpaikkaa suunnitellulla työpaikka-alueelle.

Vuosaaren rakennetussa ympäristössä on paljon kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita, jotka ovat merkittävä osa alueen identiteettiä. Vuosaaren alueella on kaksi kartanoa, joiden historia ulottuu 1600-luvulle. Uutelantiellä sijaitsevan Nordsjön kartanon nykyinen päärakennus ja puisto ovat 1800-luvulta. Nordsjön kartanopuiston kaavoituksen on ollut tarkoituksena suojella kahdella mäellä sijaitsevat rakennukset ja kunnostaa puistoalue. Rastilan kartano sijaitsee Vartiokylänlahden itärannalla Rastilan leirintäalueella, jonka välittömässä läheisyydessä on uimaranta ja ulkoilupuisto (HKR 2001). Yleiskaava 1992:ssa kartanon alue on suojeltava historiallisena puistomiljöönä. 1800-luvulta peräisin oleva Skatan tila Uutelan virkistysalueella muodostaa ehyen perinnemaisemakokonaisuuden rakennuksineen ja kotieläimineen. Skatanniemi on maisemallisesti ja luontoarvoiltaan arvokas kohde, jossa sijaitsee ensimmäisen maailmansodan aikainen merilinnoituslaite ja yksityisiä huviloita. Vanhoja kulttuurihistoriallisesti huviloita Uutelassa ja Kallahdenniemiellä

Vuosaareissa on erityisen monipuolinen luonto. Maisemallisesti arvokkaat Kallahdenharju ja Kallahden rantaniitty ovat luonnonsuojelualueita, jotka ympäröivän merialueen kanssa ovat Natura 2000 kohteita. Kallahdenharju, jääkauden lopulla 12 000 vuotta sitten syntynyt kapea männikköinen kannas, kuuluu kokonaisuudessaan valtakunnalliseen harjujensuojeluohjelmaan. Mustavuoren ja Ramsinniemen lehdot ovat reheviä ravinteikkaan kalkkipitoisen maaperän ansiosta. Helsingissä on hyvin vähän suota ja suokasvillisuutta, joten Rastilanneva on rauhoitettu. Vuosaaren tärkein lintuvesialue on Porvarinlahden pohjukka, joka yhdessä Mustavuoren alueen kanssa kuuluu Suomen Natura 2000 -verkostoon. Uutelassa on Helsingin oloissa harvinaisen laaja yhtenäinen metsäalue. Se on luonnonolosuhteiltaan ja eläimistöltään monipuolinen, erikoisuutena on runsas lajisto matelijoita ja sammakkoeläimiä.

Vuosaareissa harrastusmahdollisuudet ovat monipuolistuneet ja kehitetään lisää jatkuvasti. Vuosaaren rannat ja viheralueet tarjoavat ainutkertaisen hienot puitteet ulkoiluun ja liikuntaan. Suuri yhtenäinen ulkoilualue ulottuu meren rannoilta Uutelasta Vantaan Mustavuoreen ja Sipoon

Talosaareen saakka. Ulkoilupuistoiksi alueella on luokiteltu Uutelan, Kallahden, Meri-Rastilan ja Ramsinniemen ulkoilupuistot (Liikuntavirasto 2001). Vuosaaressa on täysimittainen golfkenttä ja suunnitteilla on mm. ratsastuskeskus ja mopoharjoittelurata. Veneilyharrastuksen tukikohtia ovat Vuosaaressa toimivat viisi pienvenesatamaa ja uusia rakennetaan Aurinkolahteen ja Vuosaarenlahdelle. Ramsinrannassa on paikka melontakeskukselle. Uimarantoja on Rastilassa, Kallahdessa, Kallahdenniemellä, Uutelassa ja Aurinkolahdessa. Vuosaaren keskustan lähivuosina laajennettavassa urheilutalossa on uimahalli, palloiluhalleja ja kuntoilutiloja. Keskuspuiston yleisurheilukenttä katsomoineen on yksi Helsingin parhaista. Porslahden alueelle, Nordsjön Kartanosta pohjoiseen, on rakenteilla 26 hehtaarin liikuntapuisto.

Yleiskaava 2002. Alueiden käyttösuunnitelma									
	ENSISIJAISET				MYÖHEMMÄT				
	Asuminen		Työ		Asuminen		Työ		
	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²	ha	kem ²	
Vuosaari	134,4	685 150	259,3	974 800	2,9	25 000	6	75 000	
Keski-Vuosaari	54,4	370 150	15	228 800	2,9	25 000	6	75 000	
Nordsjön kartano									
Uutela	32,4	90 000							
Meri-Rastila	25,3	70 000							
Kallahti	22,3	155 000	2	19 000					
Satama- ja teoll.alue			242,3	727 000					

Vuosaariprojekti asunto- ja toimitilarakentamisineen jatkuu tehtyjen suunnitelmien mukaisesti. Asuntotuotannossa kantavana ajatuksena on ollut merenläheisen asumisen ja kaupunkimaisen pientaloasumisen kehittäminen. Suunnittelun korkeaa tasoa on pidetty yllä kaava-alue- ja tontti-kohtaisilla suunnittelukilpailuilla (HKK 2000). Asuntorakentaminen jatkuu mm. Vuosaaren keskustassa, Rastilankalliolla, Porslahdentiellä, Aurinkolahdessa ja Villasaaressa. Seuraavat kohteet ovat Ramsinranta ja Kurkimoisio (KSV 2001a). Metroradan viereen on suunniteltu rivi työpaikkatontteja.

Yleiskaava 2002:n ensisijaisiin suunnitelmiin kuuluvaa rakentamisaluetta on eniten Keski-Vuosaaren alueella. Yleiskaavassa on osoitettu Niinisaarentien pohjoispuolelle asuntoalue noin 2000 asukkaalle. Asemakaavatyö käynnistetään maisema- ja virkistyskäyttöselvitysten sekä kaavaluonnoksen laatimisella. Samassa yhteydessä selvitetään mahdollisuuksia uusien palvelutilojen ja asuntojen rakentamiseen Vuosaaren pohjoisen ostokeskuksen ympäristössä. Toimitilojen rakentaminen keskittyy erityisesti tulevalle Vuosaaren teollisuus- ja satama-alueelle. Vuotien ja metron kattaminen on kuuluu myöhemmän tulevaisuuden mahdollisiin rakennussuunnitelmiin.

Uutelan osa-alueella tutkitaan rakentamiseen Vuosaarenlahden aluetta ja Aurinkolahden jatkeena olevia alueita. Näille Uutelan läheisille alueiden rakentamissuunnitelmiin on reagoitu hyvin torjuvasti yleiskaavaprosessissa. Uutelan alueelle laaditaan parhaillaan asemakaavaa, jonka tavoitteena on säilyttää Uutela erityislaatuksena luonto- ja maisemakokonaisuutena. Lähes koko Uutelan alue Skatanniemen kärkeä, Särkkäniemen luonnonsuojelualuetta ja Aurinkolahden kanavan itäpuolelle suunniteltavaa pientaloaluetta lukuun ottamatta kaavoitetaan virkistysalueeksi. Siirtolapuutarhan sijoittamista alueelle tutkitaan.

Aluerakennusprojektiä on ymmärrettävästi arvosteltu ja uutta rakentamista on moitittu liian tehokkaaksi. Vuosaaren yleiskaava 2002-suunnitelmista on jätetty paljon palautetta ja erityisesti

palautteissa kyseenalaistetaan Vuosaaren luontoalueiden läheisyyteen rakentaminen (KSV 2000a). Sataman tuloon alueelle ei kuitenkaan suhtauduta ainoastaan myönteisesti ja monet vuosaarelaiset pitävät myös sataman tuloa ymmärrettävästi uhkana. Huolta herättää lisääntyvä liikennemäärä ja luonnonympäristön pieneneminen. Kehittämisen ehtona tulee olla se, että Vuosaarissa on mahdollisuus tulevaisuudessakin kokea koskematonta luontoa, siinä määrin kuin se on parhaimmillaan Helsingin kokoisessa kaupungissa mahdollista.

Paitsi luontoa, Vuosaarissa on monimuotoisesta rakennettua ympäristöä. Uudet asuinalueet ja niitä tukeva palvelurakentaminen laadukasta. Myös vanhan Vuosaaren 1960-lukulainen arkkitehtuuri on monimuotoista ja mutta ilmeeltään vaatimattoman asiallista, kuten alueen rakennusinventoinnissa todetaan (Salastie 1999). Jo Vuosaaren vanhan suunnittelun ideana oli se, että alueella olisi työpaikkoja asukkaille. Vuosaaren uudessa rakentamisessa tärkeänä kokonaistavoitteena on ollut alueen imagon nosto ja kehittäminen Helsingin tytärkaupungiksi, toiminnallisesti itsenäiseksi yhteiseksi. Sekä työpaikka- että asuinalueet tarvitsevat myönteistä julkisuutta ja Vuosaarta onkin markkinoitu ja tehty tunnetuksi. (HKK 2001a). Vuosaaren arvostus asuinalueena on noussut vuosaarelaisten itsensä arvioimana (Korhonen 2000). Vuosaari on muuttunut rakennusprojektin myötä valtavasti niin fyysisiltä puitteitaan kuin sosiaaliselta ympäristöltään. Vuosaaresta tulee asuinalueeksi suuri, joten sen sisällä asuinalueet erikoistuvat ja kehittyvät omaleimaiseksi. Vuosaaren katukuva on värikäs ja monikulttuurinen. Tulevaisuudessa vuosaarelaisia on neljäkymmentätuhatta, ja voidaan olettaa, että suuruus ja heterogeenisuus on Vuosaaren vahvuus ja mahdollisuus.

10. LOPUKSI - ITÄ-HELSINGIN ERITYISKYSYMYKSIÄ

Yleiskaava 2002 on ollut laajan huomion kohteena. Ymmärrettävän keskustelun osallistujina ovat olleet lehdistö, kaupunginosayhdistykset, ammattilaiset ja asiantuntijat, ja yksittäiset kansalaiset. Kysymykset siitä, mitä kaavoitetaan, millaisia asuntoja, millaisia ihmisiä ja mitkä ovat rakentamisen sosiaaliset vaikutukset, kiinnostavat sekä asukkaita että päättäjiä ja suunnittelijoita. Voidaan tietysti esittää kysymys, mikä on tullut esille monessa yhteydessä yleiskaava-prosessin aikana: onko Helsingin kasvu toivottavaa? Kaupunki kasvaa ja kehittyy, ilman kasvua, ihmisten, materiaalin ja tietojen liikettä olisi taantuma. Yleiskaavoituksen tehtävänä on löytää parhaat mahdolliset alueet välttämättömälle lisärakentamiselle – alueet, joissa hyötyjen ja haittojen suhde on loppuun asti harkittu ja arvioitu.

Kasvavan Helsingin rakentamisen tiiviys ja virkistysalueiden tulevaisuus ovat herättäneet keskustelua. Esimerkiksi rantarakentaminen ja erityisesti merentäyttö on ollut yleiskaavatasolla suuri kysymys, vaikka suunnitelmia on ollut hyvin vähän. Kysymykset merenrantojen käytöstä paitsi nostavat esiin hyvin perusteltuja ajatuksia, ne myös herättävät suuria tunteita. Koko Helsingin seudun kannalta merkittävät projektit vaikuttavat myös paikallisesti. Kaikilla suunnitelluilla hankkeilla on myös kielteisiä vaikutuksia. Juuri sitä kaupunkisuunnittelu on, toimien eri puolien punnitsemista ja tasa-painottelua, että lopputuloksena olisi mahdollisimman hyvä yhteinen

asuinympäristö tai toimintaympäristö yrityksille. Tarkoituksena on toki minimoida mahdolliset haitat, esimerkiksi melu, liikenne- ja kaupunkikuvalliset oheisvaikutukset.

Kaupunkisuunnittelulliset ratkaisut ovat johonkin pisteeseen asti aina asioita, jossa ei ole olemasta ehdotonta totuutta. Vaikka suunnitelmia, valmistelua ja toteutusta ovat toteuttamassa alan ammattilaiset, ratkaisut eivät voi koskaan miellyttää kaikkia kaupunkilaisia. Usein vaikuttaa sille, että osa asukkaista vastustaa täydennysrakentamista omalle alueelle, eikä asuinympäristön muuttumisesta hyväksytä. Asioilla on kuitenkin monta puolta. Oman asuinalueen puolustaminen on luonnollinen ilmiö, mikä osoittaa aktiivista suhtautumista elinympäristöön.

Kaupunkisuunnittelullisena tavoitteena on kuunnella asukkaita ja keskustella suunnitelmista. Vuorovaikutusta on kritisoitu, mutta on oletettavaa että järjestelmä ja sen tavat kehittyvät tulevaisuudessa. Tämän työn yhteydessä käydyissä keskusteluissa tuli esille, että kaupunginosayhdistysten edustajat kokivat kaupunkilaisten vaikutusmahdollisuudet eri tavoilla. Vuorovaikutuksesta suunnittelijoiden kanssa oli hyvin erilaisia kokemuksia. Osa haastateltavista piti erityisen huonoina vaikutusmahdollisuuksiaan ja osa katsoi kontaktien parantuneen huomattavasti suunnittelupuoleen. Yleiskaava 2002:n osalta vuorovaikutusprosessi jatkuu. Tarkoituksena on tavoittaa kaupunkilaiset, myös ne jotka eivät hakeudu aktiivisesti kaavoituksen osallisiksi. Kaupunkisuunnitteluvirastossa on tekeillä tutkimus, jossa kartoitetaan helsinkiläisten tiedontarpeita ja näkemyksiä laadittavana olevasta yleiskaavasta.

Alueellisen erityisyyden ainekset

Yleiskaavoituksen tasolla yhtenä kantavana ajatuksena on niiden vahvuuksia ja erityispiirteitä korostamalla ja kehittämällä eteenpäin. Mitä ovat ne alueellisen erityisen elementit, joiden tulisi olla suunnittelun perusteena? Synteesinä Itä-Helsingistä voidaan esittää seuraavia teemoja, joita edellisissä luvuissa on lähes välttämättä jouduttu toistamaan useiden alueiden kohdalla.

Merellisyys on itäisen Helsingin ehdoton erityisyys, siinä missä koko Helsingin. Itä-Helsingissä on tunnetusti rantaviivaa ja arvokkaita ranta-alueita, kun monet merenlahdet työntyvät sisämaahan. Itäiseen Helsinkiin kuuluu myös alueita, jotka eivät ole rantaviivan välittömässä läheisyydessä. Luonnonläheisyys selvänä korostamisen ja kehittämisen arvoisena teemana toimii ehdottomasti myös muilla alueilla. Lähiörakentamista ei nykyisin ole arvostettua, mutta väljyys ja yhteys luontoon toimii peruslähiöiden vahvuutena edelleenkin. Itäisen Helsingin selviä etuja ovat myös tehokas joukkoliikennejärjestelmä, metro ja sitä tukeva katu- ja väyläverkosto. On varsin ymmärrettävää, että metroliikenne on tulevaisuuden Helsingin kehittämisen kohteena ja toisaalta metrorata toimii kaupunkirakenteen tiivistämisen linjaajana.

Itä-Helsingillä on kiehtova historia, minkä tulisi olla aiempaa enemmän korostamisen ja tutkimisen arvoinen. Historiallista syvyyttä Itä-Helsingissä antavat lukuisat kartanot, kartanopuistot ja huvila-alueet. Itä-Helsinki on leimallisesti edelleen lähiöasumisen valtakuntaa, vaikka alueella on paljon myös pientaloalueita. Itä-Helsinki koostuu eri ikäisistä asuinalueista ja eri aikakausina rakennetuilla alueilla on omat arvonsa, joiden tunnistaminen ja tunnustaminen ei ole välttämättä vielä selvää. Kuokkanen-Suomi & Salastie (1995) ovat selvittäneet tutkimuksessaan Kontulan rakennetun ympäristön erityisyyttä. Tutkimuksessa pohditaan uuden arkkitehtuurin kulttuurihistoriallisten arvojen arvioimisen vaikeutta. Alue ja rakennukset tarvitsevat yleensä ajallista etäi-

syyttä arvostukseen. Huvila-alueet ja kartanopuistot mielletään yleisesti arvokkaiksi. Kuitenkin myös lähiöt ovat paitsi aikansa tuotteita hyvine ja huonoine puolineen, ne ovat osa paikallishistoriaa. Niiden voi katsoa edustavan perinteikästä asumista. Lähiöissä kasvaa jo asukkaita, jotka voivat kutsuaan itseään useamman sukupolven itähelsinkiläisiksi.

Paikallinen asukastoiminta on Itä-Helsingissä vireää. Alueet vaikuttavat asukkaidensa elämäänsä monin tavoin, mutta alueet erilaistuvat niiden asukkaista. Ihmiset tekevät lopulta alueensa. Ei ole erityisen kaukaa haettava, että alueiden erityispiirteeksi voidaan katsoa ihmiset. Asukkaat arvostavat alueitaan ja toimivat niiden puolesta. Asukkaat kantavat huolta ja ovat valmiita ponnistelemaan oman asuinalueensa hyväksi. Tämä tuli erittäin selväksi tätä selvitystä varten tehdyissä haastatteluissa. Tiivistettynä viesti oli seuraava: alueet ovat omaleimaisia ja vaalimisen arvoisia, vaikka ulkopuolisin silmin joidenkin alueiden erityisyyttä on vaikea tavoittaa. Itä-Helsingissä on suuri ja heterogeeninen väestöpohja, joka on mahdollisuus ja vahvuus. Itä-Helsinkiin tarvitaan edelleen erilaisia ihmisiä - eri ikäisiä, eri kulttuureista, rikkaita ja köyhiä.

Urbaaniutta Itä-Helsinkiin

Itä-Helsinkiin tarvitaan tulevaisuudessa korkealaatuista, monipuolista rakentamista erilaisille kohderyhmille ja viihtyisiä asuinympäristöjä. Urbaani asuminen on fyysisiltä puitteeltaan tiivistä ja tehokasta. Se on yhä useamman tavoittelema asumismuoto. Useassa yhteydessä on väitetty, että suomalaiset eivät osaa asua urbaanisti, mutta aika lienee ajanut jo väitteen ohitse. Nyt kasvavat kaupunkilaiset luovat uutta urbaaniutta ja elämäntyyleä, kun maailma ympärillä on muuttunut. Uusi sukupolvi ei kaipaa välttämättä metsäluontoa välittömään läheisyyteen vaan elämää. Kaikki eivät mahdu keskustaan ja kantakaupunkiin, joten kaupunkimaisuus uusien asuinalueiden toteuttamisessa on toivottavaa. Toisaalta pientaloasuminen on ollut perinteinen suomalainen asumisuran huipentuma. Osa ihmisistä haluaa perinteistä esikaupunkiasumista, mikä tarkoittaa *omaa* taloa pihapiireineen, joten myös pientaloalueita tarvitaan ja niitä ollaankin toteuttamassa pääkaupunkiin sopivassa tehokkaassa muodossa. Merenranta on tavoiteltu luonnonelementti helsinkiläisessä asumisessa, joten merellisillä kaupunginosilla tarjotaan mahdollisuus yhä useammalle toteuttaa unelmaa asumisesta rannalla.

Tiivistyvän kaupunkirakenteen toteutuessa, on keskusteltu kysymyksestä, missä määrin kaupunkimaista asumista toteuttaa Helsingin mittakaavassa kantakaupungin ulkopuolella. Tässä vaiheessa on aiheellista pohtia kysymystä, mitä on kaupunkimainen asuminen. Asumisen arvotukset luonnonläheiseksi ja kaupunkimaiseksi ovat tietysti aina jossain määrin kiinni tulkitsijan arvomaailmasta. Kuitenkin kaupunkimaisuus on muutakin kuin tiivis korttelirakenne ja suuri rakentamistehokkuus. Kaupunkimaisuus on virikkeistä elämää ja ihmisiä, sopiva sekoitus sosiaalista etäisyyttä ja ristiriitaisesti yhteisöllisyyttä, vaikka sitten uudessa muodossa.

Asumisen ja ympäristön kaupunkimaisuutta voi tarkastella toimintojen kannalta, eli olennaista olisi, että asukkailla olisi mahdollisuudet saada päivittäiset ja erikoistuneimmatkin palvelut omalta alueeltaan, opiskella ja tehdä työtä omalla alueellaan – ja viihtyä siellä myös vapaa-ajalla. Uusien alueiden urbaaniuden tukeminen tarkoittaa sellaisten puitteiden suunnittelua, johon on mahdollista syntyä elämää. Yksi asia miten elävää kaupunkia voidaan tuoda, on luoda kaavalliset edellytykset kulttuuritoiminnoille. Kulttuuri on laaja käsite, mutta kulttuuritoiminnot olisivat tärkeitä Itä-Helsingin kannalta. Kulttuuri sisältää laaja skaalan toimintoja nuorisokulttuurista

korkeakulttuuriin: konsertteja, näyttelyitä, teatteria ja paikkoja, joissa voi viihtyä ja kaupunkielämää illallakin. Tämä toive tuli esille selvästi myös asukasasiantuntijoiden haastatteluissa.

Kaupunkitutkimuksessa on todettu, että mitä suuremmat kaupungissa ovat väestörakenteen sosioekonomiset, etniset tai kulttuuriset erot, sitä voimakkaammin asuinalueet erilaistuvat. Huono-osaisuuden alueellinen kasautuminen ei kuulu yhteiskunnallisen tasa-arvon periaatteisiin. Miten yleiskaavoituksella voidaan ottaa huomioon sosiaaliset ongelmat? Alueellista erilaistumista estää hyvinvoinnin kokonaisvaltainen edistäminen. Yleiskaavoituksen toimitilarakentaminen ja yritystoiminnalle edullisen ympäristön suunnittelu, ja siten työllisyyden edistäminen, on lähtökohdana kaavoituksen tasolla tasapainoisen Helsingin kehittämiseksi.

Väestörakenteen tasa-puolista kehitystä tukevat monipuoliset, viihtyisät asuinympäristöt, joissa on palveluita. Itäisen Helsingin kohdalla lähiöiden fyysisen ympäristön parannus on jatkuvaa ylläpitoa ja suuria uudistushankkeita. Itäisessä Helsingissä on edelleenkin rappeutuneita lähikeskuksia. Ostoskeskusten alkuperäinen idea asuinalueiden sydämenä toimimisesta kaipaavat elvytystä, kun liian monet kapakat ja kirpputorit vääristävät paikan henkeä. Lähikeskukset muodostavat arkielämän sujuvuuden kannalta olennaisen osan keskusverkkoa. Itä-Helsingin vireyttämiseksi työpaikkatarjonnan parantamiseksi ja korkean tason julkisten palveluiden saamiseksi on vielä paljon tehtävissä. Laadittavana oleva yleiskaavan keskeisenä tavoitteena on tämä Helsingin tasa-painottaminen.

Yllä oleva otsikko ei tarkoita itä-helsinkiläisiä. Urbaaniutta Itä-Helsingillä on omasta takaa, kun viitataan syntyperäisiin helsinkiläisiin, joita Itä-Helsingissä on suurempi osa kuin koko kaupungissa. Lähiöt ovat olleet aiemmin vähintään stereotyyppioissa maalta muuttaneiden alueita Helsingissä, mutta asiat tämän suhteen ovat muuttuneet. Lähiöt kantanevat pitkään leimaansa huono-osaisuuden ja ongelmien ilmentymänä. Myös betonilähiöiksi kutsutut alueet ovat maineestaan huolimatta hyvin tavallisia keskiluokkaisten lapsiperheiden asuinympäristöjä, kuten Vaattovaara (1998) on todennut tutkimuksessaan. Usein perusteettoman kielteinen imago tuli esille keskusteluissa monien kaupunginosayhdistysten edustajan kanssa.

Vaikka liikuttaisiin stereotyyppien, merkitysten ja mielikuvien tasolla, kielteisiä piirteitä murretaan myös kaupunkisuunnittelun keinoin. Vaikka kaavoitus on päätöstä maankäytöstä, maankäyttöön nojaavat muutokset ulottuvat myös mielikuvien tasolle. Elämme yhteiskunnassa, jonka on tulkittu toimivan yhä enemmän merkitysten kautta. Kyse ei ole vaan asuinalueiden maineesta ja kunniaista, sillä imagolliset tekijät ovat osa kompleksista järjestelmää. Itä-Helsingin kohdalla imagon ja kaupunkikuvan parannukselle on erityistä tilausta. Myös yritykset hakevat myönteistä ympäristöä toiminnolleen. Uutisointi Itä-Helsingistä on ollut pitkään kielteistä. On paljon syytä uskoa, että tuuli kääntyy vihdoinkin. Tulevaisuuden visio Itä-Helsingin osalta näyttää myönteiseltä.

LÄHTEET

- Astikainen, Riitta, Riitta Heiskanen & Raija Kaikkonen (1997). *Elämää lähiössä*. Helsingin Sanomat. 270 s.
- Helsinki alueittain 2000* (2000). 168 s. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Fassbinder, Helga (1997): Asuntotuotannon tulevaisuus: erilaistaminen. Asumisen tavat ja tyylit. Teoksessa Taipale, Kaarin & Harry Schulman (toim.): *Koti Helsingissä*, 21-46. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- HKK = Helsingin kaupunginkanslia (2001a). Menestyvä Itä-Helsinki. Itä-Helsingin työpaikat ja toimitilat -projektin loppuraportti. *Helsingin kaupungin kanslian julkaisusarja A. 2/2001*.
- HKK = Helsingin kaupunginkanslia (2000). Vuosaaren aluerakentamisprojekti. Toteuttamisohjelma. *Helsingin kaupungin kanslian julkaisusarja A A8/2000*.
- Helsingin kaupunginkanslia (1992). Helsingin yleiskaava 1992: Selostus. *Helsingin kaupungin kanslian julkaisusarja A 31/1992*.
- Herranen, Timo (1997). Kaupunkisuunnittelu ja asuminen. Teoksessa Herranen, Timo, Kai Hoffman & Oiva Turpeinen: *Helsingin historia vuodesta 1945* (1), 120-243. Edita, Helsinki.
- Ilmonen, Mervi (1997b). Vuokralla Helsingissä. Teoksessa Mitä osoite osoittaa? Asuinalueiden erilaistuminen Helsingin seudulla, 85-106. *Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1997:2*.
- Kare, Pertti, Vesa Kanninen & Jani Päivänen (1998). *Asukkaiden Helsinki. Asuntorakentamisen ideakilpailun satoa*. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, Helsingin kaupungin kiinteistövirasto ja Helsingin kaupungin tietokeskus. 126 s.
- Kestävään Helsinkiin. Periaatteita kaupunkisuunnittelulle*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisematon esite. 4 s.
- Kolbe, Laura (1988). *Kulosaari – unelma paremmasta tulevaisuudesta*. 335 s. Otava, Keuruu.
- Korhonen, Erkki (2000). Helsingin lähiöprojekti asukkaiden kokemana. Asukashaastattelujen antia. *Tutkimuskatsauksia - Helsingin kaupungin tietokeskus 2000:3*. 54 s.
- KSV (1996a) = Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto Laajasalo-Degerö. Saarikaupunginosan maankäyttö. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1996:15*. 90 s.
- KSV (1996b) = Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto Myllypuron kehittämissuunnitelma 1996-2000. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1996:25*. 37 s.
- KSV (1999) = Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Helsingin yleiskaava 2002. Alueiden käyttösuunnitelma luonnos. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston kaavoitusosaston selvityksiä 1999:6*. 34 s.
- KSV (2000a) = Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Helsingin yleiskaava 2002. Osallistuminen ja arviointi. Asukkaiden yleiskaava. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston kaavoitusosaston selvityksiä 2001:1*. 109 s.
- KSV (2000c) = Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto Kaavoitus- ja liikennesuunnitteluohjelma 2001-2006. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2000:13*. 33 s.
- KSV (2001a) = Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto *Helsingin kaavoituskatsaus 2001*. Julkinen tiedote. 32 s.
- KSV (2001b) = Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Liikenteen kehitys Helsingissä vuonna 2001. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2001:4*. 33 s.
- KSV (2001c) = Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto Helsingin yleiskaava 2002. Maankäytön kehityskuva. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2001:10*. 82 s.
- Kuokkanen-Suomi, Liisa & Riitta Salastie (1995). Kontula aluerakentamisen mallikohteena. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1995:12*. 40 s.
- Maury, Jon (1997). Ilmakuva pääkaupunkiseudun asuinalueiden sosiaalisista eroista 1990-luvun alussa. Teoksessa Mitä osoite osoittaa? Asuinalueiden erilaistuminen Helsingin seudulla, 55-87. *Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1997:2*.
- Olin, Jan (1998). Itä-Helsingin kehittämissuunnitelma. Kehittämissideoita. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston kaavoitusosaston selvityksiä 1998:7*. 18 s.
- Priha, Jaakko (1998). Peruspalvelut Helsingissä vuonna 1998. Selvitys peruspalvelujen jakautumisesta peruspiireittäin. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1999:4*. 43 s.
- Salastie, Riitta (toim.), Heli Virkamäki/Arkkitehtitoimisto Krokfors-Virkamäki (1998). Myllypuro. Rakennusinventointi 1998. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja*. 48 s.
- Salastie, Riitta (toim.), Hanna Varjola-Galtat (1999). Keski-Vuosaaren rakennusinventointi 1999. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1999:7*. 54 s.
- Schulman, Harry (2000). Helsingin suunnittelu ja rakentuminen. Teoksessa Schulman, Harry, Panu Pulma & Seppo Aalto: *Helsingin historia vuodesta 1945* (2), 13-64. Edita, Helsinki.
- Sädevirta, Sirkka (1996). Kontula, lähiö Itä-Helsingissä. Toimintojen ja liikenteen selvitys. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1996:1*. 33 s.
- Vaattovaara, Mari (1998). Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1998:7*. 178 s.
- Vuosaaren sataman maaliikenneyhdydet* (2001). Tiivistelmä radan yleissuunnitelmasta ja tiesuunnitelmasta. Vuosaaren

- satamahanke. Helsingin satama, Ratahallintokeskus, Tiehallinto ja Vuosaaren sataman maaliikenneprojekti. 15 s.
- Tieke (2000a) = Helsingin kaupungin tietokeskus. Asuminen Helsingissä 31.12.1998. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja* 2000:5. 15 s.
- Tieke (2000b) = Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsingin työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys alueittain 31.12.1999. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja* 2000:23.8 s.
- Tieke (2000c) = Helsingin kaupungin tietokeskus. Ulkomaalaisten elämää Helsingissä. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja* 2000:22. 60 s.
- Tieke (2001a) = Helsingin kaupungin tietokeskus. Asuntojen hinnat Helsingissä 2000. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja* 2001:8. 10 s.
- Tieke (2001b) = Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2000/2001 ja väestönmuutokset vuonna 2000. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja* 2001:11. 162 s.
- Tieke (2001c) = Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsingin asuntomarkkinoiden muutoksia 1990-luvulla. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja* 2001:15. 47 s.

Internet

- Kulosaarelaiset ry. Itäväylän paikalle rakentaminen pientaloina. Laskelmia pientalovaihtoehdosta. 25.6. 2001. <<http://www.kulosaarelaiset.fi/>>.
- Aluesarjat (2001) = Helsingin seudun aluesarjat tilastotietokanta Helsingin kaupunki, Vantaan kaupunki, Espoon kaupunki, YTV ja Uudenmaan liitto. <<http://hel03.novogroup.com/asarjat>>.
- KSV (2001d) = Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. <<http://www.hel.fi/ksv>>.
- HKK (2001b) = Helsingin kaupunginkanslia. <<http://www.hel.fi/kkansl/lahionet>>.
- HKL (2001) = Helsingin kaupungin liikennelaitos <<http://www.hel.fi/HKL/>>
- HKR (2001)=Helsingin kaupungin rakennusvirasto. <<http://www.hkr.hel.fi/>>
- Helsingin kaupungin liikuntavirasto (2001). <<http://www.hel.fi/liv/index.html>>. 6.8. 2001.
- YTV (2001). <<http://www.ytv.fi/liikenne/PLJ/>>. 3.8.2001
- Vuosaaren satamahanke <<http://www.vuosaarsatama.net>>

Pohjakartat

- Seutu-CD 2000 © KAUPUNKIMITTAUSOSASTO, Helsinki 447§/2000.
- Seutu-CD 2001. Maanmittauslaitos ja kunnat, © YTV 2001

HELSINGIN KAUPUNKI SUUNNITTELUVIRASTON

KAAVOITUSOSASTON SELVITYKSIÄ

Sarjassa ovat aiemmin ilmestyneet seuraavat julkaisut:

- 2001: 1** Viikki, Tiedepuisto: yrityshautomo- ja asuinkortteli rakentamishojeet ja julkisten ulkotilojen yleishojeet
- 2001: 2** Selvitys golfharjoitusradan sijoittamisesta Helsinkiin
- 2001: 3** Koskelan sairaala-alue, rakennusvaiheet ja rakennukset
- 2001: 4** PITÄJÄ – LÄHIÖ – KAUPUNGINOSA. Koillisen Helsingin ominaispiirteitä

ISSN 1235-4104
ISBN